

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Teorisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Bankacılıkta Kredi Risk Yönetimi

Önder Ünal

2501050780

Tez Danışmanı:Doç. Dr. Serdar Oğan

İstanbul 2008

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ

Bankacılıkta kredi risk yönetimi adlı yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada risk kavramı ve risk yönetimi, bankaların faaliyetleri sonucu üstlendiği riskler, riskleri arttıran nedenler ve çözüm yolları üzerinde önerilen ve reel olarak kullanılan yöntemler verilmiştir. Uluslar arası baz da bankaların karlılığı ön plana alarak riskleri kontrolsüz olarak üstlenmeleri neticesinde, bir kısıt olarak sermaye yeterliliği uzlaşısı düzenlemeleri incelenmeye çalışılmış ve risk ile sermaye arasındaki bağlantı değerlendirilmiştir.

Bankaların ana faaliyet konusu olan kredi riskinin yönetim süreci sermaye yeterliliği düzenlemeleri ile birlikte verilmiş ve etkin risk yönetim felsefesi işlenmiştir. BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının etkin bir risk yönetim süreci oluştururken bankalara olan etkisi net bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. Banka Portföy yapıları itibariyle bankaların değişen risk katsayıları ve Portföyleri kredi risk yönetimi bazında işlenmiştir. BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının Türk bankacılık sektörüne Portföy yapısı bazında nasıl ve ne şekilde etkisi olduğu incelenmiş, asgari sermaye yeterliliği oranını nasıl etkileyeceği, sektörün yapısal problemlerinin yeni sermaye uzlaşısının uygulanması ile bir çözüm olabileceği sorgulanmıştır

ABSTRACT

In this MA thesis named Credit Risk Management in Banking; risks that bank are exposed to as a result of their activities and the causes that increase the risks are exhibited as well as their resolutions that are actually used. The regulations of the BASEL Capital Requirement Convention are analysed in cases of banks' taking over uncontrollable risks, while the connection between risk and capital is examined.

Banks'main activity of credit risk management process is given with the regulations of capital requirement and the idea of efficient risk management is rehearsed. The effect of BASEL II regulations on banking while promoting the idea of an efficient risk management process is put forward clearly. The changing risk coefficients and portfolios of banks are investigated on the basis of credit risk management. The way the BASEL II convention will affect the Turkish banking sector in terms of portfolios and satisfying the minimum capital ratio is searched; while how the new convention will resolve the structural problems of the sector is questioned.

ÖNSÖZ

Bankaların taşımış oldukları risk düzeyini sermaye ile ilişkilendiren BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için standartlar geliştirmekte ve etkin risk yönetim kültürü oluşturmaktadır. Bankaların almış oldukları risklerin bir türü olarak kredi riski, mevduat müşterilerinden belirli maliyetle alınan paranın fon talebi olan müşterilere verilmesi, ancak müşterinin yapılan karşılıklı sözleşmeye uymayarak kredi borcunu yerine getirmemesi olarak tanımlanabilir. Bankaların ana faaliyeti olan kredilerin yönetilmesi ve asgari standart oluşturulması, denetim ve faaliyetlerin piyasa ile paylaşılması sektöre önemli avantajlar sağlayacaktır.

Bu çalışmada; risk ile sermaye arasında etkinlik sağlanmaya çalışılırken Türk bankacılık sektöründe değişen finansal ürün ve yapı neticesinde BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının kredi risk yönetimi üzerindeki etkisi ve bankacılık sektörünün yaşadığı yapısal sorunlara etkisi araştırılmaya çalışılmıştır.

Tez çalışması boyunca bana destek olan ve tezin hazırlanması için her türlü yardımı sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Serdar Ongan' a teşekkürlerimi sunarım.

Önder Ünal
İstanbul,2008

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	iii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
1.BANKACILIKTA RİSK VE RİSK YÖNETİMİ.....	3
1.1.Risk Kavramı	3
1.2.Risk Yönetimi.....	7
1.2.1.Risk Yönetiminin Tarihsel Gelişimi	8
1.2.2. Risk Yönetim Süreci	11
1.2.2.1 Risklerin Tanımlanması	11
1.2.2.2. Risklerin Ölçülmesi	12
1.2.2.3 Risk Yönetiminin Uygulanması	12
1.2.2.4.Risklerin İzlenmesi Ve Değerlendirilmesi.....	13
1.2.3. Risk Yönetiminin Hedefleri Ve Görevleri	13
1.2.4. Risk Yönetiminin Fonksiyonu	14
1.3. Bankacılıkta Risk Kavramı.....	15
1.3.1. Bankacılığın Taşıdığı Risk Türleri.....	18
1.3.1.1. Kredi Riski.....	18
1.3.1.2. Likidite Riski.....	19
1.3.1.2.1 Yeniden Finanse Edeme	20
1.3.1.2.2. Tahsilatlarda Beklenmeyen Gecikme	20
1.3.1.2.3. Beklenmeyen Çekilişlere Maruz Kalma	21
1.3.1.3. Faiz Oranı Riski	21
1.3.1.4. Kambiyo Riski	23
1.3.1.5. Operasyonel Risk	24
1.3.1.6 Hisse Senetleri Fiyat Değişim Riski	26
1.3.1.7. Takas Teslim Riski.....	27
1.3.1.8 Sermaye Yeterliliği Riski	27
1.3.1.9 Politik Risk	28
1.3.1.10 Karşı Taraf Riski	28
1.3.2. Bankacılıkta Riski Arttıran Nedenler.....	28
1.3.2.1. Asimetrik Enformasyon	29
1.3.2.2. Finansal Liberalizasyon	31
1.3.2.3. Makro Ekonomik Yapının Riskler Üzerindeki Etkileri.....	33
1.3.2.4.Küreselleşme Ve Alt Yapı Eksikliği	35
1.3.3.5. İlişkili Kredilendirme Ve Aşırı Risk Alma	36
1.3.3.6. Yetersiz Denetim Ve Şeffaflık.....	36
1.3.3. Bankacılıkta Riski Önleme Politikaları	37

1.3.3.1. Son Durak Borç Mercii.....	37
1.3.3.2. Mevduat Sigortası.....	38
1.3.3.3. Regülasyon.....	40
1.3.3.4. Kredi Tayinlaması.....	41
1.3.3.5. Erken Uyarı Sistemleri.....	42
1.3.3.6. Piyasa Denetimi Ve Derecelendirme.....	42
1.4. Bankacılıkta Risk Yönetimi.....	43
2. BANKACILIKTA RİSKLERE KARŞI KISIT OLARAK SERMAYE YETERLİLİĞİ DÜZENLEMELERİ.....	45
2.1. Risklerin Kısıt Olarak Sermaye İle İlişkilendirilmesi.....	45
2.1.1. Risklerin Sermaye İle İlişkilendirilmesi Süreci.....	45
2.1.1. BIS Ve BASEL Bankacılık Gözetim Komitesi.....	47
2.1.2. Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(BASEL I).....	48
2.1.3. Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (BASEL II).....	51
2.1.3.1. Asgari Sermaye Yeterliliği.....	53
2.1.3.2. Denetim Otoritesinin İncelemesi.....	56
2.1.3.3. Piyasa Disiplini.....	58
2.2. Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri İçinde Kredi Risk Yönetimi.....	58
2.2.1. Kredi Risk Yönetimine İlişkin İlkeler.....	60
2.2.1.1. Kredi Riski Konusunda Uygun Ortamın Oluşturulması.....	61
2.2.1.2. Güvenilir Kredi Verme İşlevinin Bulunması.....	63
2.2.1.3. Kredilerin Uygun Yönetimi, Ölçümü Ve İzlenmesi İşlevleri.....	67
2.2.1.4. Kredi Riskinin Uygun Kontrolünün Yapılması.....	72
2.2.1.5. Gözetim Ve Denetim Otoritesinin Rolü.....	73
2.2.2. Kredi Riskinin Ölçülmesi.....	75
2.2.2.1. BASEL I Sürecinde Kredi Riski Ölçüm Yöntemi.....	75
2.2.2.1.1. Bilanço İçi Varlıkların Risk Kategorilerine Ayrılması.....	76
2.2.2.1.2. Sermaye Tabanının Oluşturulması.....	79
2.2.2.1.3. Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması.....	81
2.2.2.2. BASEL II Sürecinde Kredi Riski Ölçüm Yöntemi.....	81
2.2.2.2.1. Derecelendirme.....	83
2.2.2.2.1.1. Derecelendirmenin Tarihçesi.....	84
2.2.2.2.1.2. Derecelendirme Kriterleri.....	86
2.2.2.2.1.3. Derecelendirme Kuruluşları İçin Kriterler.....	87
2.2.2.2.1.4. Derecelendirme Notasyonları.....	88
2.2.2.2.2. Dışsal Derecelendirme (Standart Yöntem).....	90
2.2.2.2.2.1. Varlıkların Sınıflandırılması.....	91
2.2.2.2.2.2. Risk Azaltım Teknikleri.....	96
2.2.2.2.2.3. Diğer Risk Azaltıcı Unsurlar.....	99
2.2.2.2.3. İçsel Derecelendirme Yöntemi.....	99
2.2.2.2.3.1. Varlıkların Sınıflandırılması.....	100
2.2.2.2.3.2. Risk Bileşenleri.....	101
2.2.2.2.3.3. Risk Ağırlık Fonksiyonları.....	103
2.2.2.2.3.4. Asgari Gereksinimler.....	105
2.2.2.2.3.5. İçsel Derecelendirme Yönteminin Sınıflandırılması.....	106
2.2.3. Kredi Riskinin İzlenmesi.....	107
2.2.3.1. Erken Uyarı Sinyalleri.....	109
2.2.3.2. Risk Yoğunlaşmaları Ve Rasyolar.....	111
2.2.4. Kredi Riskinin Denetimi Ve Raporlanması.....	113

3.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSKİN KISIT OLARAK SERMAYE İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ VE OLASI ETKİLERİ	115
3.1. Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı	115
3.1.1. Sektörün Aktif Yapısı	119
3.1.2. Sektörün Kaynak Yapısı	122
3.1.3. Sektörün Sermaye Yeterliliği Oranı	122
3.1.4. Sektördeki Yabancı Bankalar	123
3.2. Türk Bankacılık Sektöründe BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının Uygulanması.....	124
3.2.1. BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi	126
3.2.1.1. Bankaların Finansal Yapısına Etkisi	126
3.2.1.2. Etkin Denetim Ve Risk Kültürü Oluşturma Etkisi	131
3.2.1.3 Asimetrik Enformasyon Sürecine Etkisi	132
3.2.1.4. Kredi Piyasasına Etkisi	134
3.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına Geçiş Çalışmaları	136
3.2.2.1. QIS-TR2 Sayısal Etki Çalışması.....	136
3.2.2.2. BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına Geçişin Yol Haritası	139
SONUÇ	142
KAYNAKÇA.....	146

TABLolar

Tablo 1. Örnek operasyonel risk olayları	26
Tablo 2. BASEL II risk ölçüm yöntemleri	53
TABLO 3: Bilanço içi aktiflere verilen risk ağırlıkları	76
TABLO 4: Sermaye tabanını oluşturan değerler	80
Tablo 5: rating firmalarına göre kredi notları (uzun vadeli borçlu kredi notu tanımları)	89
Tablo 6: Hazine ve Merkez Bankasına kullandırılan krediler.....	91
Tablo 7: ihracat kredi kuruluşları notasyonları.....	91
Tablo 8: Bankalardan alacaklar	92
Tablo 9: Bankalardan alacaklar	92
Tablo 10: kurumsal kredi alacakları.....	93
Tablo11: içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda kullanılacak temerrüt halinde kayıp oranları.....	103
Tablo 12: BASEL II İçsel derecelendirme sistemi standartları.....	106
Tablo13: toplam krediler / toplam aktifler.....	119
Tablo 14: mevduatın krediye dönüşüm oranı	120
Tablo15 :Türk bankacılık sektörü sermaye yeterliliği oranı	123
Tablo 16:Portföylerin risk ağırlıklı varlık artışına katkısı	137
Tablo 17:BASEL II Yol Haritası	139

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	Bankacılık düzenleme ve denetleme kurulu
BIS	Bank for International Settlements
EAD	Expoussure at default- Temerrüt anındaki risk
ECA	Export Credit Agencies
ERM	The European Exchange Rate Mechanism
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	International Money Funds
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
LGD	Loss Given Default-Temerrüt halinde kayıp
M	Effective Maturity- vade
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
PD	Probability of Default-Temerrüt olasılığı
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
VAR	Value At Risk
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senedi
YTL	Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte finans sektörünün yaşadığı hızlı değişim, yeni ürünler, yeni pazarlar ve teknolojik ilerlemeler dünyadaki ekonomilerin birbiri ile alışverişini arttırmıştır. Özellikle uluslar arası bankaların dünyadaki konumu kendi ülkelerinin haricinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere uzanan yatırım faaliyetleri hem dünya ekonomisini hem de ulusal ekonomilerde etkiler bırakmaktadır.

Finans sektörünün bu çerçevede yatırımlarını arttırırken ve kar elde ederken risk pozisyonlarını arttırmakta özellikle uluslar arası bankalar için risklerin artması ekonomileri derinden etkileyebilmektedir.

Bu amaçla finans sektörünün bankalar üzerindeki risklerini takip edilebileceği ve bir standart olarak uluslar arası bir uzlaşma niteliği taşıyan BASEL sermaye yeterliliği uzlaşmaları tavsiye niteliğinde uluslar arası piyasada genel kabul görmüş bir risk yönetim sürecini piyasalara ve bankalara tavsiye etmiştir. BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşması bugün birçok ülke tarafından kullanılmakta ve BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşmalarına geçiş çalışmaları bütün hızıyla devam etmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin bankacılık yapılarının denetimsiz ve risk kültürünün yetersiz olması nedeniyle yaşanan bankacılık krizleri ülke ekonomileri üzerinde tahrip edici etkiler bırakmıştır.

Türk bankacılık sektörü de gelişmekte olan bir ülke olarak 1980 sonrası bankacılık alanında yaşadığı finansal liberalizasyon neticesinde denetimsiz ve risk yönetim yapısı itibariyle uluslar arası bankaların yaşadığı uzun deneyimden uzak bir yapıda piyasa ekonomisinde kendine yer bulmaya çalışmıştır. Türkiye ekonomisinin yaşadığı darboğazlar, sermaye yetersizliği, kayıt dışı ekonomi, enflasyon gibi yapısal sorunlar bankacılık sektörünün gelişmesini yavaşlatıcı unsurlar ön plana çıkmıştır. Devletin borçlarının yüksek faizler nedeniyle bankalar tarafından fonlanması ise bankaların kar etmesini ancak reel sektörün destekleyicisi olarak istihdam ve üretim yaratma potansiyelini geriletmiştir. Yaşanılan bankacılık ve likidite krizleri bankaların denetimden uzak ve risk yönetim sürecinden karlılık adına vazgeçtikleri ve denge sağlayamadıkları görülmüştür.

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşmasının uygulamaya konulması için çalışmalar yapılmakta denetim ve risk kültürü arttırılmaya çalışılmakta, etkin ve verimli bankacılık anlayışı sektör için öngörülmektedir.

Bu çalışmada, bankacılık sektörünün faaliyetleri neticesinde üstlendiği risk ve risk türleri tanıtılmaya çalışılmış, riski arttıran nedenler ve önleyici politikalar üzerinde durulmuştur. Bankaların çok daha fazla karlılık istediği ve aşırı risk almasını kısıtlayan riskin sermaye ile ilişkilendirilmesi ve standart olarak uluslar arası ve ulusal bankalar da uygulanması süreci işlenmiş ve Türk bankacılık sektöründeki olası etkileri ortaya çıkarılması çalışmanın ana amacı olmuştur.

Birinci bölümde, risk kavramı tanıtılmış ve risk yönetim süreci üzerinde durulmuş ve riskleri arttıran nedenler belirtilmiş bunun yanında genel anlamada riskleri azaltma politikaları etkin çözümler üretmeye çalışan öneriler gösterilmiştir.

İkinci bölümde riskin bir kısıt olarak sermaye ile ilişkilendirilmesi süreci öncelikle BASEL sermaye yeterliliği uzlaşmaları kavranmaya çalışılmış daha sonra bankaların en önemli faaliyet riski olarak kredi riskinin yönetim süreci olarak kredi riskinin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi, denetim ve raporlanmasını içeren bir süreç içinde BASEL sermaye yeterliliği uzlaşısı verilmeye çalışılmıştır.

Son bölümde ise Türk bankacılık sektörünün BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının uygulanması ile birlikte sektörün bundan nasıl etkileneceğini, yapısal problemlerinin çözümünde nasıl ve ne şekilde etki edeceği araştırılmaya çalışılmıştır.

I.BÖLÜM

1.BANKACILIKTA RİSK VE RİSK YÖNETİMİ

İnsanlar ve toplumlar hayatları boyunca çeşitli tehlikelerle karşılaşmaktadırlar. İnsanın varoluşundan itibaren çevreye karşı verdiği mücadele ve kendi türünün karşılaştığı çeşitli risklerin üzerinden gelmesiyle birlikte türünü geliştirmiştir. Aynı şekilde ayrı bir kişilik taşıyan işletmelerde doğdukları andan itibaren çeşitli risklerle karşı karşıyadır. İşletmeler tüzel kişilik olarak kuruldukları andan itibaren kendi yaşam koşullarında ve çevresinde kendisini olumsuz etkileyecek ve hayatını tehlikeye atacak risk türleri mevcuttur. Günlük hayatta risk kavramı genelde olumlu ve olumsuz sonuçlar olarak algılanmasına nazaran bilimsel düzeyde daha çok istenen bir değerden sapma durumu olarak değerlendirilebilir.

Bankalarda bir işletme olarak faaliyet vermekte ve faaliyetleri neticesinde piyasalarda risk üstlenmektedirler. İşletme olarak banka kar etmek ve karlılığını devam ettirerek kendisi ile ilişkili olan bireylere fayda sağlamak zorundadırlar. Risk kavramının ve risk türlerinin tanımlanması öncelikli hedef olmalıdır.

1.1.Risk Kavramı

Risk; gelecekte ümit edilen bir neticeden farklılıkların oluşarak beklenenden farklı bir sonucun olmasını ifade etmektedir.¹ Geleceğe dair beklenen bir sonuçta kişi gelecekte kendisi için en iyiyi istemekte ancak koşullar ve olaylar buna izin vermemektedir. Riskin farklı bilim dallarında tanımı da farklılık arz etmektedir. Mali piyasalarda risk yerine "exposure" terimi kullanılmaktadır. Bu kavram piyasada alınan pozisyon itibariyle ortaya çıkabilecek olan zarar veya kazançları içermekte ve

---

¹ M. Ayhan, Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s. 1

riski hem negatif hem pozitif olarak tanımlamaktadır.² Finans piyasasında ayrıca fırsat niteliği ön plana çıkmaktadır.

Risk kavramında belirsizlik üzerinde tanımlamalar ve belirsizliği çeşitli olasılık hesapları ile riski minimum seviyeye çekme uğraşısı olarak değerlendirme yapılabilir. Finans biliminde risk ve belirsizlik farklılık arz etmekte, belirsizlik ileriki dönemlerde neticelerin bilinemeyeceği risk ise hesaplanıp ortaya çıkarılabilen ve ölçülebilen bir kavram olarak algılanmaktadır.³ Gelecekte belirsizliğin hakim olduğu ortamda olabilecek bütün olumsuz senaryo olasılıklarını deneyerek riske karşı önlem alabilirsiniz. Bu çözüm yolu ise risk yönetiminde önemli derecede yol alındığı bir sürece götürmektedir.

Risk gerçekleşmesi en olası sonuç ile gerçekleşen fiili sonuç sapma olarak tanımlanırken, belirsizlik elde edilecek olası neticelerin dağılımı olarak tanımlanabilmektedir. Bu durumda dağılım ne kadar geniş ise belirsizlik o kadar büyük olacaktır.

Risk belirli bir zaman aralığında belirli bir hedefe ulaşamama dolayısıyla zarara uğrama ihtimalidir. Riskin en önemli özelliği tam ve net olarak bilinmemesi ve zaman içinde değişkenlik göstermesi olumsuz neticeler meydana getirebilir olması ve yönetilebilir nitelikte olmasıdır.

Risk belli bir zaman diliminde ve bir karşılaştırma ölçütüne göre ölçülen bir yatırımın gelecekteki getirisi hakkındaki bir belirsizlik ölçüsü niteliği taşımaktadır. Bu tanımın birkaç unsuru vardır.⁴

- Risk rakamlandırılabilen bir ölçüdür. İki potansiyel yatırımı karşılaştırırken hangisinin daha riskli olduğunu bilmek isteriz. Diğer koşullar aynı tutulduğunda daha riskli yatırımın daha az talep göreceğini ve daha düşük fiyat verileceğini görebiliriz. Rakamlaştırılmayan belirsizlikler
- Risk gelecek hakkındaki belirsizlikten meydana gelmektedir.

---

² Gültekin Rodoplu, **Para ve Sermaye Piyasaları**, Isparta, Tuğra Ofset, 2002, s.3

³ Metin Türko, **Finansal Yönetim**, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 2002, s. 383

⁴ İlker, Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Bursa, Ezgi, 2007, s. 217

- Risk bir yatırımın gelecekteki getirisiyle ilişkisi dolayısıyla ve gelecekteki getirisini tam olarak tahmin edememesi ancak olasılıklarını tahmin edebilme kabiliyeti nedeniyle olasılık ihtimalleridir.

Finans sektörü için risk önemli bir kavramdır. Risk beklenen nakit akışlarındaki değişkenliği ifade etmektedir.⁵ Çünkü finans sektörü geleceğe dair belirsizlikleri satın alır. Karlılığa ve likiditeye ilişkin kararlar daima belirsizlik koşulu altında alınmakta olup bu belirsizliği gidermek amacıyla tahminlerde bulunmaktadır. Tahmin ile gerçekleşmenin aynı seviyede olmaması ya da tahmin yanılığının bir kayıp yaratıyorsa riskin kendisidir.⁶ Bu yüzden gelecekteki belirsizlikleri satın alması kendi açısından belirsizliğin çeşitli olasılıklarla çözümlenmesi ve en kötü ihtimal göz önüne alınarak senaryolar kurulmasını içermektedir. Şirketler var olma sebeplerinden ötürü kar etmek ve gelirlerini sürekli olarak artırmak isterler. Bir şirket ne kadar kar etmek isterse o kadar fazla risk almak durumunda kalır. Günümüzde modern risk yönetiminde risk ve getiriyi dengeleyebilmek ve geleceğin belirsizliğinde emin adımlar atmak adına risk hesaplamaları yapılmaktadır. Risk kavramı finans biliminde genel olarak sistematik risk ve sistematik olmayan risk olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

Sistematik risk, ekonomideki ana göstergelerin değişmesi sonucunda ortaya çıkan piyasadaki ekonomik birimleri ve finansal varlıkları etkileyen ve karlılık beklentilerinde değişikliğe neden olan risk olarak ifade edilmektedir. Piyasa riski, faiz oranı riski, enflasyon riski ve politik risk sistematik risklere örnek olarak gösterilebilir.⁷

Sistematik olmayan risk; işletmenin kendi yapısından kaynaklanan işletme tarafından çeşitli işlemlerle yönetilip etkisi minimum düzeyde tutulabilecek olan ve Portföy farklılaştırması ile etki düzeyi düşürülebilen bir risktir.⁸ Bu risk grubunun başlıca türleri olarak iş riski, finansal risk (likidite riski) ve yönetim riski sayılabilir.

---

⁵ Cudi Tuncer GÜRSOY, "Finansal Yönetim İlkeleri", **Doğuş Üniversitesi Yayınları Yayın No:1**, İstanbul, 2007, s. 9

⁶ Hasan, Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2000, s. 23

⁷ G. Rodoplu, **a.g.e.**, s.363

⁸ Metin Kamil Ercan; Banu Ünsal, **Finansal Yönetim**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2005, s. 179

Sistemik risk çok daha genel yani makro ekonomide ve dünya ekonomisindeki değişimlerden kaynaklanan ve ekonomiler için risk oluşturan unsurların daha küçük birim olan şirketleri etkilemesi olarak değerlendirilebilir. savaş ortamında yaşanan krizlere bağlı olarak ekonomik birimlerin dış çevreden kaynaklanan olumsuz etkilene süreci sistemik risk için önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Sistemik olmayan risk türünde ise daha çok işletmenin kendi yapısal sorunlarından dolayı etkilendiği risk türü olarak tanımlanabilir. İşletmenin varlıklarının ve yükümlülüklerinin arasındaki vade uyumsuzluğu nedeniyle nakit sıkışıklığı yaşaması, yönetim kademesindeki ahbap-çavuş ilişkisi nedeniyle önemli görevlere atanan beceriksiz yöneticiler gibi şirketin kendi yapısından kaynaklanan olumsuz karar süreci ve yönetim yapısıdır. Çeşitli risk tanımlarından hareket edecek olursak risk yönetiminin bağımsız değişkeninin belirsizlik olduğu buna bağlı olarak da kayıpların boyutunun değiştii söylenebilir.⁹

Bununla beraber özellikle bankacılık sisteminin karşılaştığı bir risk türü olarak sistemik risk ise finansal bir kurumda ortaya çıkan olumsuz bir durumun istikrar ve denge konusunda tüm sistemi etkileyerek olumsuzluğu tüm piyasaya yayma durumudur.¹⁰

Tekil bir banka krizinin tüm bankacılık sistemini etkilemesini anlatan bu durumun nedeni olarak bankacılık sisteminin bankalar arası işlem ve etkileşim düzeyinin yüksekliğinden kaynaklandığı ifade edilmektedir.¹¹ küreselleşme ile beraber finansal krizlerin bir ülkeden bir başka ülkeye sıçraması bankacılık sisteminin buna müsait olmasından kaynaklanmaktadır.

---

⁹ Gül, "Basel II Çerçevesinde Kredi Riski ve Temerrüt Olasılığı Tahminine Yönelik Ampirik bir Çalışma", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2006, s. 3

¹⁰ Jorion Philippe, **Value At Risk: The New Benchmark for Managing Financial Risk**, New York, Mcgraw –Hill, 2001, s. 5

¹¹ Joel Bessis, **Risk Management In Banking**, Newyork, John Wiley&Sons, 2002, s. 27

1.2.Risk Yönetimi

Riskin geleceğe dair belirsizlik olduğu ve çeşitli olasılık hesapları ile riskin somut hale getirilmesi ile beraber risk yönetim sürecinin ön çalışması tamamlanmış olmaktadır. Şirketlerin var olan kar etme güdüsü kendilerini riskli faaliyetlere sürüklemekte ve zarar etme olasılığını arttırmaktadır. Risk yönetimi; risk ve getiri arasında şirket yönetimine uygun bir geçiş veya değişim yapılabilmesini sağlayan bir süreçtir.¹² Özellikle 1980 sonrası dönemde ekonomilerde görülen sermayenin serbestleştirilmesi ve uluslararası hareketlenmeler risk yönetim sürecinde risk azaltım tekniklerini ve risk transfer işlemlerini yoğunlaştırmıştır. Türkiye 'de 1980 sonrası dönemde faiz oranlarının serbestleşmesi ve piyasaya bırakılması bunun yanında Türk lirasının konvertibilite hale gelmesi ile beraber Türk bankacılık sisteminde faiz ve kur riskine dayalı olarak piyasa riski ağırlıklı olarak yaşanmaya başlamış. Bankalar bu risklerden kaçınmak adına türev anlaşmalar, menkul kıymetleştirme gibi risk transfer araçlarından faydalanarak risklerini bilanço dışına çıkarmışlardır. Bankalar faaliyetleri neticesinde riskten kaçınmaları imkansız olup risklere karşı risk yönetim süreçleri ile yönetebilirlik ön planda olmalıdır.¹³ Eski risk yönetimlerinde risk tespit edilir mümkün olduğunca o risk alınmamaya gayret edilmekteydi. Ancak modern risk yönetim sürecinde riskin tespiti aşamasından itibaren riskin şirket üzerinde mümkün olan en kötü koşulda yaratacağı etki incelenerek bu etkinin yönetilmesi süreci ön plana çıkmaktadır. Bu hesaplamaların özünde risk yönetimi gelecekle değil olası tüm geleceğin zarar boyutunu ölçmeye ve değerlendirmeye almaktadır. Şirketler risklerle karşılaşma olasılıklarını hesaplayarak çıkan sonuca göre risk politikalarını ve stratejilerini oluşturmaktadırlar. Bu stratejide işletme riskini göz önüne alarak kar ve getiri arasında faaliyet çerçevesini belirleme ve risk iştahını göz önünde bulundurmaktadır. Risk yönetimi; bir işletmenin taşımak istemediği risklerin en uygun risk yönetim teknikleri ve maliyetleri ile işletme için olumsuz etkilerini sınırlandırmak ve sadece taşınabilen riskler karşılığında kar etmesini sağlamak olarak tanımlanabilir. Risk tanımlamalarında görülen

---

¹² A. Nejat Yüzbaşıoğlu, "Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi", **Risk Yönetimi Konferansı**, BDDK, İstanbul, 16 Ocak 2003, s. 4

¹³ Meryem Fıkrıkoca, **Bütünsel Risk Yönetimi**, Ankara, Pozitif Matbaacılık, 2003, s. 5

betimlemelerde riskin bir süreç olduğu bu süreçlerin tanımlanarak firmalar için bir politika ve strateji çizdiği görülmektedir.

Risk yönetimini geleceğe ilişkin belirsizlikten aleyhimize bir sonuç çıkmasını azaltmak ya da lehimize bir sonuç çıkma ihtimalini güçlendirmek için bilinçli olarak önlem almak olarak tarif edebiliriz.¹⁴

İşletmeler piyasadaki faaliyetlerinde ve kar amacı güden davranışlarının faiz oranlarına, döviz kuruna, finansal ve reel varlık fiyatlarındaki dalgalanmalara ne kadar açık olduğunu ve bu risklere açık ise sonuçlarını iyi tespit etmeli bunun yanında bu risklere karşı hangi önlemleri ve finansal araçları kullanmalı ve nasıl bir risk yönetimi süreci ve politikası belirleyeceğine dair sorulara yanıt aramalıdır.¹⁵

Risk kavramının çeşitli bölümler halinde incelendiği ve bu bölümlerin toplamının ise risk yönetimi kavramını oluşturduğu gözlenmektedir. Bu süreçte öncelikler riskin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi, raporlanması ve denetiminin yapılması gibi süreçleri yaşadığı ve bu süreçler sonucunda etkin risk yönetim politikaları şirketler üzerinde varlığını sürdürdüğü veya yeni risk yönetim süreci ve politikası oluşturması gerektiği kabul edilmektedir. Ayrıca risk yönetimi, risk politikalarının temel prensiplerinin oluşturulmasını, organizasyon yapısı içerisinde risk yönetiminin nerede konumlanması gerektiğini ve üst düzey yönetime planlama, koordinasyon, bilgi ve kontrol aşamalarında destek verecek olan bir birim niteliği taşımaktadır.¹⁶ Bir organizasyon birimi olarak bu da önemli bir araç niteliği taşımaktadır.

1.2.1.Risk Yönetiminin Tarihsel Gelişimi

Risk yönetimi uluslar arası para ve mal ticaretinin hızlanması, çeşitlenmesi ve küreselleşme ile beraber riskin çeşitlerinin artmasıyla birlikte Literatürde yerini almaya başladığı gözlenmektedir.

---

¹⁴ M.Ayhan Altıntaş, **a.g.e**, s. 6

¹⁵ E. Şule Aydeniz, **İşletmelerde Gelecek (Futures) ve Opsiyon Sözleşmeleri ile Risk Yönetimi**, Arıkan, İstanbul, 2007, s. 22

¹⁶ Aydeniz, **a.e.**, s. 8

Uluslar arası ödeme sistemleri bakımından dünya ekonomi tarihi 1870'lerden 1930'lara kadar süren altın para çağı, 1930 ile 1944 arasını kapsayan buhran dönemi, 1944 ile 1973 arasını kapsayan bretton woods sistemi ve son dönem olarak içinde bulunduğumuz ve özellikle 1980'lerden sonra finansal Liberilizasyon dönemi ile hızlanan bir süreç yaşanmıştır.¹⁷

"Altın para çağı döneminde ulusal paralar arasındaki değişim oranı, ilgili paraların altın kapsamına göre belirlenir. Döviz kurlarındaki değişimler, altının bir ülkeden diğerine gönderilmesi için gerekli masrafların belirlendiği altın ithal ve ihraç noktaları ile sınırlıdır. Dış denkleme, otomatik gelir ve fiyat mekanizması ile sağlanır. İktisat politikasının başta gelen amacı dış dengedir. "oyunun kuralları" uyarınca ülkeler, bir dış dengesizliğin para arzı üzerindeki otomatik etkilerini önleme (kısırlaştırma) yoluna gitmeyeceklerdir."¹⁸

Daha sonra altın çağı birinci dünya savaşı ile sona ermiştir. Savaş nedeniyle altın sistemine paraların bağlanması askıya alınmıştır.1929 büyük buhran dolayısıyla sistem tıkanma noktasına gelmiştir.

Altın standardı yıkıldıktan sonra ulusal paraları birbirine dönüştürme olanağı kalmamıştı. Bu da ülkeleri, uluslar arası ödemelerde iki yanlı (bilateral) anlaşmalar yapmaya zorlamış ve böylece dünyada çok yanlı denkleştirme mekanizması yıkılmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda ise dünya ticareti ciddi bir darboğaza girmiştir.¹⁹

II. Dünya savaşından sonra sistemi tekrardan oluşturmak adına 1944 yılında Amerika'nın brettonwoods kasabasında 44 ülke temsilcisi özellikle Amerika ve İngiltere'nin başını çektiği konferanslar düzenlenmiş ve brettonwoods sistemi olarak adlandırılan ve 1944'ten 1973 e kadar sürecek olan ayarlanabilir sabit kur sistemi oluşturulmuştur.

Bu sisteme göre ABD dışındaki tüm IMF üyeleri resmi kurdan paralarının değerini dolar üzerinden tanımladılar. Ülkeler paralarını dolar kuruna bağlayacak Amerika ise doların değerini 1 ons =35 dolar olacak şekilde altına bağlayacaktı. Görüldüğü gibi aslında tüm ülke paraları dolaylı yoldan altına bağlanmıştı. Ulusal

---

¹⁷ Halil Seyidoğlu, **Uluslar arası İktisat**, Güzem Can Yayınları No:20, İstanbul, 2003, s.525

¹⁸ Seyidoğlu, **a.e.**, s. 525

¹⁹ Seyidoğlu, **a.e.**, s. 527

paraların değeri yüzde 1 eksi ve artı düzeyde limitlerle sınırlamışlardır. Müdahale ise Amerikan doları üzerinden olacaktır.²⁰

1973 yılında sanayileşmiş ülkelerin ülke paralarını dalgalandırmaya bırakması ile bretton woods sistemi sona ermiştir. Bu dönemden sonra çeşitli birlikler ve bölgeler kurulmaya çalışılsa da 1973 ve 1979 yıllarında yaşanan petrol krizleri ardından finansal liberalizasyon ile beraber uluslararası bir sistem oluşturulamamıştır.

“1976 tarihli Jamaika anlaşması ile IMF'nin kuruluş yasası değiştirilmiş ve üye ülkelerin sabit kur rejiminden dalgalı kur sistemine kadar diledikleri herhangi bir sistemi benimsemelerine izin verilmiştir. Bunun için tek koşul üye ülkeler hangi kur sistemini benimsediklerini ve bunda daha sonra yapacakları değişiklikleri Fon'a bildirmek zorunluluğu idi. Jamaika anlaşmasında ayrıca IMF'ye uluslar arası para sisteminin etkin işleyişini sağlamak üzere üye ülkelerin kur politikalarını “gözetleme” (surveillance) görevi verildi.”²¹

“ Ülkelerin veya parasal birliklerin kendi kur politikalarını bağımsız olarak seçtikleri yeni süreçte, gerek reel gerekse de finansal piyasalarda karşı karşıya kalınan riskler hem çeşitlenerek sayısal olarak artmış hem de –neden olabilecekleri kayıplar dolayısıyla- niteliksel olarak daha dikkat çekici bir duruma gelmiştir. Özellikle 80' li yıllardan itibaren dünyada en belirleyici unsur olan küreselleşme süreci, iletişim teknolojisinin verdiği olanaklarla finans piyasalarının çok büyük bir hızla büyümesini ve gelişmesini sağlamış, “reel piyasa-finansal piyasa “ etkileşiminde finansal piyasaların ve onun önemli bir unsuru olan bankacılık kesiminin önemini ön plana çıkarmıştır.”²²

Ekonomik birimlerin bu süreçte yaşadıkları zorluklar kendilerinin ekonomik faaliyetlerinde çok daha temkinli davranmaya ve çeşitli olası yatırımlarında risk alırken bu riskleri nasıl yöneteceklerine dair faaliyetlere sürüklemiştir.

---

20 Seyidoğlu, a.e, s. 529

21 Seyidoğlu, a.e, s. 545

22 Ebubekir Ayan, **Bankacılık Risklerinin Yönetiminde BASEL II Uzlaşısı**, İstanbul, BETA, 2007, s. 11

Özelikle 1973 yılında brettonwoods sisteminin çökmesi ardından değişken kur sistemine geçilmesinden dolayı kurlarda aşırı oynamalar görülmüştür. Bu işletmeler için riskler oluşturmaktaydı.

“Bretton woods sisteminin çökmesi, petrol krizleri, Monetarist para politikalarının uygulanmaya başlanması, teknolojik gelişmeler ve hızlı küreselleşme süreci risk yönetiminin doğmasına neden olmuştur.”²³

1.2.2. Risk Yönetim Süreci

Risklerin sistematik bir süreç içerisinde profesyonel bir şekilde yönetilmesi amacıyla belli süreçleri izlemesi gerekmekte ve uygulayıcılar bu süreçleri ilk aşamadan son aşamaya kadar uygulamaları gerekmektedir.

1.2.2.1 Risklerin Tanımlanması

Bu aşamada bir firmanın faaliyetleri sonucunda karşılaşılabileceği risklerin ortaya çıkarılması, tanımlanması ve tespit edilmesi aşamasıdır. Bu aşamada bir firmanın maruz kaldığı risklerin doğasının ve niteliklerinin belirlenme sürecidir. Bu aşamada riskler iyice tespit edilmeden bir sonraki aşama olan riskin sayısallaştırılma aşamasına geçilmemelidir. Çünkü öncelikle neyi ölçeceğinize ve firmanızı nasıl etkileyeceği konusunda ön hipotez bulunabilecek risklerin tespiti ve tanımlamaları gerekir.

“Farkında olunmayan veya özellikleri bilinmeyen risk yönetilemez. Tanımlanan risklere ilişkin politika ve uygulama usullerinin de bu aşamada tespiti gerekir.”²⁴

---

²³ E.Şule Aydeniz, **a.g.e.**, s. 11

²⁴ M.Ayhan Altıntaş, **a.g.e.**, s. 5

1.2.2.2. Risklerin Ölçülmesi

Firma olarak etkileneceğinizi düşündüğünüz ve çevresel etmenleri de göz önüne alarak risk tanımlamalarından sonra oluşan risk etmenlerini ölçülebilir ve somut hale getirmek gerekmektedir. Risk olgusunu tespit etmiş olduğunuz ilk sürece nazaran teknik ağırlığı daha fazla olan bu süreçte belirlediğiniz risk kavramını soyut olmaktan çıkarıp sayısal hale getirerek ve çeşitli parametreler oluşturarak firmanızın risk düzeylerini tespit edebilirsiniz. Maruz kalınan riskleri rakamsal baz da çok daha kolay takip edebileceğiniz bir süreçtir.

Sürecin bu aşamasında bir önceki bölümde tanımlanmış riski kantitatif hale sokmak ve sayısallaştırılan riskin ortaya çıkma olasılığını ve ortaya çıkması durumunda yol açacağı riski tespit etme çabaları ön plandadır.

Burada finansal riskin ortaya çıkması durumunda zarara karşı önlemler seti oluşturabilmekte fakat bu riskin ortaya çıkma ihtimaline müdahale edememektedir.

1.2.2.3 Risk Yönetiminin Uygulanması

Risk tanımlaması ve tespiti ardından riskin sayısallaştırılarak somut hale getirilmesi sürecinde firmanın taşıdığı risk belirlenmiştir. Bu aşamada firma bu risk türlerine karşı çeşitli politikalar üretmek zorundadır. Son dönemde çok kullanılan risk azaltım teknikleri ve risk transfer araçları bu aşamada uygulanarak riskin taşınabilir hale gelmesi ve firmanın faaliyetlerini çok daha güvenli olmasını temin etmektedir.

“Kontrol edilebilir risklerin nasıl azaltılabileceği değerlendirilir ve riskten kaçınmak, riski kısmen veya tamamen devretmek veya riski üstlenmek seçenekleri arasında uygun olan karar alınır ve icra edilir.”²⁵

---

²⁵ M.Ayhan Altıntaş, **a.g.e.**, s. 4

1.2.2.4.Risklerin İzlenmesi Ve Değerlendirilmesi

Risk yönetiminin bu son aşamasında firma önceki aşamalardan geçirdiği ve risk yönetim tekniklerini uyguladığı süreçte faaliyetine devam etmektedir. Burada firmanın taşıdığı risklerde ne gibi değişimlerin olduğu önceki uygulamaların faaliyetlerde ne gibi tutarsızlıklar taşıdığı bu süreçte tesbit edilir. Bu süreç ayrıca raporlanma sürecini de beraberinde getirmekte ve riski üstlenen ve uygulayan firmaların yönetim kurullarına uyarıcı bir işaret olarak algılanır. Başlangıçtan itibaren sürecin son safhasında uygulanmakta olan politikaların ve sürecin etkin işleyip işlemediği, ve risklerin belirlenen sınırlar dahilinde kalıp kalmadığı bu aşamada izlenir ve raporlanarak gerekli önlemlerin alınması sağlanmaktadır.

Bu bölüm değerlendirme ve takip ile beraber alınan risklerin başarıyla yönetilip yönetilmediği ve kar amacıyla beraber risklerin belirli sınırlar dahilinde tutulup tutulmadığını tespit ve değerlendirme aşaması olarak göz önüne alınmaktadır. Bu süreçte politika belirleyicileri risk azaltım faaliyetlerini yeterli düzeyde bulmayarak bazı riskleri tasfiye edebilir ya da yeni önlemlerle daha da yoğunlaştırabilir. Kısaca belirtmek gerekirse işletmenin yüklendiği risklerin yönetiminin etkin olup olmamasının belirlendiği aşama olarak nitelendirilebilir.²⁶

1.2.3. Risk Yönetiminin Hedefleri Ve Görevleri

İşletmelerin genel hedeflerine bağlı olarak risk yönetimi de bu süreçte görev alarak işletmenin hedeflerine ulaşmasını sağlayıcı görevler üstlenmektedir. İşletmeler kapitalist sermaye sisteminde doğal olarak kar etmek ve sermaye birikimi sağlayarak tekrardan yatırım sürecine kanalize olarak birikimlerini arttırmak istemektedirler. İşletmelerin kar sağlamak için faaliyet gösterdiği sistemde risk yönetiminin de kendisini düşen hedefler şu şekilde sıralanabilir.²⁷

- Gelecekte oluşabilecek riskleri belirlemek ve tanımlamak

²⁶ M.Ayhan Altıntaş, **a.g.e.**, s. 5

²⁷ Marc Diederichs, "Risikomanagement und Risikocontrolling", **Verlag Franz Vahlen**, München, 2004, s. 12

- Riskleri değerlendirmek
- Riskleri yönlendirmek
- Süreci denetlemek; böylece firma sık sık değişen çevre koşullarına uyum sağlamakta
- Firmanın varlığını tehlikeye sokmamak

Görüldüğü gibi risk yönetimi işletmenin attığı her adımda önemli fonksiyonlar üstlenmektedir. Değişen koşullara karşı alınabilecek önlemler üzerinde durmakta işletmenin varlığını ve amacını en uygun tekniklerle kar amacını da göz önüne alarak risk kavramına yaklaşmaktadır.

Bunun yanında bir birim olarak risk yönetim; risk yönetim kültürünün işletmede yerleşmesini sağlamak, risk yönetimi ile ilgili temel ilkeleri belirlemek, risk yönetim sürecini belirlemek, risk yönetim sürecini işletme içerisinde oluşturmak ve diğer birimlerle irtibatını oluşturmak ve riski yönlendirerek yönetme gibi görevleri üstlenmiştir.²⁸

1.2.4. Risk Yönetiminin Fonksiyonu

Avrupa risk yönetimi dernekleri federasyonu(FERMA)'nun yayınlamış olduğu dökümanında risk yönetiminin üstlendiği fonksiyonları ayrıntılı olarak sıralamıştır.²⁹

- Risk yönetimi için politika ve stratejilerin belirlenmesi
- Stratejik ve faaliyet sürecinde risk yönetiminin yaygınlaştırılması
- Organizasyon içerisinde bir risk kültürünün yerleştirilmesi ve bunun içinde uygun eğitimlerin sağlanması
- İş birimleri için Dahili risk politika ve yapılarının belirlenmesi
- Risk yönetim süreçlerinin tasarlanması ve sürekli gözden geçirilmesi

²⁸ Marc Diederichs, a.e., 2004, s. 14

²⁹ "Avrupa Risk Yönetimi Dernekleri Federasyonu (ferma), (çevrimiçi) "http://www.ferma.eu/portals/2/documents/RMS/0407.pdf, 2007, s. 2

- Organizasyon içerisinde risk yönetim konularında etkisi olan çeşitli fonksiyonel faaliyetlerin koordinasyonunun sağlanması
- Acil durum ve iş devamlılığı planlarını da içeren süreçlerin geliştirilmesi
- Kurul ve ortaklar için risk raporlarının hazırlanması

1.3. Bankacılıkta Risk Kavramı

Banka, mevduat kabul eden ve bu mevduatı yatırım yapmak isteyen ya da çeşitli ihtiyaçlarını temin etmek isteyen ancak satınalma gücü olmayan bireyleri desteklemek olan finansal kuruluştur. Bankalar ekonomik faaliyet içinde, mevduat toplar, kredi verir, para ve kredi politikalarının uygulanmasına destek verir, aracılık faaliyetleri yürütür, sanayi kuruluşlarına destek olur, iştirak eder, kiralık kasalarda kişilerin menkul kıymetini korur, borsa faaliyetlerine fiilen katılır, ülkenin kalkınmasına destek olur, gerçek ve tüzel kişilerin günlük nakit akışlarını yöneterek hayatlarını kolaylaştırır.³⁰

Bankaların finansal ve teknolojik yeniliklerle sunduğu hizmetler ve sunduğu işlemleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.³¹

- Parasal birikimleri mevduat ya da benzer isimler altında toplama
- Ödünç verme ve kredilendirme
- Finansal kiralama
- Kefalet ve garantiler gibi gayri nakdi krediler vermek
- Para transferleri
- Ödeme araçları çıkarmak ve yönetmek
- Kendisi yada müşterileri adına yatırım işlemleri yapmak
- Şirketlerin menkul kıymet çıkarımlarına aracılık yapmak

³⁰ Alptekin GÜNEY, **Banka İşlemleri**, Beta Basım, Eylül 2007, s. 1

³¹ Öztin AKGÜÇ, **Banka Yönetimi ve Performans Analizi**, Arayış Basım ve Yayıncılık, 1.Basım, 2007, s. 5

- Para ve sermaye piyasaları araçlarına ilişkin alım satım işlemleri yapmak
- Katılım sahipleri adına Portföy yönetme
- Güvenilir kişi ve muhafız olarak hizmetler vermek
- Kredi bilgilendirme ve istihbarat hizmetleri vermek
- Tahsil ve ödeme hizmetleri sağlamak
- Sigorta Acentalığı ve danışmanlık hizmetleri vermek

Bankalar ekonomik faaliyet içerisinde bu görevlerini yerine getirirken en önemli görevlerinden bir tanesi ülkenin veya başka bir ülkedeki tasarruf fazlasını tasarruf açığı olan yatırım yapmak isteyen ya da Satınalma gücünü arttırmak isteyen ekonomik birimleri destekleyecek şekilde hareket eder ve bu faaliyetleri sırasında ise kendisi için önemli olabilecek riskler üstlenmektedir.

Melton ve Bodie(1995) bankacılık ve finansal sistemin; ödemelerin takası ve yerine getirilmesi, kaynakları toplamak ve paylara bölüştürmek, kaynakların zamansal ve mekansal aktarımını sağlamak, riski yönetmek, bilgi sağlamak, dürtü sorunları ile uğraşmak üzerine altı temel noktada toplandığını söylemektedirler.³²

Bankaların ekonomi içindeki işlevleri ise şu şekilde özetlenebilir.³³

- Ekonomideki fon fazlasını fon açığına tahsis edecek şekilde finansal aracılık
- Ulusal ve uluslar arası kaynaklara akıcılık sağlamak
- Ekonomideki fon fazlasını fon açığına aktararak kaynakların kullanımında etkinlik sağlanması
- Kaynakları kısa süreli toplayarak uzun vadeliye çevirerek süre ve tutar değişimi yapması

---

³² Ali İhsan Karacan, **Bankacılık ve Kriz: Bir Yazın Taraması**, İstanbul, Tütünbank, 1996, s. 11

³³ Öztin Akgüç, **Banka Yönetimi ve Performans Analizi**, İstanbul, Arayış Basım ve Yayıncılık, 2007, s. 1

- Bankacılık sistemi içinde kaydi para yaratarak satınalma gücü yaratabilmesi
- Merkez bankasına para politikalarının uygulanmasında çeşitli araçlarla (yasal karşılık oranları, reeskont, açık piyasa işlemleri v.b.) aracılık ve kolaylık sağlaması
- Bankalar sağladıkları güven ve itibar ile uluslar arası ticarete akıcılık sağlamaktadırlar.

Bunun yanında ekonomik faaliyet içinde reel sektör ve finansal sektör ayrımında reel sektörün kısa ve uzun dönemde risklerini üstlenmektedir. Örneğin bir firmanın ticari faaliyetleri için 3 yıllık bir kredi kullandığını düşündüğümüzde, kullanılan kredinin bir başka ekonomik faaliyet içindeki bireyin mevduatının kullandırımı olacağı yüksek ihtimaldir. Burada banka finansal aracı kurum olarak kısa dönemli olarak piyasadan belli bir fiyat karşılığında aldığı parasını yine belli bir fiyat karşılığında borçluya satmaktadır. Aradaki farktan ve komisyon oranlarından karını yapmaktadır. Ancak burada mevduatın kısa dönem içinde geri istenebileceği ya da piyasadaki faiz oranlarının değişerek bir dönem sonra mevduat maliyetinin değişerek kredi faizinin sabit olması halinde aradaki farkın daha sonrası için risk oluşturacağı bir gerçektir. Bunun yanında verilen kredide krediyi kullananın geri ödeme sorunları oluşabileceği ve geri ödeme yapılmayabileceği de gözden kaçırılmamalıdır.

Bankaların pasiflerindeki varlıklar genelde çok daha likit olarak değerlendirilmekte buna karşılık bilançosunun aktif tarafı ise düşük likiditeye sahip olmaktadır.³⁴ Burada bankanın politikaları ve stratejisi ön plana çıkmaktadır. Çünkü bir banka veya finansal kuruluş ne kadar fazla risk alırsa o kadar fazla kar edeceğini bilmektedir. Bankalar da bu durumda karlılık ve risk arasındaki dengelerini oluşturacak şekilde politika ve stratejilerini belirleyeceklerdir.

Ayrıca bankacılık sektörü ekonomik faaliyet içinde aldığı risk ve uğradığı kayıpların tüm ekonomiyi etkilemesi üzerinde durulması gereken ve kamunun denetiminin ve şeffaflığının artırılması gerektiği piyasa disiplini açısından önemle üzerinde durulmalıdır. Bankacılıkta risk türleri mevcut olup bu risklerin bankanın faaliyetiyle alakalı ve işlemleriyle alakalı olarak isimleri farklı olmaktadır. Risklerin

---

³⁴ A.İ.Karacan, a.g.e., s.16

farklı olmasıyla beraber riskini arttıran ve daha tehlikeli hale getirebilecek nedenler de mevcuttur.

1.3.1. Bankacılığın Taşıdığı Risk Türleri

Bankalar verdikleri hizmetler ve sunduğu finansal hizmetler neticesinde çeşitli riskler üstlenmektedirler. Bankalar taşıdıkları riskleri iyi tanımlamalıdır. Finansal sektörde risk kavramını yapılan işlere ve faaliyetlere göre çeşitli isimler almıştır.

1.3.1.1. Kredi Riski

Bankalar normal ticari yaşamda bir işletmenin yaptığı işlemleri yani kısacası düşük fiyattan mal alarak ve bu malı da kendisi için en karlı bir şekilde satarak ve çeşitli hizmetler sunarak faaliyette bulunurlar. Örneğin bugün bir mağaza da takım elbise satan bir satıcı bu malını çeşitli maliyete katlanarak alıp üzerine kendi giderlerini ve karını ilave ederek bir etiket fiyatı belirlemektedirler. bir bankanın alıp sattığı mal ise paradır. Bankalar piyasadan uygun koşullarda topladığı malını en uygun fiyata satarak karlılığını arttırmak istemektedir. Müşterilerine plase ettiği bu borç miktarı kredi olarak değerlendirilir. Müşterileri ile birebir plase ettiği kredinin geri ödeme planlarını belirleyerek sözleşmeler oluşturulur.

Esasen kredi işleminin tanımını herhangi bireye belirli bir süre içerisinde mal, hizmet veya satın alma gücü sağlanması şeklinde tanımlamak mümkündür. Buradaki kredi tanımı para ödücü şeklinde nakdi olabileceği gibi bunun yanında bankanın karşı tarafa itibarının ve güveninin ödünç olarak verebileceği gayri nakdi kredi işlemi de olabilmektedir. Bankalar asıl malının yani paranın ticareti yanında belirli bir komisyon karşılığı güvenini ve itibarını karşı tarafa ödünç verebilir.³⁵

---

³⁵ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 355

Banka müşterilerinin yapılmış olan sözleşme maddelerine uymayarak yükümlülüklerini kısmen veya tamamen zamanında yerine getirmemesi kredi riski olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bankaların üzerlerine almış olduğu kredi riski sadece normal bir kredi işlemi ile sınırlı olmayıp bunun yanında bankalar arası para piyasası işlemleri, kabuller, ticaret finansmanı, döviz işlemleri, takası işlemleri, bono ve tahviller, Opsiyonlar, vadeli işlemler, garanti ve kefaletler de kredi riski doğuran işlemler olarak belirtilebilir.³⁶

Bankalar kredi risklerini azaltmak için çeşitli faaliyetler yapmak zorundadırlar. Örneğin belirli sektörlerle, bölgelere, gruplara, ülkelere açılan kredilerin risk grupları olarak onlarda yoğunlaşması borçluların durumlarının kötüye gitmesi yada iflası durumunda bankayı zor durumlara düşürebilmektedir. Bu ise bankanın çok daha doğru bir kredi politikası ve stratejisi izlemesi gerektiğini göstermektedir.

Kredi verilecek firmaların doğru analizlere tabi tutulması, güçlü teminat yapısı, daha gerçekçi fiyatlama ve kredini Portföyünün daha gerçekçi bir şekilde çeşitlendirilmesi kredi riskini azaltıcı önlemler olarak değerlendirilir.

1.3.1.2. Likidite Riski

Bankalar piyasada kısa vadeli fonları toplayarak uzun vadeli olarak yine piyasaya pazarlayan kurumlardır. Likidite riskini bankanın yükümlülüklerini zamanında ve uygun bir maliyetle karşılayamaması riski olarak tanımlanabilir.³⁷

Piyasadaki fon kaynaklarını toplayan genellikle bu fonlar kısa vadeli olarak değerlendirilebileceğimiz mevduatlar yoluyla olmakta ve vade süreleri ortalama bir aylık olmaktadır. Ortalama bir aylık fon kaynaklarını genelde bir senenin üstünde ortalama iki yıllık bir krediye dönüştürme süreci içinde bir likidite riski barındırmaktadır. Bankaya mevduat olarak verdiği parasını müşteri kısa dönemin sonunda çekmek isteyebilir. Farklı yerlerde toplanılan fonun farklı bölgelerde kullanıma verilmesi, küçük miktarlarda toplanılan mevduatın büyük krediler şeklinde kullandırılması, kısa vadelerde toplanılan mevduatın uzun vadeli olarak plase

---

³⁶ Hasan Candan; Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL II**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s. 116

³⁷ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 111

edilmesi ya da toplanılan mevduatın iştirakler gibi uzun vadeli duran varlıklara yatırılması önemli likidite riski yaratmaktadır.

Burada banka için çok önemli olan karlılık ve likidite arasında seçim olmaktadır. Banka ne kadar kredi verir ve Likit varlıklarını para karşılığında kullanırsa o kadar fazla kar etmekte ve kazanmaktadır. Ancak kasasına ve belirli yükümlülükleri için her an kullanabileceği alacaklılarına karşı hemen ödeyebileceği nakiti bulundurmak zorundadır. Bu iki durumunu en iyi bir şekilde ayarlayabilen bankalar likidite riskinde önemli yol alabildiği gözlenmektedir.

Likidite yetersizliğine neden olan sebepleri genelde üç başlık altında göz atabiliriz.³⁸

1.3.1.2.1 Yeniden Finanse Edeme

Bankalar genelde içinde buldukları ekonominin devresel hareketlerine, çalışılan bölgenin durumuna, kredi ve mevduat müşterilerinin Profillerini, mevsimsel ve dönemsel şartları ayrıca mevzuat hükümlerini de göz önüne alarak tahmin ettikleri likidite düzeyiyle çalışmaktadırlar.

Bunun yanında açılmış olan kredi limitlerinin hepsinin bir anda değil de kısmi olarak çekilmesi çekilen mevduat kadar ya da çekileni karşılayacak kadar yeni mevduatın ya da kaynağın gelmesi yeniden finanse edememe riskini yok edecektir. Yeniden finanse edememe riski toplanılan mevduatın veya açılan kredi limitlerinin bir anda çekilmesine karşılık hazırlıklı olamama riski olarak değerlendirilir.

1.3.1.2.2. Tahsilatlarda Beklenmeyen Gecikme

Bankaların kullandığı kredilerin anapara, taksit ve faizlerinin beklenen zamanda olmaması nedeniyle bankanın yükümlülüklerini yerine getirememesidir. Bu da bankanın likidite seviyesini düşürmektedir. Örneğin büyük bir ticari işletme

---

³⁸ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 113-114

grubuna açılan kredinin zamanında geri dönmemesi bankanın yükümlülüklerini zora sokabilmektedir.

1.3.1.2.3. Beklenmeyen Çekilişlere Maruz Kalma

Bankalar bazen olağan üstü durumlarda ani ve beklenmedik çekilişlere maruz kalabilirler. Bankanın piyasadaki itibarından kaynaklanabileceği gibi önemli makro ekonomik nedenlerden de ortaya çıkabilmektedir. Ya da tüm dünyayı etkileyen bir savaş ortamı gibi durumlarda mevcut olabilmektedir. Bankanın piyasadaki durumunun kötüleştiği haberlerine bakarak mevduatlarını çekmeye hücum edilmesi bankaları çok büyük bir likidite krizini sokabilmektedir.

1.3.1.3. Faiz Oranı Riski

Ekonomide arz ve talep dengesini belirleyen fiyattır. Normal mal için konuşulursa fiyatlardaki artış arzı arttırır ve talebi düşürmektedir. Buna karşılık fiyatlardaki bir düşüş ise arzı daraltır ve talebi arttırmaktadır. Bankaların malı yani paranın fiyatı ise faiz oranı olarak değerlendirilir. Faiz oranlarının piyasadaki durumlara göre değişmesi hem ekonomik dengeler açısından hem de bankaların karlılığı açısından istikrarsızlıklar yaratır. Çünkü bir ekonomide tasarruf yatırım dengesini sağlayan faiz oranlarıdır. Bankaların ise burada fon fazlası olan bireylerin yani tasarrufu olan bireylerin fon fazlasını toplayarak yatırım yapmak isteyen ya da tüketim yapmak isteyen bireylerin fon talebini karşılayıcısı olarak transferini sağlamakta ve aradaki satıştan kar etmektedir. Buradaki fiyatın yani faiz oranının farklılaşması bankalar için sorunlar yaratmakta ve risk oluşturmaktadır.

Faiz oranı riski bankaların faiz oranlarındaki değişiklikler nedeniyle zarar etme tehlikesidir. Faiz oranlarındaki değişiklikler bankanın faiz gelir ve giderlerinde ve sonuç olarak karlılığında istikrarsızlığa neden olmaktadır. Böylelikle bankanın aktif ve pasif yapısında değer değişimlerine bu da özvarlıklarında değişikliğe neden olmaktadır. Genellikle faiz oranlarının düzeyi piyasalardaki ödünç verilebilir fon arz

ve talebine, ekonomi ile ilgili genel beklentilere, merkezi hükümetlerin izlediği para politikasına ve borçlanmanın risk düzeyine ve borçlanma enstrümanlarının akışkanlığına bağlı olarak değişmektedir.³⁹

Bankalar finansal aracılık işlevini yerine getirirken fon kaynakları ile fon kullanımları arasında vade ve faiz eşleştirmesini bir birine denk bir şekilde yapamaz. Bankaların yapısal faiz oranı riski, sabit veya değişken faizli kaynak ve aktifler arasında meydana gelen vade uyumsuzluğundan kaynaklanabileceği gibi sabit faizli olan aktiflerin değişken faizli pasifle veya değişken faizli aktiflerin sabit faizle fonlanmasından kaynaklanıyor olabilmektedir. Kaynaklar ile kullanımlar arasındaki eşleştirmede aktif veya pasifte oluşacak uyumsuzluğun giderilmesi için aynı fiyatla yeniden yatırım yapamamak ya da aynı fiyatla yeniden ödünç alamama riskini yeniden fiyatlama riski olarak isimlendirilmiştir. Bunun yanında aktif ve pasif arasında uyumsuzluk olmamasına rağmen aktif ve pasiflerdeki faize esnekliği farklı olmasından dolayı faiz oranındaki değişikliğin etkisi birbirinden farklı olabilmekte bu ise baz riski olarak adlandırılmaktadır.

Faiz oranı değişikliğini aktif ve pasifteki kalemlerin bağlı olduğu değişken ve sabit faizli olmasına göre üç değişik risk tanımlanabilir.⁴⁰

Değişken faizli işlemler riski, piyasa faiz oranlarındaki değişimin aktif ve pasifteki kalemlerdeki değişken faizli kalemlerin fiyatını aynı oranda etkilememesi ve esnekliklerin farklı olması olarak tanımlanabilir.

Sabit faizli işlemler riski ise, piyasa faiz oranları değiştiği halde bu kalemlerin fiyatı değişmeyeceği için bankanın riski direkt üzerine aldığı risk türüdür. Örneğin piyasa faiz oranları düşerse, bu kalemler eski getirilerini koruyacakları için banka kar eder ancak piyasa faiz oranı yükselirse bu durumda banka zarar etmektedir. Sabit faizli işlemlerde faiz oranının esnekliği sıfırdır.

Pazar fiyatı değişim riski durumunda özellikle sabit faizli menkul kıymet yatırımlarında meydana gelmektedir. Sabit faizli menkul kıymetlerin fiyatları piyasa faiz oranlarına duyarlıdır. Piyasa faiz oranları yükselirse talep faiz oranlarındaki getiriye kayacak ve eldeki sabit faizli enstrümanlar satılacak ve bunların fiyatı düşecektir. Eğer böyle bir durumda bankanın elinde sabit faizli menkul kıymet var ise banka zarar edebilecektir. Ters durumda ise kar etmektedir.

---

³⁹ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 134

⁴⁰ H.Kaval, **a.g.e.**, s. 80, 90, 91

1.3.1.4. Kambiyo Riski

Bankalar finansal aracı kuruluş olarak döviz varlıkları ve döviz yükümlülüğü içine girmektedirler. Özellikle 1980 sonrası gelişmekte olan ülkelerin küreselleşme ve finansal liberalizasyon ile birlikte döviz üzerinden işlem yapma faaliyetleri artmıştır. Bundaki en önemli nedenlerden bir tanesi özellikle büyük ekonomilerin sağlam paralarına olan güvene bağlı olarak düşük faizli kaynak bularak bu kaynakları kendi ülkelerindeki yatırımcılara veya kamu borçlanma araçlarına yatırarak ki bunların faiz getirileri gelişmekte olan ülkelere nazaran çok daha karlı olduğundan dolayı getirilerini katlayabiliyorlardı.

Kambiyo riskini bankanın hali hazırdaki karının döviz üzerinden yaptığı işlemler neticesine bağlı olarak yabancı paraların fiyatlarında meydana gelen değişimler neticesinde banka karını tehlikeye atması olarak tanımlayabiliriz. Kambiyo riskinin kaynağını ulusal para ile yabancı paraların arasındaki kur değişimi ve Portföylerindeki yabancı para aktiflerinin ve yükümlülüklerinin birbirlerine karşı paritelerinin hangi yöne hareket edeceklerinin belli olmaması ve ulusal para otoritelerinin para politikalarına uyguladıkları yasaklayıcı ve kısıtlayıcı müdahaleler nedeniyle döviz ticaretinin ve transferinin engellenmesi olarak belirtilebilir.⁴¹

Bankaların yabancı yükümlülüklerinin yabancı varlıklarından fazla olması açık pozisyon olarak nitelendirmektedir. Banka yurt dışından yabancı döviz bulmuş ve kaynak olarak göstermiştir. Ancak yabancı varlığı aynı para cinsinden kullandırmamış ve farklı bir pozisyona geçmiştir. Bu durumda varlıklarındaki yani kullandırmalarında kaynaklarına nazaran eksiklik vardır. Eğer ki bu durumda ulusal para yabancı para karşısında değer kazanırsa kar elde edebilir. Tersisi durumda ise zarar etmektedir. Açık pozisyonda çok büyük risk alabilmekte hatta ödeyebilirliğini yitirerek iflasa neden olabilmektedir. Özellikle son dönemdeki dünyadaki büyük fonların kendilerine kazanç sağlayacak yerler araması ve daha çok ekonomik alt yapısı ve hukuki sistemini geliştirmeden büyük fonlara ya da sıcak para dediğimiz kavramı göz önüne alırsak gelişmekte olan ülkelerin bundan çok büyük Zararlar gördüğü bir gerçektir. Gelişmekte olan ülkelerin sermaye yetersizliği nedeniyle tasarruf fazlası olan yabancı kaynaklara yüksek faizler vererek ve kurları baskı altında tutarak yürüttüğü sıcak para ekonomisinde çok büyük miktardaki dövizler

---

⁴¹ H.Kaval, **a.g.e.**, s. 251

gelişmekte olan ülkelere döviz olarak gelmekte ülke içine girdiğinde yerli paraya çevrilerek ülke içindeki yerli yatırım araçlarına yatırılarak yüksek kazançlar elde etmektedir. Bu ise ülke içindeki yerli paraya değer kazandırmakta yerli paranın aşırı değerlenmesine neden olmaktadır. İthalat ihracat dengesi bozulmakta yurt içindeki üretici zor durumlara düşmekte ve sonunda kendisi de değerlenmiş yerli para ile dışarıdan ithalat yapmaktadır. Gelişmekte olan ülkenin makro ekonomik dengeleri bozulma sinyalleri ise sıcak paranın kaçışına ve gelişinden çok daha vahim durumlara neden olduğu gözlenmektedir. Birden bire devalüasyon olmakta ve ülkenin yerli parası ani kayıplar yaşamaktadır.

Bankalar sahip oldukları yabancı para pozisyonu nedeniyle üç tür riskle karşı karşıyadırlar.⁴²

Kur riski, bir bankanın bilançosunun aktif tarafında ve pasif tarafında aynı tutarda ve aynı cinsten yabancı para bulunmaması riskidir.

Parite riski ise, bir bankanın döviz pozisyonu itibarıyla bilançosunda tuttuğu farklı yabancı paraların birbirlerine karşı olan fiyat değişimleridir.

Swap oranı riski döviz borsalarının dışında bankaların kendi aralarında veya müşterileri ile yaptıkları vadeli işlemlerde spot kurla vadeli kur arasındaki farkın değişmesidir. Baz riski ise aynı işlemin döviz borsalarında gerçekleşmesi durumunda vadeli sözleşme kuru ile spot kur arasındaki oranın artıp azalmasıdır.

Özellikle ekonomi politikalarına bağlı olarak ülkenin sabit kur rejimini uyguladığı yoksa ülke içindeki kurları baskılamayarak serbest kur rejimini tercih ettiği önemli bir süreçtir. Çünkü kur riski 1973 yılı Bretton Wood sabit kur uygulamasından sonra çok daha fazla artmıştır. O zamana kadar sabit kurdan hareket ederek önünü görebilen ülkeler bu tarihten itibaren çok daha esnek ve oynak bir kur rejimi ile karşılaşarak politikalarında zorlanmaya başlamışlardır.

1.3.1.5. Operasyonel Risk

Operasyonel risk; örgütlenme, iş akışı, teknoloji, insan gücü, mevzuat, yönetimi ve faaliyet ortamı çerçevesinde oluşabilecek, bankayı maddi veya itibari

---

⁴² H.Kaval, a.g.e., s. 252

anlamada zarara sokabilecek ve mutlak anlamda kredi ve piyasa riski dışında kalan her türlü riski olarak tanımlayabiliriz.⁴³

BASEL II uzlaşısında operasyonel risk; yetersiz veya başarısız içsel süreçler, insanlar ve sistemlerden veya dışsal olaylardan kaynaklanan kayıp riski olarak tanımı yapılmıştır.

Operasyonel riski dört temel risk ile tanımlayabiliriz.⁴⁴

Yasal risk, bankanın hak ve iddia taleplerinin dayandırıldığı hukuki sözleşmeler, senet ve belgeler ve ispatlayıcı diğer belgelerdeki yetersizlik veya hatalar sebebiyle lehte ve aleyhte açılmış davanın kaybedilmesi ile zarara uğrama tehlikesidir.

Stratejik risk kavramı ise, bankanın yetersiz iş stratejilerinden veya iş plan veya stratejilerinin kaynağını olan parametrelerin yanlış tahmini durumunda bankanın zarara uğrama tehlikesi olarak tanımlanabilir.

İtibar riski, bir bankanın kendisine has olan negatif sebeplerle veya yalan ve yanlış bir propandaya maruz kalması durumunda kamuoyu ve müşterileri nezdinde itibar, güven ve pazar payını kaybetme riskidir.

Model riski ise, bankanın muhtelif finansal ürün, pozisyon ve muhtelif risklerin ölçülmesinde kullandığı modellerin yanlış olması nedeniyle bankayı yanlış kararlara sürüklenme riskidir.

Operasyonel risk banka içinde olabileceği gibi banka dışından da kaynaklanabilmekte ve bankayı zarara uğratabilmektedir. Banka içindeki suistimal ve hileler, yanlış istihdam uygulamaları ve iş mevzuatı uygulaması, banka dışı suistimal ve hileler, yetersiz ve başarısız içsel iletişim ve bilgisayar sistemleri, yangın, deprem, sel gibi dışsal olaylar bankayı faaliyet içinde yakalayarak iş sürecini aksatmakta ve zarara sokmaktadır.

---

⁴³ H. Candan; A. Özün, **a.g.e.**, s. 213

⁴⁴ M.Ayhan Altıntaş, **a.g.e.**, s. 464, 465

Tablo 1: Örnek Operasyonel Risk Olayları

- Ubs warburg yatırım şirketinde, müşterinin 16 adet hisse senedinin 650.000 yen/adetten satılması talimatı, 650.000 adet hissesinin 16 yen/adetten satılması şeklinde gerçekleşince şirket hatalı işlem nedeniyle büyük zarara uğramıştır.
- Worldcom şirketi, 3,9 milyar dolarlık harcama kaydının usulsüz muhasebeleştirilmesi nedeniyle maddi zarara uğramış ve itibarı zedelenmiştir. Şirketin bazı harcamaları, bilançoda sabit kıymet kalemleri altında aktifleştirilmiş, bu harcamalar dönemsel giderler arasında gösterilmemiştir. Bu durum şirket gelirlerinin olduğundan fazla gösterilmesine neden olmuştur. Ayrıca bazı gider kalemlerinin sabit yatırım şeklinde muhasebeleştirilmesi şirketin nakit akımının yapay olarak güçlendirmiştir.
- Allied Irish bankası'nın bir çalışanı sahte opsiyon anlaşmaları düzenlemiş, kontrolün yetersizliği nedeniyle oluşan zarar ancak 5 yıl sonra fark edilebilmiştir. Benzer bir olay barings bankası'nın da iflasına neden olmuştur.
- ABN Ambro bank, çeşitli konulardaki Suistimal ve dolandırıcılık olayları nedeniyle 1998 yılında 141 milyon abd doları tutarında zarar açıklamıştır.

Kaynak: Hasan Candan ve Alper Özün, “**Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL II**”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ekim 2006, s. 212

Bahsedildiği gibi özellikle BASEL II sürecinde sermaye yeterliliği oranında operasyonel risk için sermaye yeterliği hesaplanacaktır. Gerçekten de bakıldığında işleyiş süreçleri bankaları her an bu risklerle karşı karşıya bırakabilmektedir. Bundan önceki süreçlerde bankalar özellikle finansal aracılık görevi gereği oluşan finansal riskler üzerinde durmaktaydı. Ancak görüldüğü gibi iş süreçlerinin iyi işlememesi ve özellikle teknolojik ilerlemelerle beraber her şeyin bilgisayarlara aktarılması yanlış bir işlemin veya Suistimalin ya da dolandırıcılığın bankaya maliyeti diğer risk türlerinin ötesine geçebilmektedir. Bu amaçla operasyonel risk çok daha etkin bir şekilde yönetilip uygulanması ve denetlemesi gereken bir risk türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.1.6 Hisse Senetleri Fiyat Değişim Riski

Bankalarda piyasada işlem yapan bireyler gibi kar payı ve sermaye kazancı sağlamak için hisse senetleri piyasasında işlem yaparak değerlendirmelerine uygun

olarak hisse senetlerine yatırım yapmaktadırlar. Hisse senetlerini elinde tuttuğu süre içerisinde hisse senetlerinin fiyatları değişebilmekte banka da bu durumda zarar veya kar elde edebilmektedir.

1.3.1.7. Takas Teslim Riski

Bankalar veya aracı kurumlar ilerideki bir tarihte takas veya teslim edilmek üzere menkul kıymet alıp satabilir. Ancak önceden belirli olmayan gelecekteki dönemde taraflardan birisi bu yükümlülüğünü yerine getiremeyerek takas veya teslim riski oluşturabilir. Bu da günü geldiğinde bankayı yükümlülük altına sokabilmekte ve zarara uğratabilmektedir.

1.3.1.8 Sermaye Yeterliliği Riski

Bankaların sermayeleri ile ne kadar fazla iş yapabileceğini belli oranlarla sınırlayan bir yükümlülüktür. Özvarlıkların riskleri karşılama borçların özkaynaklara oranı, büyük kredi diye tabir edilen kanunda belli bir sınırı aşan kredinin öz kaynaklara oranı ve duran varlıkların öz kaynaklara oranı gibi oranlarla tespit edilmektedir. Banka sermaye tabanının bankaların plase ettikleri risk ağırlıklı varlıkların ne ölçüde karşılanabilirliği ölçülmektedir. Sermaye yetersizliğinin giderilmesi amacıyla sermaye artırımına gidilebilmekte, sermaye yönünden güçlü bankalarla birleşmeler sağlanmakta bunun yanında aktifteki artışa sınırlamalar getirilebilmektedir.⁴⁵

---

⁴⁵ Seçil Uyar, **Bankacılık Krizleri**, Ankara, 2003, s. 20

1.3.1.9 Politik Risk

Politik risk iktidarda olan hükümetin ticari bankaya olan borcunu ödemeyerek bankanın zor durumda kalmasına neden olması olarak tanımlanmaktadır. Özel sektör bankacılığı işlemlerine bir müdahaledir. Merkezi hükümetin bankanın durumunu iflasa kadar sürükleyebilecek bir risk çeşididir.

1.3.1.10 Karşı Taraf Riski

Bir bankanın menkul kıymeti almadan bedelini ödemesi yada bedelini tahsil etmediği halde menkul kıymeti teslim etmesi veya sınır ötesi işlemlerde teslim ve ödeme arasında birden fazla gün geçiyor olması durumunda karşı tarafın bankaya edimini yerine getirememesi ve bankayı zarara uğratması riskidir.

1.3.2. Bankacılıkta Riski Arttıran Nedenler

Bankacılık görüldüğü normal bir işletme gibi faaliyet gösteren ancak yakından bakıldığında görülebileceği gibi en küçük bir işlemde risk oluşturabilen bir kurumdur. Çeşitli risk türleri ile karşılaşması buna en iyi örnektir. Bazı durumlarda ekonomideki finansal aracılık görevi yapan bankaların riskleri daha da artmakta ve önemli boyutlara varmaktadır. Özellikle finans piyasasına özgü risklerin nedenlerine bakınca bankaların risklerinin arttıran ve daha da riskli pozisyonlara itebilmektedir. Çağımız bilgi ve teknolojinin yarattığı hızlı bir dönüşüm yaşamakta bankalar da bu dönüşümden payını almaktadır.

1.3.2.1. Asimetrik Enformasyon

Kapitalist ekonomi küreselleşme ve teknolojik devrimlerle yeni bir çağa bilgi çağına girmiş bilgi çok önemli bir kavram haline gelmiştir. Kapitalist ekonomi herkesin tam bilgiye sahip olduğu piyasalar olarak bilginin herkesçe bilinen konuya iştiğal eden mal ve hizmetin tam bilindiğini söylemektedir. Gerçek hayatta ise bilgi iki taraf arasında farklılıklar arz etmektedir.

Asimetrik bilgi piyasalarda bazı ekonomik birimlerin diğerlerine göre daha fazla bilgiye sahip olabilmesi üstünlüğüdür. Burada özellikle bilgi ve enformasyon arasındaki farkı göz önüne almak gerekmektedir. Bilgi sadece bilen kişi ile obje arasındaki bir ilişkidir. Enformasyon ise bilen kişi için objenin haricinde ondan ayrılarak kodlanabilir, saklanabilir ve aktarılabilir. Enformasyon çok daha akışkan bir kavrama tekabül etmektedir.⁴⁶

Bankacılık açısından bakıldığında ise bilgi önemli bir kavramdır. Çünkü bankalarda müşteri ile banka arasında ticari anlamda ilişkiler yürümekte sözleşmeler yapılmaktadır. Bu anlamda bankacılıkta asimetrik enformasyon finansal aracılık görevini aksatmasına neden olabilmektedir.

Asimetrik enformasyon karşımıza üç şekilde çıkmaktadır. Sözleşme öncesi oluşan risk ters seçim, sözleşme sonrası oluşan risk ahlaki riziko ve asil-vekil sorunu olarak karşımıza çıkan temsilci riskidir.⁴⁷

Ters seçim olarak taraflar arası bir sözleşmeden önce oluşan en istekli olan kredi müşterisinin kötü borçlu olabileceği bir asimetrik bilgi sorunudur. Burada örneğin bankaya gelen bir müşterinin bankanın müşteriyi tanımaması durumuna ilaveten müşterinin faiz oranları yüksek olsa bile bu faizi kabul ederek krediyi çekebilme durumudur. Çünkü borçlu potansiyel doğru seçim olmayan ve krediyi ödemeyeceğini kendisinin bildiği ama bankanın bu durumu bilmediği bir durumdan faydalanarak yüksek faiz nedeniyle normal ödeyebilecek müşterilere nazaran riskli olan müşteri tipidir.

---

⁴⁶ Salih ŞİMŞEK; Adem KARAKAŞ, "Asimetrik Bilgi - İktidar ve Kurumsal Düzenleme", (çevrimiçi)http://paribus.tr.googlepages.com/a_karakas.doc, 2007, s. 2

⁴⁷ Güler, Aras; Alövsat, Müslümov, **Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi ve Bankacılık Sistemi Üzerindeki Etkileri**, İstanbul, t.y., s.2

Ahlaki riziko sorunu ise sözleşmeden sonra oluşan kredi borçlusunun aldığı krediyi başta belirttiği şekilde kullanmayarak çok daha riskli alanlarda kullanması olasılığıdır. Örneğin bir bankanın ticari anlamda kullandığı bir kredinin normal yatırım için kullandığını düşünmekte yatırımcı ise krediyi aldıktan sonra çok riskli alanlara girerek kendisi için yüksek karlılıklar oluşturabilme durumudur.

Temsilcilik sorunu ise bir sözleşme tarafının işlerini yürütmek için bir temsilci kullanması durumunda temsilcinin asıl sözleşme tarafının haklarını kendi haklarının üstün basması ve kendini karlı çıkaran işlemlerde bulunmasıdır.

Görüldüğü gibi asimetric enformasyon sorun bilgi sorunu olarak iki taraf arasında eşitsizliğe neden olabilmektedir. Akerlof'un ikinci el kullanılmış arabalar Amerikan argosunda limon arabalar olarak tarif edilen bir Pazar için modellediği bu kavram finans alanında kullanılarak finansal sistemin tarafları arasındaki eşitsizlikleri gün ışığına çıkarmaktadır. Araba pazarında iyi araba ile kötü araba arasında ortalama bir araba fiyatı oluşur. Bu fiyatta kötü araba sahipleri arabalarının değerini bildiği için arabalarını bu fiyattan satarak kar elde etmek istemektedir. Fakat iyi araba sahipleri ise arabalarının ortalama fiyattan gidemeyeceği kadar iyi olduğunu bildikleri için oluşan fiyattan satmaz ve piyasadan çekilir. Bu durum grasham'ın kötü para iyi parayı kovar sözünün bir tekerrürü olarak finansal piyasalarda bilgi eksikliğinin bir sonucu olabilmektedir. Düşünüldüğünde pazardaki malların eksik olmayan bilgi ile herkesin çok net olarak bildiği durumda alıcılar ve satıcılar piyasada her şeyi bilecekler ve piyasa oluşan fiyat ile denge sağlanabilir ve piyasa başarısızlığı kavramı bertaraf edilebilirdi. Asimetric enformasyon sürecini yaşayan piyasada özellikle kredi riski ve operasyonel risk artmaktadır. Bir banka müşterisi kredi alırken yanlış bilgilendirme yaparken ilk önce kredinin istihbaratı ve eksik bilgi nedeniyle kredi yanlış değerlendirilebilir. Yanlış fiyatlama yapılabilir sonuçta bir denge durumundan uzaklaşılır. Ayrıca BASEL II'de özellikle üzerinde durulan operasyonel risk kavramını da arttırmaktadır. Eksik bilgilendirme bankacılıkla ilgili suistimalleri arttırarak bankanın faaliyetinde riskleri arttırmaktadır.

1.3.2.2. Finansal Liberalizasyon

Finansal liberalleşme ülkelerin finansal piyasalarında var olan ve ekonomideki denge fiyat oluşumunu engelleyen idari ve teknik kontrollerin birbirini takip eden bir şekilde kaldırılması ve finansal baskıların terk edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Finansal baskılama sonucu ekonomideki fiyat ve kontroller artmakta ve düzenleyici otoritenin ekonomik verimlilik ve dengesine bakılmadan istenilen sosyal amaç doğrultusunda düzenlemeler getirilmektedir. Ekonomideki kaynak dağılımında ise dengesizliklere neden olmaktadır. Finansal liberalizasyonunun faydaları olarak gelişmekte olan ülkelerde oluşan tasarruf ve yatırım dengesizliklerini dışarıdan finanse etme kolaylığı sağlaması, yüksek kamu açıklarını finanse edebilme ve yüksek borç toplamını yurt dışından daha az maliyetli olarak finanse edebilme kolaylıkları sağlamaktadır.⁴⁸

Ulusal finansal piyasaların serbestleştirilmesi üç şekilde meydana gelmektedir.⁴⁹

- Ülke vatandaşlarının uluslar arası piyasadaki borçlanabilmeleri ve yurt dışındaki yabancılarında yurt içi finansal piyasalarda yatırım yapabilmesi
- Ülke vatandaşlarının yurt dışına sermaye transferine ve yurt dışında yabancı finansal varlık tutmalarına ve yabancılarında yurt içi finansal piyasalardan borçlanması ve varlık ihraç edebilmesine imkan tanınması
- Ülke vatandaşlarının yabancı parayla borç yatırım ilişkisine girmesi

“ Faiz kontrollerinin kalkması, zorunlu rezervlerin azaltılması, piyasaya girişin hem yerli bankalar hem de yabancı bankalar için kolaylaştırılması, yerli paranın konvertibilitesinin sağlanması, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi iç ve dış

---

⁴⁸ Fatih, Mangır, “Finansal Deregölasyonun(1989-2001) Türkiye Ekonomisi Üzerinde Etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2001, s. 460,461

⁴⁹ F.Mangır, **a.e.**, s. 462

finansal deregülasyon uygulamaları bankacılık sistemlerinin faiz, döviz kuru, likidite ve ödeyebilirlik risklerini önemli ölçüde arttırmıştır.⁵⁰

Finansal baskılama sonucu ülke otoritesi kendi istediği bölge ve sektörleri belirlediği faiz oranları ile kredi verebiliyordu. Enflasyonist ortamda yüksek kamu borcu neticesinde borçlanmalar finansal baskılama neticesinde reel faiz eksiye bulunabiliyordu. Enflasyonist bir ekonomide finansal baskılamanın düzenleyici otoritenin amaçlarını kolaylaştırıcı etkide bulunabilmektedir.

Ekonomilerdeki nihai hedef sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Finansal Liberalizasyonun nihai amacı da budur. Bunu iki şekilde gerçekleştirmektedir.⁵¹

İlk olarak faiz oranlarının serbest bırakılması sonucu ekonomide tasarruflar artar ki bu durumda ekonomik birimler gelirlerinin çoğunu finansal aktif biçiminde tutmaya istekli olurlar. Finansal aktif stokunun artması likidite ihtiyacının azalmasına sebep olur ve yatırımlar için kredi bulmak kolaylaşır. Faiz oranlarının artması yatırımları düşürebilir ancak ileriki dönemlerde ödünç verilebilir fonların artması ile yatırımlar artar ve ekonomik büyüme artar. Ancak mevduat faiz oranı yatırımların getirisini aşmamalıdır. Aşarsa girişimciler yatırım yapmaktansa faiz geliri elde ederek hem daha çok kazanır hem de üzerine çeşitli riskler almamaktadır.

İkinci olarak yatırımların finansmanı için iç ve dış kredi bulma olanağı artmaktadır. Buda yatırımların ortalama verimliliğini arttırarak ve yatırım hacmini arttırarak ekonomik büyümeyi hızlandırır.

Finansal liberalizasyon ile ülke ekonomileri düşük faiz oranından borçlanabiliyor. Borçlandığı meblağı yurt içinde kendi kullandığından dolayı kur riski taşımaktadır. Borçlanma ve getiri arasındaki vade oranları da farklı olduğundan dolayı faiz oranı riski artmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ekonomilerin 1980 sonrası ekonomilerinde liberalleşme ile birlikte kur riski ve faiz oranı riski artmıştır.

Finansal liberalizasyon sonucu Türkiye’de piyasaya çok sayıda küçük ölçekli bankalar girmiş faiz ve döviz kuru risklerinin çok yüksek ayrıca sermaye yeterliliği

---

⁵⁰ Gökhan, Karabulut, **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri**, İstanbul, Der Yayınları: 328, 2002, s. 41

⁵¹ Bülent Güloğlu; A.Ender Altunoğlu, “Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:27, 2002, s. 3

rasyoları düşük olan bankaların finansal piyasaları tehlikeye atan süreçleri yaşanmıştır.

Türkiye'deki finansal liberalizasyon süreci ise aşağıdaki gibi özetlenebilir.⁵²

- 1980: Hisse senedi piyasası üzerindeki fiyat kontrolleri kaldırılmıştır.
- 1980: Faiz oranları üzerindeki kısıtlamalar kaldırılmış.
- 1981: İthal ikameci dönem sona ermiştir.
- 1982: Sermaye piyasası kurulmuş
- 1984: Döviz kuru işlemlerine izin verilmiştir.
- 1985: Banka kanunu yürürlüğe girmiştir.
- 1986: İnterbank para kurulu açılmıştır.
- 1987: Açık piyasa işlemleri başlamıştır.
- 1988: Efektif döviz piyasası kurulmuştur.
- 1989: Altın piyasası kurulmuştur.
- 1989: Sermaye hareketleri üzerindeki sınırlamalar kaldırılmıştır.

1.3.2.3. Makro Ekonomik Yapının Riskler Üzerindeki Etkileri

Makro ekonomik yapı içinde barındırdığı istikrarsızlık bankacılık sektöründe önemli riskler oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle büyüme oranlarının istikrarsızlığı, kemikleşmiş enflasyon, yüksek düzeydeki işsizlik oranı gibi ekonominin nihai hedefleri dengesiz durumda ise makro ekonomi içindeki diğer birimleri de etkileyerek düzenleme faaliyetleri başlatılmaktadır. Bankacılık sektörü böyle bir ortamda doğal olarak sürekli olarak risk altında kalmaktadır. Örneğin para politikaları ile enflasyonist ortamı kırma ve faiz oranlarını arttırarak ekonomiyi soğutma düşüncesi bankacılık sektöründe banka bilançosundaki aktif kalemler ile

---

⁵² F.Mangır, a.g.e, s. 463

pasif taraftaki kalemlerin vade farkı nedeniyle faiz oranı riski oluşturmaktadır. Bir başka hedefleme biçiminde kur düzeyini sabit tutmak adına kur düzeyine müdahaleler ileriki dönemlerde yerli parayı aşırı değerlendirmekte ve bunu reel sektör taşıyamaz hale gelmekte sonuçta cari açık yüksek boyutlara yükselmekte, ticaret hadlerindeki fark açılmaya başlamakta sonu ise devalüasyonlarla sonuçlanan bir düzeltmeye gitmektedir. Bankalar ise kur riskinden dolayı önemli zararlar yazabilmektedirler.

Makro ekonomik süreçte yaşanan iş çevrimi de bankacılıkta istikrarsızlıklara neden olabilmektedir. Kapitalist ekonominin açmazlarından olan bir tanım olarak enflasyon, büyüme ve işsizliğin kesin devresel kalıplarıdır. İş çevrimi, ekonomik faaliyetin trend büyüme etrafında gösterdiği genişleme ve daralma süreçlerini anlatmaktadır. GSMH eğer ki bütün üretim faktörlerinin tam çalışması halinde dalgalanmadan uzak ve belirli bir eğimle devam etmektedir. Kapitalist ekonomik süreçte zaman içinde iki olgu ile karşılaşılır. Birinci olarak nüfus hacminin artması, yeni mallar yeni üretim yöntemleri, yeni makineler gibi daha çok kaynak kullanılabilir hale gelir. İkinci olarak kaynaklar her zaman tam istihdam halinde değildir. Ekonomik anlamda çıktı düzeyi her zaman tam istihdam düzeyindeki çıktı düzeyine denk gelmez. Eğer ki belirttiğimiz üzere kaynaklar gereğinden fazla kullanılarak çalıştırılması neticesinde çıktı düzeyi trend düzeyinin üzerine çıkabilmektedir. Bunun yanında tam istihdamın sağlanamaması kaynakların verimsiz kullanılması neticesinde gerileme dönemi olarak daha az çıktı elde edilebilir. Çıktının Trendden sapmalarına çıktı boşluğu denmektedir.⁵³

Makro ekonominin bu çıktı süreçlerinde bankacılıkta istikrarsızlıklar yaşanabilmektedir. Özellikle genişleme döneminde topladığı kaynaklarını riskli düzeyde aktifleştirme çabaları ve yüksek düzeyde riskli kredilendirme ardından gelen ekonomik gerileme ve Resesyon döneminde borçluların borcunu ödeyemez hale gelmesi bankacılık için ekonomik yapının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu süreçte kredi riski, likidite riski, faiz oranı riski had safhaya çıkmaktadır.

---

⁵³Rudiger Dornbusch; Stanley Fischer, **Makroekonomi**, İstanbul, Mc-Hill Akademi,1998(çeviri), s.14, 15

Bankalar bu yüzden gelecekteki beklentileri iyi değerlendirmeli, kredilendirmelerinde ise karlılık ve risk arasındaki dengeyi iyi kurmalıdırlar. Mevcut makro ekonomik yapıyı iyi analiz etmeli ekonominin hangi safhasında olduklarını tahmin ederek kredilendirme ve fiyatlamalarını ona göre yapmalıdırlar.

Ekonomideki para ve maliye politikalarının programlarını dikkatle izlemeli oluşturulan ekonomik programdaki politikaların ekonomideki düzeyini iyi incelemelidirler. Örneğin Türkiye’de 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizlerinden sonra ekonomide kemal dervişin uygulamaya koyduğu ekonomik programda sıkı para politikası ve maliye politikaları neticesinde enflasyonist süreç düşmüş enflasyonun düşmesi ile beraber faizler de düşmüş ve ekonomi ilk dönemlerdeki yüksek faiz oranına nazaran düşen faizlerle bankalar aktiflerini yüksek oranda büyütmüşlerdir. Ekonomik büyümenin yavaşlaması ileriki dönemlerde bir tehdit oluşturmaktadır.

1.3.2.4.Küreselleşme Ve Alt Yapı Eksikliği

Gelişmiş ülkelerin yeni Pazar arayışları küreselleşme ile beraber çok daha büyük bir ivme kazanmıştır. Gelişmiş ülkelerdeki sermaye birikimiyle beraber oluşan büyük fonlar kendilerine çok daha iyi kar getirebilecek alanlara doğru yönelmeleri gelişmiş ülkelerin bankacılık sistemlerinde sorunlar yaratabilmektedir. Sıcak para ekonomisi olarak nitelendirilebileceğimiz bu süreçte ülkeler özellikle sermaye yetersizliği çeken gelişmekte olan ülkeler tasarruf eksikliğini bu şekilde tamamlayarak büyümelerini arttırmaya çalışmaktadır. Ancak bu ülke ekonomilerinde sermayenin ani çıkışları ise büyük tahribatlara neden olmaktadır. Bunu önlemek amacıyla çeşitli politikalar uygulanmaya çalışılmaktadır. Örneğin sıcak paranın vergilendirilmesi gibi kısa vadeli yatırımları caydırıcı uzun vadeli ve sabit varlıklara yatırımları artırıcı çalışmalar yapılmaktadır.

Küreselleşme süreci sermaye dolaşımının serbestleştirilmesi, hacminin artması, hızlanması, yaygınlaşması ve yeni yatırım araçlarının devreye girmesi bunun yanında teknolojik ilerleme gibi Donelerle ilerlemesi ve artması kaçınılmazdır. Para, mal ve diğer faktörlerin akışkanlığı artmaktadır. 1973 yılında OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını arttırması buna bağlı olarak petrol ithal eden ülkeler banka fonlarına

daha bağımlı hale gelmiş ve bankalar varlıklarını büyütmüşlerdir. Bu dönemde off-shore banka sistemi ile Eurodolar piyasaları önemli bir unsur haline gelmiştir. Uluslar arası sermaye kısa vadeli karları hedefleyerek anlık giriş çıkışları ülkeleri zor durumda bırakabilmektedir. Avrupa'da ERM krizi, güneydoğu Asya krizi, güney Amerika krizleri, ve Türkiye'de yaşanan krizler sıcak para ekonomisinin yarattığı bir sonuç olarak göze çarpmaktadır.⁵⁴

1.3.2.5. İlişkili Kredilendirme Ve Aşırı Risk Alma

İlişkili kredileme bankanın sahipleri, yöneticileri ve onlarla ilişkili olan kişilere kredi açılarak risk alınmasıdır. Özellikle 1980 sonrası finansal liberalizasyon ile beraber banka sahipliği ve ortaklığını kolaylaşması ve sisteme kolay giriş yatırımları için zorluk çeken grupları banka sahipliğine yöneltmiştir. Bu dönemde bir çok aile şirketi niteliğinde banka sahipleri oluşmuştur.

Bankaların kendi grup şirketlerine kullandığı ucuz ve kolay kredinin eğer ki grup şirketi başarısız olması halinde önemli risklerle karşılaşmaları çok yüksek bir ihtimal dahilindedir.

Aşırı risk almanın en önemli nedenlerinden bir tanesi banka sahiplerinin veya yöneticilerinin sınırlı sorumluluğudur. Bu bağlamda banka sahipleri artan rekabet ortamında karlılığın ön plana çıkması neticesinde riskli işlemlere başvurarak risk seviyesini yükseltip karlarını da arttırmaktadırlar.⁵⁵

1.3.2.6. Yetersiz Denetim Ve Şeffaflık

Bankaların sahipleri, çalışanları ve piyasadaki bireylerin oluşturduğu bireyler arasında oluşan işlemler neticesinde banka risk taşımaktadır. Bankaların

---

⁵⁴ Muhammet, Akdiş, Global Finansal Sistem Finansal Krizler ve Türkiye, Denizli, Beta, 2000, s. 2

⁵⁵ G.Karabulut, **a.g.e**, s. 55

oluşturduğu finansal piyasaların üzerinde açık ve net bir denetim sisteminin olmaması bankaları çok daha riskli alanlara ve karlı alanlara kaydırabilmektedir. Yapılan işlem ve operasyonların aynı kişide toplanması, birbirinden kopuk süreçler, yanlış bilgi ve banka sahiplerinin aşırı kar isteği sistemin riskini arttırmaktadır. Süreçte bankalar yeterli denetim ve iç kontrolü sağlamalı ayrıca bankaların dışarıdan denetlenmesi hem kamu hem de özel sektör tarafından denetlenmesini gerektirmektedir. İş süreçlerinin ise birbirini teyitler nitelikte ve önemli işlemlerin tek bir karar merci ile olmaması gerekmektedir. Ayrıca bankalar bu süreçte kendisi ile ilgili bilgileri kamuoyuna bilgilendirmeli, bilanço ve işlemlerinde şeffaflığı tesis etmelidirler.

1.3.3. Bankacılıkta Riski Önleme Politikaları

1.3.3.1. Son Durak Borç Mercii

Bir banka paniği sırasında birçok mevduat sahibi bankaya hücum ederek parasını talep etmektedir. Burada bankaların sorunu ellerinde bunu karşılayacak yeteri kadar paraları olmamasıdır. Likidite krizi niteliğinde bir durumdur.

Son durak borç mercii bankacılık sektöründe herhangi bir tahaccüm oluştuğunda merkez bankasının bankaların ihtiyaç duyduğu nakiti sağlamasıdır. Bu iki türlü olmaktadır.⁵⁶

- Reeskont penceresi
- Açık piyasa işlemleri

Burada önemli olabilecek bir durum olarak müdahalenin ne zaman ve nasıl yapılacağıdır. Herhangi bir tahaccüm de geç kalınırsa kriz büyür ve yaygınlaşır. Erken davranılırsa piyasada para arzı artar bu durumda piyasadaki para sterilize edilmesi gerekir yoksa enflasyon tehlikesi baş gösterir.

---

⁵⁶ S.Uyar, a.g.e., s. 1

Son durak borç merci için önerilerden bir tanesi cezai bir faiz oranı olması gerektiğidir. Piyasadaki faiz oranlarının üstünde bir borçlanma faizi uygulanması ile bankaların fazla risk almalarını önlemek amaç olmuştur.⁵⁷

Parasız kitabında son ödünç verici için dört temel prensip belirlemiş ve merkez bankasının bu prensip etrafında çalışması gerektiğini işaret etmiştir.⁵⁸

- Merkez bankasının yalnızca iyi teminatlara karşılık ödünç kullandırması
- Merkez bankasının bütün iyi teminatları kabul etmesi
- Merkez bankasının verdiği ödünçlere karşı yüksek faiz uygulaması
- Merkez bankasının şeffaflık gereği halka izlediği politikayı açıklaması

Sonuçta son durak borç mercii kavramı likidite riskini bertaraf etmeye yönelik olarak ön plana çıkmaktadır. Likidite sorununu önleme politikası olarak bankaların bankası niteliğinde olan merkez bankasının politikası önemli olmaktadır.

1.3.3.2. Mevduat Sigortası

Mevduat sigortası bir banka iflası neticesinde banka da mevduatı olan bireyin parasının güvencede olduğunu bilmesidir. Ayrıca bu durum diğer bir bankaya hücumu da engellemektedir.

Mevduat sigortası banka tahaccümlerinde ilk gelen önce hizmet alır olgusunu ortadan kaldırarak bankacılık sektörünü olası krizlerden korumaktadır. Kamusal veya özel mevduat sigorta sistemi bankada parası olan mevduat sahibine parasının geri ödeneceğine dair garanti vermektedir.⁵⁹

Dünyadaki mevcut olan mevduat sigorta sistemleri mevduatın ne kadarlık kısmının sigortalandığına bakarak üç kısma ayrılabilir.⁶⁰

- Sınırlı mevduat sigortası sistemi

---

⁵⁷G.Karabulut, **a.g.e.**, s. 60

⁵⁸İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 242-243

⁵⁹G.Karabulut, **a.g.e.**, s. 62

⁶⁰İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 243

- Tam ya da %100 koruma sistemi
- Ayrımcı ya da tercihli mevduat sistemi geliştirilmiştir.

Sınırlı mevduat sisteminde belirli bir miktara kadar olan mevduat sigorta kapsamında olmaktadır. Örneğin şu an Türkiye’de mevduat sigorta sisteminde 50.000 YTL’ye kadar mevduata sigorta getirilmiştir. Herhangi bir panik anında bu meblağa kadar olan mevduat sahipleri paralarını alabilecek ancak bu miktardan yukarı olanlar ise sürekli olarak sistemi izlemek zorunda kalacaklardır. Tam mevduat sigortasında ise mevduatın hepsi karşılanmaktadır. Tercihli mevduat sigortasında ise mevduatın belli bir bölümü sigorta kapsamına alınmaktadır.

Ancak mevduat sigortasının uygulanması tahaccümü önleme yeteneğine sahip olmakla beraber bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Buna örnek olarak tam mevduat sigortası sisteminde mevduatların hepsi garanti edildiğinden dolayı banka sahipleri ve müşterilerin piyasayı takip etmesini bir tarafa bırakmasıdır. Örneğin Türkiye’de zamanın büyük bankalarından bir tanesi sürekli reklamlarla ve duyurularla mevduata çok yüksek faizler verdiğini belirterek piyasada önemli mevduatlar toplamış daha sonra ise yaşanan krizle ödeyebilirliğini yitirmiştir. Banka sahipleri de mevduatların garanti edilmesi ile beraber yüksek faizler verebilmekte bunun yanından topladığı mevduatı yüksek kazançlı ancak riskli alanlarda yatırımlara yöneltebilmektedirler.

Kısmi mevduat sigortasında belirlenen miktara kadar yine aynı süreci yaşatmaktadır. Bu durum genelde küçük bankaları çok daha avantajlı kılmaktadır. Mevduatlara yüksek faiz vererek piyasadan mevduat toplayabilmektedir.

Mevduat sigortaları ilk olarak 1829 yılında ABD’de eyaletlerde ortaya çıkmıştır. Ancak asıl büyük mevduat fonu 1929 büyük buhran döneminde 9096 bankanın batması sonucunda kurulan ve 2500 dolara kadar garanti eden federal mevduat sigorta kurumudur.

Ülkemizde 1983 yılında 70 sayılı kanun hükmünde kararname ile 1983 yılında tasarruf mevduatı sigorta fonu kurulmuştur. Kamusal bir nitelik taşımaktadır.

1.3.3.3. Regülasyon

1980 sonrası ülkelerde yaşanan finansal deregülasyon (finansal liberalizasyon) ile beraber birçok ülke bundan fayda sağladığı gibi birçok ülkede yaşanan krizlerin ana sebeplerinden biri olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde yaşanan krizlerin gerekli finansal altyapıyı hazırlamadan deregülasyon yaşamaları ülkeleri birden bire beklemedikleri hücumlara ve ani çıkışlarla karşı karşıya bırakmıştır. Öncelikle ülkelerde finansal şişkinlik ardından da ani çıkışlar bu ülkelerde istikrarsızlığın artmasına neden olmuştur.

Finansal regülasyon ise finansal kurumların davranışlarını koordine etme ,disipline etme ve gözetim çabaları olarak göze çarpmaktadır. Finans piyasasında riskleri bertaraf etmek için kontroller, gözlem ve denetim olarak belirtilebilir.

Finansal regülasyon düzenleyici otoritenin finansal karar birimlerinin ekonomideki kararlarına ve davranışlarına kendi belirlediği sosyal amaç fonksiyonunu maksimize etmek adına koyduğu kurallar ve kısıtlamalardır.

Finansal Regülasyonun belli başlıklar altında incelenebilmekte ve çeşitli yöntemlerle uygulanabilmektedir.⁶¹

- Sermaye yeterliliği
- Likidite zorunlulukları
- Portföy çeşitlendirme
- Faiz tavanları
- Piyasaya giriş kısıtlamaları

BASEL anlaşması ile sermaye yeterliliği uluslar arası bir nitelik kazanarak finansal anlamda sadece bir ülkede değil uluslar arası düzeyde kabul edilen bir regülasyon yöntemi olmaktadır.

Esasen serbest piyasa ekonomisinde piyasa faaliyetlerini engellemeyecek şekilde bir düzenleme piyasa başarısızlıkları için bir önlem olabilmektedir. Ancak

---

⁶¹ G.Karabulut, **a.g.e**, s. 71,72

piyasa ekonomisine müdahale etmek ise görünmez el kavramının belirttiği piyasaların kendi kendine dengeye gelmesine bir müdahaledir. Özellikle faiz ve kur düzeylerindeki tavanlar sistemi etkilemekte ve yapay oranlar oluşturmaktadır.

1.3.3.4. Kredi Tayinlaması

Finans piyasasında borçlanan bireyler mevduatta oluşan faiz oranından borçlanmak istemekte ancak borç veren kurumlar ise bu faiz oranından borç alabilecekleri miktarı kısıtlıyorsa kredi tayinlaması gerçekleşmektedir. Asimetrik enformasyonun iki durumu ters seçim ve ahlaki riske karşı oluşturulabilecek selektif bir politikadır.⁶²

Piyasada fon talebi fon arzını aşması neticesinde faiz oranlarının yükselmesi bazı borçlananları etkilemeyecek ve yüksek faiz oranından bağımsız bir şekilde taleplerini sürdüreceklerdir. Doğal olarak aldığı krediyi yüksek riskli projelerle değerlendirerek karını maksimize etmeye çalışacaktır. Banka ise yüksek faiz oranının kredi talebini yavaşlatmayacağını ve piyasada riskli müşterinin kaldığını bilmekte ve faiz oranlarını yükseltmeyerek kredileri sınırlamaya tabi tutmaktadır. Banka kredilerini seçerek teminat yapısı ve istihbaratı en iyi olan kişilere krediyi açmaktadır. Banka burada faiz oranını yükseltmeyerek kredilendirmelerinde seçimlere gidecektir.

Yüksek faiz oranlarından kredi çekmeye istekli olanlar bankayı istihbarat aşamasında doğru bilgi vermeyerek çok daha riskli yatırımlara yönelebilmektedir. Yatırımın normal düşündüğü gibi sonuçlanması durumunda karını elde ederek bankaya borcunu öder. Ancak yatırım projesi istediği gibi olmaz ise bu riskli yatırımı maliyeti bankaya çıkmaktadır. Ahlaki riziko yaratan bu süreçte bankalar kredi tayinlamasına giderek kredilendirmelerini tayinlama yaparak kendi ölçeğinde karlılığını devam ettirmektedir.

---

⁶² Rudiger DORNBUSCH; Stanley FİSCHER, **Makro Ekonomi**, Mcgraw Hill, (çev.: Salih AK, Mahir FİSUNOĞLU, Erhan YILDIRIM), 1998, s.350

1.3.3.5. Erken Uyarı Sistemleri

1970'li yıllarda bankacılık otoriteleri bankaların bilanço ve gelir tablolarında bazı kritik rasyolar yardımıyla yerinde denetimde bulunmuştur. Buradaki amaç daha çok sorunlu bankaların teşhis edilmesi ve banka iflaslarının önlenmesidir.⁶³

Bu bağlamda bankacılıkta riskleri artan bankaları kategorize etmek ve risklerini önceden tespit ederek erken teşhis yöntemiyle gerekli önlemleri alma şansı tanımaktadır.

Firmalara aktarılan kaynakların riskli olup olmadığı kaynakların firmalara tahsisinden başlayarak tahsil aşamasına kadar izleyen süreçte erken uyarı sistemleri kullanılabilir. Firmanın finansal, yönetsel ve faaliyetine ilişkin göstergeler, bunun yanında makro ekonomideki firmayı etkileyecek veya piyasayı etkileyecek önemli olaylar, şirketin yönetiminde ve işleyişindeki önemli adımlar sürekli olarak gözlenmekte ve uyarı işareti olarak kaydedilmektedir.

1.3.3.6. Piyasa Denetimi Ve Derecelendirme

Yeni ekonomik süreçte bankaların kamu ile çok daha şeffaf halde iletişim halinde bulunacağı bir gerçektir. Bankalar bilançolarını ve faaliyetlerini kamuya açıklamakta, ileriki dönemler için yapacağı projeleri belirtmektedir. Bunun yanında piyasadaki faaliyetleri konusunda kendi müşterilerini ve sermaye piyasalarını bilgilendirici açıklamalar yapmaktadırlar.

BASEL II sürecinde çok daha etkin olacak olan piyasa denetimi ve derecelendirme verilecek finansal kaynağın çok net açıklanabilir olmasını içermektedir. Fiyatlama kararlarını etkileyecek olan derecelendirme borçlunun kredibilitésine göre yüksek veya düşük orandan borçlanabilme yetisi sağlayabilmektedir.

Bankaların sahiplerinin ve yöneticilerinin işlemleri banka müşterilerini ve banka ortaklarını zarara sokacak nitelikte olabileceklerin önlenmesi, iflas eden

---

⁶³ S.Uyar, **a.g.e.**, s. 81

bankanın sahipleri ve yöneticilerinin uzun bir süre sektörden uzaklaştırılması ve kurucu olamaması bankaların şeffaflığını ve dürüstlüğünü arttırıcı fonksiyonlar olacaktır. Uluslar arası derecelendirme kuruluşlarından alınan notlar kamu oyu ile paylaşılmalı ve bankanın uluslar arası alanda yaptığı faaliyetler piyasalara bildirilmelidir. Bankanın geleceğe yönelik politikaları bankanın vizyonu, sektördeki konumu gibi kendisine yönelik işlemlerini kamuoyu ile paylaşmalıdır.

1.4.Bankacılıkta Risk Yönetimi

Bir bankanın işleyişinin sürdürülebilirliği banka yönetiminin ileriki dönemlerde karşılaşacağı olası risk ve krizlere karşı tanı koyabilmesi ve önlemler alabilmesine bağlıdır. Risk yönetiminin ana hedefi; uygun varsayımlar ve parametrelerle bankanın karşılaşabileceği riskleri belirleyerek, bankanın riskine göre düzeltilmiş getirisini her zaman maksimum seviyede tutmaktır. Bu amacı birkaç başlık altında toplayabiliriz.⁶⁴

- Bankanın zarara uğrama olasılığını azaltarak, çeşitli risk türlerine karşı korunmasını sağlamak
- Bankanın fonlarını, döviz varlığını, taşıyabileceği bir risk düzeyinde karını maksimum düzeyde tutmak
- Finansal piyasalardaki arbitraj olanaklarından yararlanmak
- Bankacılık faaliyetinin düzenlenmesine ve değerlendirilmesine ilişkin yönetmelik ve yönergelerin belirlediği şartları zamanında yerine getirmek

Bankacılık denetim otoritesinin risk yönetiminden beklediği görevler, bir bankanı sermayesi ile orantılı olarak risk almasını sağlamak ve risklerin artmasıyla beraber finansal piyasalardaki kriz gibi durumlarda zararın öz kaynaklarla önlenemeyip mevduat sahiplerine bulaşmasını önlemek için şimdiden önlemler almak olarak beklenmektedir.⁶⁵

---

⁶⁴ Ö.Akgüç, **a.g.e.**, s. 181, 182

⁶⁵ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 3

Bankalar risk yönetim sürecini aktif risk yönetim politikaları ve pasif risk yönetim politikaları iki kısma ayrılmaktadır.⁶⁶

“Aktif politikalar, aktifler ile pasifler arasında;

- Kısa vadeli fonların kısa vadeli yatırımlara uzun vadeli ve devamlı fonların uzun vadeli yatırımlara tahsis ederek vade yapısında denge,
- Piyasa oluşan faiz oranı değişimlerinden en az şekilde etkilenmeyi sağlayabilmek için sabit ve değişken faiz oranlı kalemlerin miktarı açısından denge,
- Yabancı para cinsleri itibarıyla denge”

sağlamaya yönelik politikalar.

Pasif politikalar ise riskin giderilmesine ve önlenmesi için politikalar olmayıp daha çok risk doğduğunda riski karşılayacak rezervler oluşturmaktır. Pasif politikalarda riske karşı bir aktif bir önleme olmayıp daha çok risk doğduğunda ona karşı öz sermaye, karlar ve gizli yedeklerle düzenleme ve önleme çalışmalarıdır.

---

⁶⁶ H.Kaval, a.g.e., s. 33

İKİNCİ BÖLÜM

2. BANKACILIKTA RİSKLERE KARŞI KISIT OLARAK SERMAYE YETERLİLİĞİ DÜZENLEMELERİ

2.1. Risklerin Kısıt Olarak Sermaye İle İlişkilendirilmesi

2.1.1. Risklerin Sermaye İle İlişkilendirilmesi Süreci

Bankacılık sektöründeki sermaye kavramı bankanın; faaliyetleri neticesinde taşıdığı çeşitli riskler üzerinden yükümlü olduğu kişilere güvence tesis eden bir teminattır. Banka sermayesini risklerle ne kadar iyi ilişkilendirirse risk yönetimi o kadar başarılı olacaktır. Bankalar beklenen kayıpları için karşılıklar ayırmaktadır. Beklenmeyen kayıpları için yani riskleri için ise sermaye ayırarak güvence oluşturmaktadır.

Bankacılıkta sermayenin üstlendiği görevler banka faaliyetlerinde çeşitli şekillerde mevcuttur.⁶⁷

- Bankaların üstlendiği risklerin beklenmeyen kayıplarına karşı güvence oluşturması
- Likidite yeterliliği açısından kriz veya panik dönemlerinde mudilerin bankalara tahaccümü durumunda bu talepleri rahatlıkla yerine getirebilme
- Yeni sistemde bankaların gücü sermayeleriyle eşanlıdır. Sermayesi güçlü olan bankalar rating kuruluşlarından yüksek not alarak mudilerine ve borç alacakları kuruma güven vermekte ve maliyetlerini azaltmaktadırlar.
- Ülkedeki tüm bankaların yeterli sermaye ile çalışması durumunda bankacılık sistemindeki bulaşıcı risklerden olan sistemik krizlerin önüne geçilebilmektedir.

---

⁶⁷ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 53

- Finans sektöründe sağlamlığın ve güven vermenin ötesinde rekabet eşitsizliğini de önleyici bir durum yaratmaktadır.

Bunun yanında,⁶⁸ sermayenin temel işlevlerini aşağıdaki gibi özetlemiştir.⁶⁹

- Ekonomik kriz veya finansal kriz dönemlerinde bankanın varlığını koruma
- Bankanın faaliyetleri dolayısıyla aldığı risklerin zararlarını karşılama
- Bankanın kamuya ve bankaya borç verenlere karşı güvence teşkil etmesi
- Bankanın faaliyete başlama aşamasında iktisadi varlık edinilmesine kaynak sağlama
- Kar payı vermesine olanak sağlama
- Bankanın tasfiyesi halinde alacaklılara karşı güven oluşturma

Bankalar taşıdıkları risklere karşı bir güvence oluşturmak adına belli bir düzeyde sermaye taşımak zorundadırlar. Tuttukları bir birimlik sermaye karşılığında yapacakları faaliyeti de belirlemektedir. Bankacılık sektörünün diğer sektörlerle nazaran finansal kaldıraç riski yüksektir. Yükümlülüklerini dışarıdan örneğin büyük bir çoğunluğu mudilerden olan bankalar riskli işlemler vasıtasıyla karlarını arttırmaktadırlar. Bankalar daha fazla risk almak istediklerinde karlarını arttıracıklarını bilmektedirler. Kar etme güdüsü ile çok daha fazla risk ağırlıklı varlık edinirler. Dönem itibarıyla risklerden bir tanesi veya bir kaçı oluşur ve bankanın ödeyebilirliğini tehlikeye düşürür ve iflasına neden olursa bu durumda sermaye yeterliliği olmasaydı bankanın oluşturacağı iflas maliyeti doğrudan kamuya ve dolaylı olarak vergi ödeyicisi olan ve devletin gelirini oluşturan vatandaşa çıkmaktadır. Burada banka sahipleri sermayelerinin kaybolacağını bilirlerse çok daha dikkatli davranacaklar ve risk yönetimini daha dikkatli uygulayacaklardır.

Bankacılık sektöründeki sermaye kavramı ile muhasebesel anlamdaki sermaye kavramı birbirinden farklı olmaktadır. 5411 sayılı bankalar kanununun madde 44'deki tanımlaması;" ödenmiş sermaye, bankaların fiilen ve her türlü muvazaadan ari (danişiksiz) olarak ödenmiş veya Türkiye'ye ayrılmış ve ödenmiş

---

⁶⁸ Ö.Akgüç, a.g.e. s. 349

⁶⁹ Ö.Akgüç, a.g.e., s. 349

sermayelerinden bilançoda görülen zararın yedek akçelerle karşılanamayan kısmı düşüldükten sonra kalan tutardır.

Yedek akçeler, bankaların 6762 sayılı Türk ticaret kanunu ve ilgili kanunlar ile ana sözleşmelerine göre ayırdıkları yedek akçelerinden varsa bilanço zararının düşülmesinden sonra elde edilen tutardır.

Öz kaynak, ana sermaye ve katkı sermaye toplamı ile bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı ifade eder.”

Muhasebesel anlamda sermaye ya da öz kaynak ise net varlık tutarından net borç tutarını düştükten sonra kalan tutar olarak tanımlanmaktadır.

Uluslar arası finansal sistemin 1970 yılından sonra yaşadığı kısımlar neticesinde finans sektörüne düzenleyici ve denetleyici bir kurumun olması gerektiği göz önüne alınmıştır. Bretton Woods sisteminin finansal sistemi düzenleyici etkisi 1973 yılı çökmesi ardından 1974 yılında yaşanan Herstatt bankacılık krizi ve OPEC 'in petrol fiyatlarını arttırması ile başlayan süreçte finansal sistemde istikrarsızlık ve doğal olarak da bankacılık sektöründe dalgalanmalar yaşanmıştır.

2.1.1. BIS Ve BASEL Bankacılık Gözetim Komitesi

Uluslar arası ödemeler bankası (BIS) 1930 yılında, Versay anlaşması neticesinde Almanya'nın savaş tazminatını izlemek (Young planı) ve ödenmesi faaliyetinin düzenlenmesi ve merkez bankalarının arasındaki işbirliğini geliştirmek adına 55 merkez bankasının ortağı olduğu banka İsviçre'nin BASEL kentinde kurulmuştur. Savaş dönemi ve tahsilatın sonrasında finansal istikrar ve merkez bankaları arasındaki iş birliği üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür.

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi 1974 yılında uluslar arası ödemeler bankası tarafından banka denetim ve gözetiminde kullanılan tekniklerin geliştirilmesi ve bankalara riskleri ile sermayesi arasında asgari standart oranları üzerinde çalışmalarda bulunmak üzere G 10 ülkelerinin merkez bankaları başkanları ve banka denetim otoritelerinin başkanlarından oluşan bir komisyon olarak kurulmuştur.

ABD, İngiltere, Japonya, İsviçre, Almanya, Fransa, Kanada, İtalya, İsveç, Hollanda, Belçika, İspanya ve Lüksemburg bankacılık denetim otoriteleri komitede temsil edilmektedir. Komitenin yayınladığı raporlar ve araştırmaların uygulama zorunluluğu olmayıp tavsiye niteliğindedir. Finansal sektördeki oyuncuların çoğunluğunun bu tavsiyeleri uygulaması neticesinde uluslar arası finansal sistemde ülkelerin rekabet ve güvenilirlik ölçüsü niteliği, uluslar arası finansal sistemin birbirine bağıllığı düzenlemeleri bankacılıkta bir ölçü haline getirmiştir.⁷⁰

2.1.2. Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(BASEL I)

1970 yılından itibaren küresel finans sistemindeki istikrarsızlık ve denetimsizlik nedeniyle uluslar arası işbirliğini öngören çalışmalar başlatılmıştır. İstikrarlı ve şeffaf bir faaliyet ortamının yaratılması, ulusal ve uluslar arası finansal piyasaların güçlendirilmesi, rekabetçi piyasa şartlarının yaratılması, piyasa mekanizmasının etkinliğini arttırmak için ekonomik faaliyetleri düzenleyen kuralların birbirleri ile uyumlu hale getirilmesi ve kuralların başarı ile uygulanması, finansal yapıda denetimin güçlendirilmesi ve denetim etkinliğinin arttırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Tüm bu gelişmeleri tetikleyen Uluslar arası düzensizlik ve istikrarsızlık, bilgi ve teknoloji düzeyindeki artış, finansal sistemlerin deregülasyonu sonucu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan ani giriş çıkışlar ve sistemin birbirine bağıllığı, uluslar arası bankaların piyasa faaliyetlerindeki artış sonucu çok fazla risk taşımaları bununda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeleri etkilemesi sonucu ortak ve birbiri ile uyumlu politikalar geliştirilmesi çabası artmıştır.

Kredi, piyasa, likidite ve diğer risklerin iyi yönetilememesi bankacılık sektöründeki oluşacak olan istikrarsızlığın bütün ekonomiyi etkilemesi risk yönetiminin önemini arttırmıştır. Finansal sektörde ve bütün ekonomide sürdürülebilir bir istikrar için bankaların risk yönetiminin ötesinde asgari düzeyde

---

⁷⁰ H.Candan, A.Özün, **a.g.e.**, s. 8

tutmak zorunda oldukları ve risk yönetimini de geliştirecek düzeydeki ihtiyati düzenlemelerin getirilmesi uluslar arası finans çevrelerinde düşünülmüştür.⁷¹

Bu amaçla Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi bankaların bilanço ve bilanço işlemlerinin muhtelif risk ağırlıklarıyla çarpılması neticesinde bulunan risk ağırlıklı varlıklarının sermaye ile karşılaştırılması esasını getiren ilk sermaye yeterliliği uzlaşısı (BASEL I)'nı G-10 ülkeleri merkez bankası başkanlarıca onaylanması sonucunda yayımlanmıştır. Sermaye yeterliliği oranı 1977-1988 yılları arasında Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi başkanlığı yapan Mr. W.P.Cooke'un anısına Cooke rasyosu olarak adlandırılmıştır. 1989 yılı için sermaye yeterliliği oranı %5, 1990 yılı için %6, 1991 yılı için %7 ve 1992 yılı için % 8 olacak şekilde kademeli olarak % 8 sermaye yeterliliği standart oranı uygulanmaya başlamıştır.⁷²

BIS bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin amacı bankaların taşıdıkları riskin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak zararın en az seviyede olması için bir bankanın asgari seviyede tutmak zorunda olduğu sermaye tutarını belirlemeyi hedeflemektedir.⁷³

İlk sermaye yeterliliği uzlaşısı kredi riskini Baz alan bir yaklaşımla sermaye yeterliliği oranının paydasında yer alan risk ağırlıklı aktifler kalemi içinde krediler üzerinde durmuştur. Kredileri borçlananların Kredibilitesine göre çeşitli risk sınıflarına yerleştirip risk grubu için asgari sermaye yeterliliği oranı hesaplamaktadır. Kredi risk yönetimi bazında incelendiğinde sadece kredi riskine odaklanması bankaların ana faaliyet konusu açısından bir ilerleme olarak kaydedilebilir ancak bankaların faaliyet verdikleri alanların genişlemesi ve sadece kredi haricinde çok çeşitli işlemlerle bankaların faaliyetlerini arttırmaları diğer risk türlerine karşı korumasız kalınmasını doğurmaktadır.

Sermaye yeterliliğinin payında sermaye, paydasında risk ağırlıklı varlıklara oranlaması mevcuttur. Sermaye ise ana sermaye, katkı sermaye ve sermaye benzeri kredilerden oluşmaktadır.

---

⁷¹ Münür, Yayla; Yasemin Türker, Kaya, "BASEL II , Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci", **ARD Araştırma Raporları 2005/3**, BDDK, 2005, s. 8

⁷² M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 62

⁷³ İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 246

Payda da yer alan risk ağırlıklı varlıklar kalemi ise banka aktiflerinin ve bilanço kalemlerinin %0,%10,%20,%50 ve %100 risk ağırlığına sahip 5 ayrı kategoriye sokulup ağırlıklandırılarak oluşturulan risk ağırlıklı kalemi oluşturmuştur.

Risk ağırlıklı varlıklara karşı oluşturulan bir teminat niteliğinde olan sermaye banka ile ilişkisi olan ekonomik birimlere bir güvence oluşturabilecek ve banka sahiplerinin de bu teminatı düşünerek çok daha dikkatli ve seçici davranacakları düşünülmektedir.

Sermaye yeterliliği uzlaşısı uluslar arası bankaların bankacılık faaliyetlerini düzenlemek, uluslar arası bankacılık sistemini istikrarını korumak adına asgari standartlar getirmektedir.

Uluslar arası bankaların gelişmekte olan ülkelerdeki faaliyetleri çeşitli riskler içermekte ancak BASEL I sadece kredi riskini içermekteydi. Uluslar arası bankalar finansal liberalleşme ile birlikte döviz kuru riski, faiz oranı riski gibi piyasaya bağlı olarak gelişen ve bütün piyasayı etkileyen risklerle karşılaşmaktaydılar. Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi finansal kuruluşların taşıdıkları riskleri daha iyi yansıtabilmesi amacıyla 1996 yılında sermaye yeterliliği uzlaşısında risk ağırlıklı aktifler kalemini piyasa riskini dahil ederek genişletmişlerdir.

Piyasa riski bankaların bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerinde ve pozisyonlarında piyasa fiyatlarında meydana gelen değişim nedeniyle karşılaşılan kayıptır. 1980 sonrası bankacılık açısından piyasa riskinin özellikle fazladan yaşanması standarda girmesi açısından çok önem arz etmektedir.

BASEL I içinde barındırdığı çeşitli yetersizlikler nedeniyle yeni bir sermaye yeterliliği uzlaşısı için Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi çalışmalarına neden olacaktır.

BASEL I açısından çeşitli Kriterler de yetersizlikler ve yoğun eleştiriler alan kısımları mevcuttur.⁷⁴

- Kredi riskleri açısından borçlunun kredi risk grubu açısından farklılaştırma yapmamaktadır.
- Piyasalardaki ikincil piyasaları ve türev piyasaları öngörememiştir

---

⁷⁴ E.Ayan, a.g.e., s. 33

- BASEL I uzlaşısı yalnızca uluslar arası ölçekte faaliyet gösteren bankaları ön plana almıştır.
- Özellikle risk ağırlıklı varlıkların derecelendirmesinde OECD klüp kuralı neticesinde riskler gerçekleri yansıtamamıştır.
- Uluslar arası ölçekteki bankaların farklı ülkelerdeki muhasebe sisteminin farklılık taşıması ve uyumu olmaması nedeniyle bir standart bilanço hazırlayamamaktadır.
- İş süreçlerinin çok fazlaşması ve risklerin artması neticesinde herhangi bir riske karşı güvence olarak operasyonel riskin olmaması ve bu riskle karşılaşıldığında büyük zararlar yazılmasıdır.

2.1.3. Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (BASEL II)

Sermaye yeterliliğine getirilen eleştiriler ve bankacılık sektörünün sürekli olarak ilerlemesi neticesinde Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi sektörün karşılaştığı riskleri çok daha iyi tanımlayarak yeni risk türlerini sermaye ile ilişkilendirerek banka ile ilişkisi olanların teminatı kuvvetlendirmeye çalışmıştır.

“Ancak teknolojiye ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması, uygulanan sermaye standardının yeterince hassas bir risk ölçümü yapamaması, bankaların gerçekte Operasyonel riski de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması, kredi riskini hesaplamada tek bir yönetimin bulunması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yöntem tabii tutulması, temel kredi risk kriteri olarak OECD üyeliğini esas alması nedeniyle BASEL I’in yetersiz kalmaya başladığı ve bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini engellediği anlaşılmıştır. Anılan olumsuzlukların giderilmesi, sektördeki risk algısının arttırılması ve piyasalarda meydana gelen değişimlerin de dikkate alınabilmesi amacıyla, BASEL Komite tarafından BASEL II’ye yönelik olarak Haziran 1999’da birinci taslak metin, Ocak 2001’de ikinci taslak metin, Nisan 2003’ te ise üçüncü taslak metin yayımlanmıştır.⁷⁵

---

⁷⁵ M.Yayla, Y.Kaya, a.g.e., s. 5

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi BASEL II ' ye ilişkin olarak nihai metni ise Haziran 2004 tarihinde sermaye ölçümü ve sermaye standartlarının uluslar arası düzeyde birbirleriyle uyumlaştırılması adı altında yayımlanmıştır.

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin yayımladığı taslaklar ve metinlerin herhangi bir bağlayıcılığı ve yaptırımı olmamasına rağmen uluslar arası düzeyde genel kabul görmüş bankacılık standartları olarak ülkeler uygulamaya başlamıştır. Standartlar ülkelerin bankacılık sektöründe bankaların risk algılamalarını kuvvetlendirerek çok daha profesyonel bankacılık anlayışını geliştirmektedir.

“BASEL II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların arttırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularını arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesini ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir.”⁷⁶

Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı risk ölçüm yöntemlerinde esneklik sağlaması, tek tip ölçüm yöntemi yerine değişik alternatifler sunması, risklerin sermaye ile ilişkilendirilmesinin yanında denetim otoritelerinin inceleme süreçleri ve piyasayı bilgilendirerek şeffaflık üzerindeki çalışmalar BASEL I'e göre risk ile sermaye arasında ilişki kurulmasını genişletmekle kalmamakta bir bütün olarak finansal istikrarı ve dengeyi hedeflediğini göstermektedir. Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı birbirini tamamlayan süreçlerden oluşmaktadır. Bunun yanında riskleri daha detaylı incelemektedir.

BASEL II ' yi oluşturan üç yapısal blok mevcuttur. Birinci yapısal blok, sayısal değerlendirmenin yapıldığı riske duyarlı aktifler ile sermaye arasındaki oranı gösteren asgari sermaye yeterliliği oranını, ikinci yapısal blok; asgari sermaye yeterliliğini denetim otoritesinin incelemesinden geçmesi ve ne kadar etkin olduğunun belirlenmesi süreci, üçüncü yapısal blok ise bankanın piyasaya kendisi ile ilgili olarak kamuoyunu bilgilendirmesi, şeffaf olması neticesini doğuran piyasa disiplini çalışmalarıdır.

---

⁷⁶ M.Yayla, Y.Kaya, a.g.e., s. 6

2.1.3.1. Asgari Sermaye Yeterliliği

Yeni sermaye uzlaşısı'nın birinci yapısal bloğunda sermayenin riskle ilgili karşılaştırılması mevcuttur. Bankanın aktifine aldığı risk ağırlıklı varlıkların sermaye'ye oranlanmasına minimum kısıt getirilerek asgari sermaye yükümlülüğü ortaya konmuştur. BASEL I'e nazaran bankanın operasyonel riski de dahil etmesi risklerin artık çok daha kapsamlı ele alındığı bir süreci işaret etmektedir.

BASEL II'de piyasa riski, kredi riski ve operasyonel risk için gelişmişlik düzeylerine bağılı olarak farklı hesaplanma yöntemleri mevcuttur. Kredi riskinin ölçümünde basitleştirilmiş standart yöntem, standart yaklaşım, temel içsel derecelendirme ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımları mevcuttur. Piyasa riski için standart yaklaşım ve riske maruz değer (VAR) yaklaşımı ile risk hesaplanmaktadır. Operasyonel risk ise temel gösterge yaklaşımı, alternatif standart yaklaşım ve standart yaklaşım ve ileri ölçüm yaklaşımları olarak basitten ileri düzeye doğru her risk kategorisinde farklı risk hesaplama yaklaşımları mevcuttur.

Tablo 2: BASEL II Risk Ölçüm Yöntemleri

GELİŞMİŞLİK	KREDİ RİSKİ	PIYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK
BASİT	Basitleştirilmiş standart yaklaşım		Temel gösterge yaklaşımı
ORTA	Standart yaklaşım	Standart yaklaşım	Alternatif standart yaklaşım
			Standart yaklaşım
İLERİ	Temel içsel derecelendirme	Riske maruz değer	İleri ölçüm yaklaşımları
	İleri düzey içsel derecelendirme		

Kaynak: Altıntaş, M. Ayhan, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Turhan Kitapevi, İstanbul, 2006: sf. 79

Kredi riskinin hesaplanmasına ilişkin olarak standart yaklaşımlarda derecelendirme şirketlerinin verdiği derece notlarına göre risk derecesi saptanır ve bu risk derecesine denk gelen gruptaki risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Basitleştirilmiş standart yöntemde verilen derecelendirmeler ihracat kredi kuruluşlarınca (Export Credit Agency- ECA) yapılmaktadır. Belirlenen dereceler sadece ülkelerin hazine ve merkez bankalarından alacaklar için geçerli olmaktadır. Standart yöntem de ise uluslar arası Rating kuruluşlarınca verilen notlar kullanılmaktadır. Bu kuruluşlar arasında Standart&Poors, Moody's ve Fitch gibi uluslar arası denetim ve derecelendirme kuruluşları başta gelmektedir. Verilen derecelendirmeler hangi risk ağırlığına tabi tutulacağına göre sıralanmaktadır.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında ise bankalar ellerindeki Dataları kullanarak borçluların kredi değerliliklerini hesaplamaktadırlar. İçsel yöntemlerde kredi riski ölçümü için dört bileşeni tahmin etmelidirler.

- Temerrüde düşme olasılığı
- Temerrüt anındaki risk
- Temerrüde düşmüş kredide tahsil edilememe oranı
- Efektif vade

Bankalar temel içsel derecelendirme yönteminde elde ettikleri veri setini kullanarak temerrüt olasılığını kendileri tespit ederek geri kalan diğer bileşenleri denetim otoritesinden temin etmektedir.

İleri düzey içsel derecelendirme yaklaşımında ise bankalar ellerindeki veri setlerini kullanarak belirtilen bileşenleri kullanarak risk ağırlıklı varlıklar için ayrımları gereken sermayeyi bulacaklardır. Böylece içsel derecelendirme yaklaşımlarında beklenmeyen riskler için ayrılması gereken sermaye düzeyi hesaplanacaktır.

“ Operasyonel risk kavramı bankaların risk profilinin daha iyi yansıtılabilmesi amacıyla sermaye yeterliliğinin belirlenmesine yeni eklenmiş bir bileşendir. BASEL II'nin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasındaki yeni eklentisi olan söz konusu operasyonel riskin hesaplanmasında kullanılan temel gösterge yaklaşımında (BIA), sermaye yükümlülüğü son üç yılın ortalama brüt gelirinin yüzde 15'ne eşittir. Standart yaklaşımda (SA) ise üç yıllık ortalama brüt gelir sekiz ayrı faaliyet kolu olarak ayrıştırılmakta ve faaliyet kollarına ilişkin brüt gelir %12, % 15, ve % 18

oranındaki katsayılarla çarpılarak toplam sermaye yükümlülüğü bulunmaktadır. Alternatif standart yaklaşımda (ASA) ise perakende ve kurumsal bankacılıkta brüt gelir yerine bu faaliyet kollarındaki alacakların yüzde %3,5'i kullanılmakta, diğer faaliyet kolları için ise yine brüt gelir kavramı benimsenerek SA'daki hesaplamaların benzeri yapılmaktadır.”⁷⁷

Operasyonel risk için ileri düzey ölçüm yaklaşımlarının kullanılabilmesi için öncelikli olarak 5 yıllık tarihi veri setine ve bankacılık denetim otoritesinin de bu düzeydeki yaklaşımı bankanın kullanabileceğine yönelik olarak onayına bağlıdır.⁷⁸

Piyasa riski ise fiyatlardaki değişim sonucu bankaların bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlarındaki zarar olasılığı anlamındadır. Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi piyasa riskinin içinde faiz oranı riski, kur riski, pay senedi fiyat riski, ticari mal fiyat riski ve son olarak opsiyon riskini de içine alacak şekilde 5 ayrı kategoriye ayırmıştır. Görülen fiyatlardaki değişim banka bilançolarında zarara sebebiyet vermektedir.

Piyasa riskinin ölçümünde standart yaklaşım ve riske maruz değer (VAR) yaklaşımları kullanılarak sermaye yeterliliği hesaplanmaktadır.

Standart yöntem bankanın bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerinde yer alan piyasa riskine maruz kalabilecek 5 ayrı kategorideki fiyat değişimlerinin varlıkların belirli risk ağırlıkları ile ağırlıklandırılması esasına tabidir. Kredi riskine benzer bir yöntemle piyasa riskine konu pozisyonlar belirli risk ağırlıklarına tabi tutularak sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır

Riske maruz değer yaklaşımında piyasadaki fiyat hareketleri neticesinde bankanın belirli bir süre zarfında elinde tuttuğu Portföyün belirli bir güven aralığında meydana gelecek olan azami değer kaybı olarak değerlendirilmektedir.⁷⁹

Çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılarak yapılan bu hesaplamalar, belirli varsayımlar altında bankanın piyasa riskinden kaynaklanabilecek azami kayıp tutarını belirleyip buradan hareketle minimum sermaye yeterliliği hesaplanmasına yardımcı olmaktadır. Bankanın piyasa riskine dayanma gücünü de gösteren bir hesaplama yöntemidir.

---

⁷⁷ M.Yayla, Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 8

⁷⁸ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 82

⁷⁹ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 30

BASEL II kredi riski, piyasa riski ve Operasyonel riski hesaplayıp beklenmeyen kayıplar için nekadarklık sermaye tutacağını bu şekilde hesaplamaktadır. Hesaplanan sermaye yükümlülüğü minimum % 8 olacaktır. Bankalar her yüz birimlik işleri için 8 birim sermaye tutmak zorundadırlar. Bankaların faaliyet sınırlarının çizilmesi açısından ve uluslar arası bankacılığın aşırı risk alma kapasitesini sınırlayıcı bir oran olarak tanımlanmaktadır.

BASEL II sadece asgari sermaye yeterliliği oranı ile risk yönetimini sınırlandırmamış denetim ve şeffaflık ile bankaların risk yönetim sürecini genişleterek bankalar için çok daha profesyonel bir çalışma sistemi oluşturmaya çaba sarf etmiştir.

2.1.3.2. Denetim Otoritesinin İncelemesi

Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı'nın ikinci bloğu olarak denetim otoritesinin incelemesi süreci gelmektedir. İkinci blokta birinci bloktaki asgari sermaye yeterliliğindeki minimum oranın tutturulmasının haricinde risk ölçüm tekniklerinin yeterliliği, içsel kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi ve bankanın sermaye yeterliliği risk profili ile uyumlu olup olmadığı eğer uyumlu değilse gerekli tedbirlerin alınmasının istendiği bir süreci belirtmektedir.

"Denetim otoritelerinden bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını riskleri ile orantılı olarak ne kadar iyi belirlediklerini değerlendirmelerini ve gerektiğinde müdahalede bulunmaları beklenmektedir."⁸⁰

Yasal sermaye ile ekonomik sermaye arasında fark var ise denetim otoritesi gerekli tedbirleri alması için bankalara düzeltme yaptırabilmektedir. Yasal sermaye yasalarla belirlenen sermaye olduğunu düşünürsek bankanın risk profili ve risk yoğunlaşmaları yasal sermayenin üstünde olması düşünülürse ekonomik sermaye kavramı olarak denetim otoriteleri ikaz ederek sermayelerini arttırmaları istenebilir.

Ekonomik sermaye, beklenmeyen kayıpları veya çeşitli faaliyetlerden elde edilen gelirlerde beklenmeyen azalmaları ifade eden bir risk ölçütüdür.⁸¹

---

⁸⁰ M.A.Altıntaş, **a.g.e**, s. 84

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi denetim otoritesinin incelemesi ile ilgili dört temel prensip belirlemiştir.

- Bankalar sermaye yeterliliklerinin taşıdıkları risklerle orantılı olup olmadığını ölçecek bir değerlendirme sürecine ve sermaye yeterliliğinin sürekliliğini sağlayacak bir stratejiye sahip olmalıdır.
- Denetim otoritesi bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.
- Denetim otoritesi, bankaların asgari sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.
- Denetim otoritesi, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Otorite sermaye seviyesi korunamadığında veya tekrar yerine konulamadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir.

Denetim otoritelerine BASEL II'de önemli görevler yüklemiştir. Bankaları sürekli olarak gözetim altında tutarak gerekli düzenlemeleri sağlamalarını istemektedir. Bu da bankacılık sektöründeki denetimsizlik ve istismarın önlenmesine ek olarak çok daha etkin riski yönetim süreçleri izlenmektedir. Sermaye yeterliliği oranının bankalarca sağlanmasına nazaran bankanın risk düzeyi çok daha farklı ise denetim otoritesi bankadan gerekli tedbirlerini almasını istemekte ve zorlayabilmektedir.

Bankanın riskleri ile sermaye arasındaki optimum oran sağlanmaya çalışılmakta ve denetim otoritelerine büyük görevler düşmektedir.

---

⁸¹ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 31

2.1.3.3. Piyasa Disiplini

Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı'nın üçüncü bloğu olan piyasa disiplini, bankaların minimum sermaye yeterliliği ve denetim otoritesinin incelemesine tabi tutulduktan sonra piyasaya kendisi hakkında bilgiler sunması ve şeffaflığını göstermesidir.

"Piyasa disiplinin amacı, asgari sermaye yükümlülüğü ve denetim otoritesinin incelemesinden oluşan süreci tamamlamaktır. Piyasaya açıklanacak doğru ve kapsamlı bilgiler sayesinde bankanın sermaye yeterliliğinin borç verenler, banka hisselerine yatırım yapanlar ve derecelendirme kuruluşları tarafından doğru bir şekilde takdir edilmesinin ve bu takdire bağlı olarak oluşacak banka itibarı ile ilgili kaygıların güçlü bir sermaye yeterliliğinin sağlanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir."⁸²

Bankaların finansal durumlarını nasıl açıklayacakları, konsolide tabloların nasıl hazırlandığını, sermaye yapılarını, sermaye yeterliliğini hesaplama yaklaşımlarını ve hesaplanmış olan risk ağırlıklı varlıklarını kamuoyuna sistematik ve düzenli bir biçimde açıklamaları öngörülmüştür. Asimetrik enformasyonun en az seviyeye indirilmesi ve piyasa mekanizması hedeflenmiştir

2.2. Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri İçinde Kredi Risk Yönetimi

Bankaların kredi faaliyetlerinde kredi risklerinin belirlenmesi, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolünün sağlanması ve raporlanması sürecini yansıtan kredi risklerinin beklenmeyen kayıplarını karşılamak için karşılığında sermaye ayrılması durumunu ifade eden yönetim işlemleridir. Bankalar için kredi risk yönetiminde kredi

---

⁸² M.A.Altıntaş, **a.g.e**, s. 92

Portföyünün kalitesinin bankanın hedefleri ve risk alma konusunda bir uyum olması gerektiğini belirlemeleri gerekir.⁸³

Tam belirlenemeyen kredi standartları, gelişmemiş Portföy risk yönetimi ve ekonomideki daralma dönemlerinde müşterilerin karşılaştığı ödeyememe ve riskler bankacılıkta risklerin başlıca nedenidir. Bankaların ana faaliyet konusu bilançolarının aktif kısmındaki kredilerden oluşmakta ve kredilerden karını sağlamaktadır. Bankalar bilançolarındaki aktif kısımda bulunan kredilerindeki büyümeyi sağlamak adına agresif davranarak kolay prosedürlü krediler ve istihbaratsız krediler vererek karşı tarafın ödeyememe riskini devralmaktadır. Yeni süreçte bankaların kredi riskini yönetmesi ve sermayesi ile ciddi sınırlamalar getirmesi kredi risk yönetimini ön plana çıkarmaktadır.

”Kredi riski yönetimindeki temel amaç, kredileme faaliyetlerini mevzuat hükümlerini de gözeterek, etkin ve karlı bir şekilde sürdürürken karşılaşılabilecek kredi zararlarını banka sermayesiyle mütenasip bir şekilde minimumda tutmak olmalıdır. Bunu gerçekleştirmenin başlıca yöntemi ise sağlıklı bir kredileme ve risk takip süreci oluşturarak, faaliyetlerin yasal ve ihtiyati limitler dahilinde sürdürülmesi ve kredi riskini olabildiğince hassas bir şekilde ölçerek, üslenilen kredi riski için sermayeden tahsisat yapmak ve gerektiğinde sermaye artırımını, risk azaltımı veya transferi için hareket geçmektir.”⁸⁴

Bankalar kredileme faaliyetlerinde güven ve karlılık içinde ve riski de gözeterek çeşitli kredi politikaları üretirler. Kredilendirme faaliyetlerini yazılı olan kredi politikasını baz alarak oluşturur. Bankaların kredi politikasında belirtilen hususlar kendi içinde kredinin başlangıcından sonuna kadar her türlü durumu gözeterek aşağıdaki gibi sıralanabilir.⁸⁵

- Kredi verilecek sektörler ve kredi türleri
- Kredi verilecek yöreler
- Kredi verilecek firma ve kişilerde aranılacak nitelikler (kredi müşterisi Profili)

⁸³ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 116

⁸⁴ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 361

⁸⁵ Ö.Akgüç, **a.g.e.**, s. 483

- Güvence olarak kabul edilecek iktisadi değerler, açılacak kredi tutarı ile alınacak teminatın değeri arasındaki Marj
- Çeşitli kredilere tanınacak en uzun vade, vadeli kredilerin kredi Portföyü içindeki payı
- Bir firmaya verilebilecek en yüksek kredi limiti veya en az kredi tutarı
- Uygulanacak faiz ve komisyon oranları
- Kredilerin tasfiye yolları
- Plasman müşterilerinin bankada mevduat bulundurmaları konusunda izlenecek tutum
- Bankanın vereceği toplam kredi tutarı ve Plasman şubelerinin kredi türleri itibariyle limitleri
- Kredi açmaya yetkili organlar ve yetki sınırları

Bankanın kredi politikasının belirlenmesi yönetim kurulunun sorumluluğundadır. Banka yönetim kurulu kredi açmaya yetkili oluşunu belirli tutarlara kadar devrederek bankanın müşteri ile bire bir görüşebildiği şubelere kadar götürmektedir. Bankaların kredi politikası sürecini bankanın sermaye tutarı ve yapısı, kredi türlerinin verimi, mevduatın gelişimi, genel ekonomik durum, Hükümetin izlediği Para ve Maliye politikası, banka personelinin becerisi ve kalitesi, bankalar arasındaki rekabet düzeyi, bankanın faaliyette bulunduğu bölgedeki kredi ihtiyacı, banka yöneticilerinin risk alma iştahı ve bankacılık faaliyetlerini düzenleyen kanun, karar ve yönergeler etkilemekte ve değiştirebilmektedir. Sonuçta banka kar güdüsü olan bir işletme olarak karını maksimize edecek ve riskini de gözetecek olup piyasada faaliyetini sürdürmek isteyecektir.

2.2.1. Kredi Risk Yönetimine İlişkin İlkeler

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi kredi riskine yönelik çalışmaları sürecinde kredi risk yönetimine ilişkin olarak prensipler belirlemiş ve tavsiye niteliğinde yayınlamıştır. Kredi riskinin yönetimini çok daha geniş kapsamlı ve profesyonel bir

yaklaşım getirerek bankalarında bu konuda gerekli düzenlemeler içinde olmasını tavsiye etmiştir. Doküman da üzerinde durulan süreç dört ana aşamadan oluşmaktadır.⁸⁶

- Kredi riskiyle ilgili uygun ortamın oluşturulması
- Kredi verme sürecinin etkin olarak işlemesi
- Uygun kredi yönetimi, ölçümü ve izleme işlevlerinin sürdürülmesi
- Kredi riskinin yeterli kontrolünün sağlanması

2.2.1.1.Kredi Riski Konusunda Uygun Ortamın Oluşturulması

1.prensip: yönetim kurulu düzenli olarak bankanın kredi riski stratejisini ve önemli kredi riski politikalarını gözden geçirmelidir. Söz konusu strateji bankanın kredi riskine ilişkin müsamaha derecesini ve aldığı çeşitli kredi riskleri karşılık elde etmeyi beklediği kar seviyesini yansıtmalıdır.

Bütün bankaların bir kredi risk stratejisi geliştirmesini veya kredi verme sürecine ilişkin olarak planlar oluşturmalı ve belirtilen sürece ilişkin politika ve prosedürler üretmelidir. Kredi risk stratejisini ve politikalarını oluşturan banka kredilendirmelerini belirtilen çerçeve içinde gerçekleştirmelidir. Kredinin türü, verilen sektör, coğrafi bölgesi, para cinsi, geri ödeme dönemi, kredilerden tahmini karlılık rakamları gibi kriterlerini kredi risk stratejisine göre çizmeli.⁸⁷

Bankanın yönetim kurulu düzenli olarak yayınlanan finansal göstergelerini dikkatlice incelemeli ve kredi risk stratejisi ve politikalarında gerekli değişiklikleri bankanın menfaatleri doğrultusunda değişimi sağlamalıdır. Banka yönetim kurullarına önemli görevler düşmektedir. Kredi risk stratejisini ve politikalarını yıllık bazda kontrollerini yapıp onaylamalıdır. Ayrıca yönetim kurulu üst düzey yönetime gerekli kredi açma limitlerini devrederek yönetim kurulunun onayladığı kredi risk

---

⁸⁶ TBB, "Kredi Risk Yönetimine İlişkin İlkeler", **TBB**, İstanbul, 1999, s.2

⁸⁷ TBB, **a.e.**, s. 5

stratejisi ve politikasında hareket ettiğini kontrol ve takip etmelidir. Görüldüğü gibi bu kredi riskinin sermaye yeterliliği uzlaşısıyla denetim ve kontrolleri artmış, yönetim kurullarını önemli görevler yüklenmiştir.⁸⁸

2.prensip: Üst düzey yönetim, yönetim kurulunca onaylanan kredi risk stratejisinin uygulanmasından ve kredi riskinin tanınması, ölçülmesi, izlenmesi, kontrol edilmesine yönelik politika ve prosedürlerin geliştirilmesinden sorumlu olmalıdır. Söz konusu politika ve prosedürlerde bankanın hem bireysel kredilerde hem de Portföyünde taşıdığı tüm bankacılık faaliyetlerine ilişkin kredi risklerine yer verilmelidir.

Kredi risk stratejisini ve politikalarını belirleyen ve onaylayan yönetim kurulu belirtilen strateji ve politikaların uygulanması için üst düzey yönetimini sorumlu tutmaktadır. Yönetim kurulu kurulların çerçevesini çizmekte üst düzey yönetim ise uygulamasını gerçekleştirmektedir. Teorik çerçeve ile uygulama arasında kopukluk olmamalı kredi politikaları ve stratejileri ile kredilendirme faaliyetleri uyum içinde olmalıdır. Yazılı prosedürler oluşturularak kredi onay makamları, onay makamlarının kredi limitleri belirtilmelidir.⁸⁹

Etkinliğin sağlanması için bankalar kamu ile çalışanlarını bilgilendirmeli uygun koşullar içinde değişen durumlara karşı esnek olup değişimi benimseyebilmelidir. Kredi politika ve stratejileri bankanın faaliyetlerine ve yapısına uygun olmalıdır. Bankacılık gözetim otoritesinin belirlediği çerçeve içinde kredi Portföy yapısı ve limitleri dikkatli bir şekilde gözlemlenmeli ve denetimi sağlanmalıdır.⁹⁰

Bankacılık gözetim otoritelerine özellikle önemli görevler düşmekte ve bankaları sürekli olarak faaliyetleri hakkında kamuya ve ilişkili birimlere bilgi paylaşımını sağlaması açısından denetlenmelidir.

Uluslar arası faaliyet gösteren bankalar uluslar arası kredi ve yatırım faaliyetlerinde ülke riski ve transfer risklerini tanınması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesine yönelik politika ve prosedürler içinde faaliyet göstermeli ve değişen koşullara göre gelişimini sağlamalıdır.⁹¹

---

⁸⁸ TBB, a.e., s. 5

⁸⁹ TBB, a.e., s. 7

⁹⁰ TBB, a.e., s. 7

⁹¹ TBB, a.e., s. 8

3.prensip: Bankalar tüm ürün ve faaliyetlerine ilişkin kredi risklerini tanımalı ve yönetmelidirler. Bankalar yeni ürün ve faaliyetlerine ilişkin risklerin, Yönetim Kurulu ya da Komite tarafından onaylanmadan önce yeterli prosedür ve kontrole tabi olmasını sağlamalıdır.

Etkin kredi risk yönetiminin ana unsuru bir ürün veya hizmet açısından bu ürüne ve hizmetin yarattığı riskleri iyi tanımak ve yönetmek olmalıdır. Bankalar üst düzey ve daha karmaşık kredili işlemlerinde (sanayi sektörlerine açılan krediler, aktiflerin menkul kıymetleştirilmesi, kredi türevleri v.s.) kredi risklerini bilmeli ve önlemlerini almalıdırlar. Değişen finansal ihtiyaçlar değişik finansal hizmet ve ürün gerektirmekte, bankalar yeni ürün ve hizmetlerinin taşıdığı risklerin yönetim kurullarına ya da komiteler tarafından onaylamadan önce uygun süreçte kontrole tabi tutmalıdırlar.⁹²

2.2.1.2. Güvenilir Kredi Verme İşlevinin Bulunması

4.prensip: bankalar güvenilir ve açıkça tanımlanmış kredi verme kriterlerine uygun koşullarda çalışmalıdırlar. Bu kriterler hem ödünç alan hem kredinin yapısı, alınmasındaki amaç ve geri ödeme kaynağı hakkında yeterli bilgi edinilmesine imkan verir içerikte olmalıdır.

Bankalar açısından kredi strateji ve politikalarından sonra güvenilir ve etkin kredi kullandırmaları için kredi vereceği kişiyi iyi etüd etmesi, kredinin miktarı, koşulu, vadesi, ve ne tür kredi vereceğini açık bir şekilde belirtmelidir.⁹³

Bankalar kredi alacak olanın riski profilini ve derecesini çıkarmalı ve ayrıntılı bir şekilde değerlendirmelidir. Bir kredi verirken kredi ile ilgili olarak aşağıda belirtilen hususların çok iyi bilinmesi gerekmektedir.⁹⁴

- Kredinin amacı ve geri ödeme için gerekli fonun kaynağı
- Kredi talep edenin güvenilirliği ve itibarı

⁹² TBB, a.e., s. 8

⁹³ TBB, a.e., s. 9

⁹⁴ TBB, a.e., s. 9

- Mevcut risk profili (tüm risklerin yapısı ve miktarını içermeli), piyasadaki ve ekonomideki gelişmelere karşı etkilenebilirliği
- Geri ödeme için mevcut durumun ve geçmiş ödeme performansının, geçmiş finansal eğilimler ve nakit akış projeksiyonlarına göre değerlendirilmesi,
- Çeşitli senaryolara göre geri ödeme kapasitelerinin analiz edilmesi
- Kredi talep edenin borç yükümlülüğü alabilmesi için yasal durumunun değerlendirilmesi
- Ticari krediler için, ticari işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün durumu, işletmenin geçmiş faaliyetleri ve sektördeki pozisyonu,
- Kredi için öngörülen vade ve koşullar ile sözleşmenin kredi talep edenin finansal durumunda gelecekteki olası değişikliklerin dikkate alınarak hazırlanması
- Garanti ve teminatların uygun ve yeterliliğinin çeşitli senaryolar oluşturularak değerlendirilmesi

Belirtilen bilgilerin doğru ve güvenilir kredi verme konusunda ileriki dönemler için derecelendirme olacağı ve kredi sürecinde etkinliğin artacağı hedeflenmektedir. Bankalar kredi vereceği kişiyi çok iyi tanımalı, güvenilirliğini ve itibarını iyi analiz etmelidirler. Bunu yapmak için geçmiş kredi kayıtlarına ulaşmak, referans almak, şirketin yönetiminden sorumlu olan yetkilileri tanımak, kişisel referansları ve finansal kayıtları kontrol etmek gibi çözümler ön planda olmalıdır.

Bankalar bağlantılı olan şirketleri tek bir grup altında toplayarak kredilendirmesini grubu referans alarak yapmalıdır. Grubun limit ve riskini iyi takip etmeli ve uygun prosedürlerini uygulamalıdır.

Bankalar kredi fiyatlamalarını risk ve karlılığı optimum düzeyde sağlayacak şekilde yapmalıdırlar. Kredi verirken alınan getiri karşısında üstlenilen risk değerlendirilmeli, fiyatlandırılan ve fiyatlandırılmayan unsurları (alınan teminat ve sözleşmeye konulan kısıtlamalar v.b.) dikkatlice izlemelidir.

Potansiyel riskleri iyi tahmin etmeli ve karşılık ayırma gereğinin farkında olmalı, riskleri ve beklenmedik kayıpları karşılamak için yeterli sermayeyi bulundurmalıdır. Belirtilen süreci kredi verirken ve Portföy yönetirken dikkatlice

izlemelidir. Sermaye yeterliliği uzlaşlarıyla beraber risklerin ve beklenmedik kayıpların bankalar için önemi artmakta sermaye kavramı teminat oluşturmaktadır.⁹⁵

Bankalar bireysel kredilerde aldıkları riskleri azaltmak adına teminat ve garanti almaktadırlar. Ancak bunların alınmasından önce bireyin kredibilitesi ön planda olmalı borçlunun geri ödeme kapasitesi incelenmelidir. Kredinin geri dönmesinde etkili olan faktörler teminatlar ve garantiler açısından da sorunlar yaratabilmektedir.⁹⁶

5.prensip: Bankalar bir araya geldiklerinde hem bankacılık ve ticaret defterlerinde hem de bilanço ve bilanço dışı hesaplarında önemli risklere yol açabileceği yaklaşımıyla bağlantılı şirketlerin oluşturduğu gruplara ve bireysel kredi müşterilerine yönelik genel kredi limitlerini oluşturmalıdır.

Bireysel müşteriler ve bağlı şirketlerin oluşturduğu grupların risk limitleri iyi ölçülmeli ve sınırları çizilmelidir. Sektör, coğrafik bölge ve özel ürünler bazında risk limitleri oluşturulmalıdır. Bu şekilde kredilendirme süreci Portföy çeşitlendirmesine gitmekte ve riskleri azaltmaktadır.⁹⁷

Risk grubu ile ilgili olarak 5411 sayılı bankalar kanununda tanımlanmış ve risk limiti oluşturulmuştur.⁹⁸

“ Bir gerçek kişi ile eşi çocukları, bunların yönetim kurulu üyesi veya genel doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol ettikleri ya da sınırsız sorumlulukla katıldıkları ortaklıklar risk grubunu oluşturur.”

“ Bir banka ile bu bankanın nitelikli pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürü, bunların birlikte veya tek başına, doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol ettikleri ya da bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim kurulu üyesi ya da genel müdürü oldukları ortaklıklar bankanın dahil olduğu risk grubunu oluşturur.”

“ Sermayesinin çoğunluğu ayrı ayrı veya birlikte Hazineye, Özelleştirme idaresi başkanlığına, genel veya katma bütçeli dairelere ait bankalar; doğrudan veya dolaylı olarak kontrol ettikleri ortaklıklar ile birlikte bir risk grubu oluşturur.”

---

⁹⁵ TBB, a.e., s. 10

⁹⁶ TBB, a.e., s. 11

⁹⁷ TBB, a.e., s. 11

⁹⁸ “Bankacılık Kanun ve İlgili Kanunlar”, **Adalet Yayınevi**, Hukuk Yayınları Dizisi -181/ 2006, s. 52-53

Risk grupları tanımlandıktan sonra 5411 sayılı bankalar kanunu risk gruplarına verilecek olan kredi sınırlarını da belirlemiştir.⁹⁹

“ Bankalarca bir gerçek kişi ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak kredilerin toplamı öz kaynakların yüzde yirmi beşini aşamaz”

“ Bankalarca hakim ortak veya nitelikli pay sahibi olup olmadıklarına bakılmaksızın bankaların sermayesinin yüzde bir veya daha fazla payına sahip olup pay defterine kayıtlı olan tüm ortaklarına ve bunlarla risk grubu oluşturan kişilere kullandırılacak kredilerin toplamı öz kaynakların yüzde ellisini aşamaz”

“ Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya risk grubuna öz kaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı öz kaynakların sekiz katını aşamaz.”

Bankalar kanununda görüldüğü gibi risk limitleri oluşturulmuş ve bu risk limitleri sermaye ile ilişkilendirilerek sermaye yeterliliği uzlaşlarında etkin çözüm ve kredilendirme yapıldığı, etkin çeşitlendirmenin ön koşulları amaç edinilmiştir.

Bankalar bunun yanında limitlerin oluşturulmasında ve izlenmesinde stres testlerine önem verilmeli, ekonomik konjonktürdeki değişimler, faiz oranları, likidite durumu ve diğer piyasa hareketleri dikkatlice sınanmalıdır. Banka kredi limitleri verilen kredinin kaybı halinde bankanın likidite durumunun nasıl etkileneceği izlenmelidir. Gelecekteki potansiyel risklerin çok yönlü zaman çevrimleriyle senaryolara göre ayarlanmalıdır.¹⁰⁰

Riskin nedenlerini iyi etüt etmeli, risklere karşı çözüm aranması için çeşitli senaryo analizleri ile en kötü durum için kredi analizi ve kredi riski belirlenmelidir.

6.prensip: Bankaların yeni kredilerin onaylanması ve mevcut kredilerin arttırılmasına ilişkin açıkça tanımlanmış işlevleri olmalıdır.

Bankalarda kredi onayı, kredi analizi ve kredi pazarlaması gibi bölümlerde personel görev almakta ve kredi sürecini bölümlendirmektedir. Güvenilir kredi vermek için bankalar kredi bölümlerinin fonksiyonlarını koordine edecek şekilde düzenlemelidirler.

Kredi onayları bankanın oluşturmuş olduğu kredi strateji ve politikaları esas alan yazılı Prosedürlere uygun olmalı ve uygun bölüm tarafından onaylanmalıdır.

⁹⁹ “Bankacılık Kanun ve İlgili Kanunlar”, a.e., 2006, s. 54

¹⁰⁰ TBB, a.e., s. 11

Bankalar sektör, bölge, ürün grubu ya da kredi türüne göre kredilerin analizi ve onaylanması konusunda uzman kredi grupları oluşturur.¹⁰¹

Krediler için onaylanmış olup devam eden, riski olan kredinin yenilenmesi ve ya yeni müşteriler için kredi onayına ilişkin bilgi ve belgelere yönelik politika ve prosedürler üretmeli ve üretilen bilgi ise kredinin tahlili ve derecelendirme için temel oluşturacak tarzda olmalıdır. Bankalar üstlenilecek kredi riskleri için kararları uygulamaya yönelik olarak tecrübeli personeller istihdam etmelidir.¹⁰²

7.prensip: Kredi verme işlemlerinde temkinli olunmalıdır. Özellikle, şirketlere ve bireysel müşterilere verilen krediler yakından izlenmeli ve bağlantılı kredilere ilişkin risklerin kontrolü ve azaltılmasına ilişkin diğer uygun önlemler alınmalıdır.

Yönetim kurulu, üst düzey yönetim ve hissedarlar bankanın kredi verme ve izleme işlevinde bozucu etki yaratmamalıdır. Kredi sınırlamalarına riayet edilmeli ve bankada bölümündeki ağırlığını kullanarak Prosedürleri bozucu işlemler yapılmamalıdır. Kredi Kriterlerin de bozucu etki yaratılmamalı ve ayrıca kamuoyu bilgilendirilmesi yapılmalıdır.¹⁰³

“Banka ile ilişkisi olan taraflarla yapılan maddi işlemler yönetim kurulunun onayına tabi olmalı ve gerekli durumlarda bankacılık gözetim ve denetim otoritesine rapor edilmelidir”.¹⁰⁴

2.2.1.3. Kredilerin Uygun Yönetimi, Ölçümü Ve İzlenmesi İşlevleri

8.Prensip: Bankaların, Portföylerinden kaynaklanan çeşitli kredi risklerinin süreklilik içinde yönetimine yönelik bir sistemleri olmalıdır.

Kredi verildikten sonra kredilendirme süreci devam etmekte kredinin etkin bir şekilde takibi kredi yönetiminden sorumlu birim tarafından takip edilmektedir. Kredi yönetim fonksiyonu bankanın büyüklüğüne ve yapısına göre farklılıklar arz

---

¹⁰¹ TBB, a.e., s. 12

¹⁰² TBB, a.e., s. 12

¹⁰³ TBB, a.e., s. 12

¹⁰⁴ TBB, a.e., s. 13

etmektedir. Büyük ölçekli bankalarda kredi yönetim fonksiyonu çeşitli birimlere ayrılmıştır. Küçük ölçekli bankalarda ise daha çok bir birim kredi sürecini üstlenmektedir.¹⁰⁵

Kredi yönetim alanlarının geliştirilmesinde bankaların üzerinde durulması ve yapması gerekenler sıralanmaktadır.¹⁰⁶

- Kredi yönetim faaliyetlerinde etkinliğin ve verimliliğin sağlanması, dokümantasyonun, sözleşme koşullarının, yasal sözleşmelerin, teminatların vb. izlenmesini içermek üzere
- Yönetim bilgi erişim sistemlerine doğru ve zamanında bilgi temin edilmesi
- Arka ofis (Back Office) Prosedürlerinin yeterli kontrolünün yapılması
- Tanımlanan yönetim politikalarına ve Prosedürlerine ve aynı zamanda yasal düzenlemeler ve kanunlara uygunluğun sağlanması

Üst düzey yönetim kredi yönetimine ilişkin fonksiyonları doğru bir şekilde izlenmesini ve kontrolünü izlemelidir. Kredi alanların finansal ve genel geçer bilgileri kredi dosyalarından takip edilebilmelidir.

9.Prensip: Bankalar yeterli karşılık ve rezervlerin belirlenmesini de içermek üzere bireysel kredilerin durumunun izlenmesine yönelik bir sisteme sahip olmalıdır.

“ Bankalar, portföyleri içinde bulunan bireysel kredilerin ve borçluların durumunun izlenmesine yönelik ayrıntılı prosedürler ve bilgi sistemlerini geliştirmeli ve uygulamalıdır. Söz konusu prosedürlerde, daha sıkı izlemeye alınmasını, sınıflandırmaya tabi olmasını, karşılık ayrılmasını ve/veya düzeltici önlemlerin alınmasını gerektiren problemlerli kredilerin ve diğer işlemlerin tanınmasına ve rapor edilmesine ilişkin kriterler tanımlanmalıdır.”¹⁰⁷

Etkin bir kredi izleme sistemi aşağıda belirtilen değerlendirmelerin yapılabilmesini sağlamalıdır.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ TBB, a.e., s. 13

¹⁰⁶ TBB, a.e., s. 13

¹⁰⁷ TBB, a.e., s. 14

¹⁰⁸ TBB, a.e., s. 14

- Bankanın kredi alanın mevcut finansal durumu hakkında bilgi sahibi olması
- Tüm kredilerin mevcut sözleşmelere uygunluğu
- Onaylanmış kredilerin müşterilerce kullanımının takibi
- Büyük kredilere ilişkin tasarlanmış nakit akışlarının hizmet gereklerini karşılayabilmesi
- Kredi alanın mevcut finansal durumuna ilişkin olarak teminatların yeterliliği
- Problemlı kredilerin zamanında fark edilmesi ve sınıflandırılması

Uzman kişiler kredileri kalitesinin izlenmesinden sorumlu olmalı, teminat ve garantilerin gözlemlenmesi ve takibini üstlenmelidirler. Bu şekilde yapılan izleme ve gözetleme ileriki zamanlarda sözleşmelerde gerekli değişiklik ve kredi kayıplarına karşı yeterli karşılık ayrılmasına destek verecektir.

10.Prensip: Bankalar kredi riskinin yönetiminde kurum içi (dahili) rating sistemlerini geliştirmeli ve kullandırmalıdır. Rating sistemleri bankanın faaliyetlerinin yapısı, büyüklüğü ve karmaşıklığı ile uyumlu olmalıdır.

Dahili rating sistemi ile tüm kredi Portföyünün karakterini, kredi yoğunlaşmalarını, problemlı kredileri ve kredi karşılıklarının yeterliliğini etkin bir şekilde belirleme görevini üstlenmektedir.

“Dahili risk ratingleri kredi riskinin izlenmesi ve kontrolünde önemli bir araçtır. Erken uyarının sağlanabilmesi için bankanın dahili rating sistemi kredi riskindeki muhtemel ve mevcut bozulmalara ilişkin göstergelere karşı hassasiyet göstermelidir. Ratingleri bozulan krediler ayrıca izlemeye alınmalıdır. Kredi Portföyünün mevcut karakteristiğinin takip edilmesi ve bankanın kredi stratejisinde yapılması gerekli olan değişikliklerin belirlenmesine yardımcı olması açısından farklı departmanlardaki yöneticiler tarafından da dahili risk ratingleri kullanılabilir. Banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetimine uygulanan risk ratinglerine göre kredi Portföyünün yapısı hakkında düzenli raporlar sunulması önem taşımaktadır.”¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ TBB, a.e., s. 15

11.Prensip: Bankalar, hem bilanço hem de bilanço dışı faaliyetlerindeki kredi riskinin ölçümüne yönelik bilgi erişim sistemleri ve analitik tekniklere sahip olmalıdır. Bilgi erişim sistemleri, bankanın kredi Portföy kompozisyonu ve risk yoğunlaşmalarının tespitine yönelik yeterli bilgiyi temin etmelidir.

Bankalar kredi risklerini ölçmek adına çeşitli Metodolojilere sahip olmalıdır. Kredi riskinin ölçümünde çeşitli alanlara dikkat edilmelidir.¹¹⁰

- Kredinin yapısı ve özellikleri, kredi sözleşmelerinin hükümleri ve finansal koşullar
- Olası piyasa hareketlerine paralel olarak vade bitimine kadar risk Profilinin yapısı
- Garanti ve teminatlar
- Dahili risk ratingleri ve riske maruz kalınması sürecinde ratinglerdeki muhtemel değişim

Bankalar kanunlarda belirtilen risk limitlerine uyulup uyulmadığını kontrol etmelidirler. Ayrıca bankalar büyüklüklerine ve faaliyetlerine göre uygun ve güvenilir Datalara dayanan ölçüm teknikleri kullanmalıdırlar.

Ölçüm tekniklerinin güvenilir bir şekilde kullanılabilmesi için güvenilir Datalara ihtiyaç vardır. Örneğin geçmiş dönemde orta gelir grubuna ait kredi kartı ödemelerinin düzenliliğini inceleyen bir kişi bu grubun verilerini dikkatlice izlemeli geçmiş dönemdeki bilgileri elde etmelidir. Bundan sonra oluşturacağı orta gelir grubuna ait derecelendirmeyi ise bu veriler üzerinden yapmakta ve bir katsayı oluşturmaktadır.

Bilginin araştırılması, niteliği, zamanlaması ve ayrıntıları önem taşımaktadır. Asimetrik enformasyon sürecinin minimum seviyeye çekerek ölçüm tekniklerinin güvenilirliğini maksimum seviyeye çıkarmak önemli bir hedef olarak belirtilmelidir.

“Bankalar kredi Portföyündeki yoğunlaşmaların tespit edilmesini sağlayacak yeterlilikte bilgi erişim sistemlerine sahip olmalıdırlar. Yönetim kurulu, üst düzey yönetim ve Departman yöneticilerince, banka faaliyetlerini içermek üzere bilginin kapsamının yeterliliği periyodik olarak değerlendirilmelidir. Günümüzde bankalar

---

¹¹⁰ TBB, a.e., s. 15

ilave kredi Portföy analizleri (stres testleri dahil) yapmayı olanaklı kılan bilgi erişim sistemlerini oluşturuyorlar.”¹¹¹

12.Prensip: Bankalar kredi Portföylerinin niteliğini ve kompozisyonunu izleme sistemlerine sahip olmalıdırlar.

Bankaların kredilerde yaşadığı en önemli risklerden bir tanesi yoğunlaşmadır. Kredi yoğunlaşması belirli bir kişi, grup, sektör, coğrafik bölge, ülke olabilmektedir. Yüksek oranda yoğunlaşma olması ve daha sonra yoğunlaşmanın yaşandığı kredi borçlusunun durumunun kötüleşmesi bankanın durumunu kötüleştirmektedir. Bu amaçla bankaların ilave risklerin fiyatlandırılması ve ilave riskler için sermaye ayrılması gibi yöntemler geliştirebilirler. Bunun yanında kredi Portföyünde yoğunlaşmaları dağıtmak için farklı taraflarla kredi ilişkisine girebilirler.¹¹²

Bunun yanında kredi türevleri, menkul kıymetleştirme uygulamaları ve ikincil kredi piyasaları örnek gösterilebilmektedir. Bahsedilen uygulamalarda tanınması ve yönetilmesi gereken riskler içermektedir. Örneğin mortgage piyasasındaki konut kredisinin nakit akışlarının satılması ile oluşan geri ödeyememe riski bankaların yeni riskleri tanıma ve yönetme konusunda güncel bir vakadır.

13.prensip: Bankalar bireysel kredileri ve kredi Portföylerini değerlendirirken ekonomik koşullarda olabilecek muhtemel değişimleri de göz önünde bulundurmalı ve sıkıntılı bu koşullar altında karşılaşılabilecekleri kredi risklerini değerlendirmelidirler.

Bankalar ekonomi içerisinde faaliyet gösteren kurumlardır. Ekonomideki gelişmeler, olumsuzluklar veya yükselmeler bankalar üzerinde de etkiler bırakmaktadır. Bu süreç içerisinde bankalar kredi Portföyünü nasıl yöneteceğini belirlemelidir.

Stres testleri ve senaryo analizleri kullanılarak ekonomideki seyrin banka üzerindeki etkisi incelenebilmektedir.

---

¹¹¹ TBB, a.e., s. 16

¹¹² TBB, a.e., s. 16

“Stres testleri, ekonomik koşullardaki olası değişmelerin bankanın maruz kalabileceği riskler üzerindeki istenmeyen etkilerin belirlenmesi ve bankanın söz konusu değişikliklere karşı koyabilme gücünün değerlendirilmesini sağlamalıdır.”¹¹³

Testlerde çıkan sonuçlar üst yönetimce değerlendirilmeli, belirlenen limit ve risk yapısını aşıyorsa gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Stres testleri analizleri, yönetimin olağanüstü durumlarda nasıl hareket edeceğini belirleyen beklenmedik durum planlarını içermelidir.¹¹⁴

2.2.1.4. Kredi Riskinin Uygun Kontrolünün Yapılması

14.Prensip: bankalar kredilerin incelenmesine yönelik bağımsız ve aralıksız bir sistem kurmalı ve söz konusu incelemelerin sonuçları doğrudan banka yönetim kuruluna ve üst düzey yönetime iletilmelidir.

Bankalar kullandıkları kredilerin ve sonucunda üstlendikleri riskleri tanımakta, ölçümünü ve izlemesini yapmaktadır. Uygun senaryo ve stres testleri ile en kötü durum için hazırlıklı olmaktadır.

Bir bankanın etkin bir şekilde yönetilmesi için bunların yanında etkin bir inceleme ve raporlama sistemine sahip olması gerekmektedir. Kredi izleme fonksiyonunda raporlama doğrudan yönetim kuruluna, denetim yetkisi olan komiteye ya da kredi verme yetkisi olmayan üst düzey yönetime yapılmalıdır.¹¹⁵

BASEL sermaye yeterliliği uzlaşısı ile birlikte iç denetim ve dış denetimler önem kazanmıştır. Özellikle teftiş kurulları ve iç denetim uzmanlarının incelemesi bankanın belirlenen strateji ve politikada işleyip işlemediğini, işlemiyorsa gerekli önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Teftiş kurullarının ve iç denetim uzmanlarının denetimlerinin üst düzey yönetime ve yönetim kurullarına finansal rapor olarak sunulmaktadır.

---

¹¹³ TBB, a.e., s. 17

¹¹⁴ TBB, a.e., s. 17

¹¹⁵ TBB, a.e., s. 18

15.Prensip: bankalar kredi verme fonksiyonlarının uygun biçimde yönetilmesini ve maruz kalabilecekleri kredi risklerinin ihtiyati standartlar ve kurum içi limitlere uygun seviyelerde tutulmasını sağlamalıdır.

Bankalar risk limitleri içinde kalmak ve risk ile getiri arasında optimum dengeyi sağlamak için uygun veri kontrollerini ve sağlayıcılarını kullanmalıdır. İç kontrollerle maruz kaldığı kredi riskinin limitini belirlemeli ve kredi riskinin neresinde olduğunu gözlemleyebilmelidir. Sonuçta kredi riskine karşı hamlelerini yapma olanağı bulmaktadır. İç denetim sistemi sayesinde bankanın işleyişinin başlangıçta oluşturulan strateji ve politikalara uygun işleyip işlemediği belirlenmektedir.

Limit sistemi sayesinde kredi risk limitlerini aşan faaliyetler için erken uyarı sistemi oluşturmakta ve iç denetimlerle bunlar tespit edilmekte ve raporlanarak maruz kalınan kredi riskinin azaltılması öngörülmekte bu da bankanın çok daha sağlıklı ve kaliteli hizmet vermesini ve faaliyetini sürdürmesini mümkün kılmaktadır.¹¹⁶

Denetim sistemi sayesinde en alt kademedan en üst kademeye ve en üst kademedan de en alt kademeye iletişim sağlanmaktadır.

16.Prensip: Bankaların problemlı kredilerin yönetimine ilişkin bir sistemleri olmalıdır.

Bankaların problemlı kredilere ilişkin olarak tespit edilmesi, yönetilmesi ve geri kazanılabilmesi amacıyla üzerinde birleşilmiş bir yöntemi olmalıdır. Problemlı krediler için birimler oluşturulmalı, sorumluluk ve yetki dağıtımı ise kredinin yapısı ve büyüklüğü ile problemin nedeni göz önüne alınarak atanmalıdır.¹¹⁷

2.2.1.5. Gözetim Ve Denetim Otoritesinin Rolü

17.Prensip: Gözetim ve denetim otoritesi risk yönetimine genel yaklaşımın bir unsuru olarak bankalarda kredi risklerinin tanınması, ölçümü, izlenmesi ve kontrolüne yönelik etkin bir sistemin olmasını öngörmelidir. Gözetim ve denetim otoritesi bir bankanın kredi verme işlevi ve Portföylerinin aralıksız yönetimine ilişkin

---

¹¹⁶ TBB, a.e., s. 18

¹¹⁷ TBB, a.e., s. 19

politika, strateji, Prosedür ve uygulamalarının bağımsız olarak değerlendirmesini yapmalıdır. Ayrıca, bankaların bireysel müşterileri ya da bağlantılı taraflardan oluşan gruplar dolayısıyla maruz kalabilecekleri riskleri sınırlandırmak amacıyla ihtiyati limitler oluşturmalıdır.

Gözetim ve denetim otoritesi her bankanın risk ölçüm, kontrol ve izleme sistemlerini değerlendirmelidir. Bankaların kullandığı çeşitli ölçüm ve yöntemlerinde (içsel derecelendirme ve kredi risk modelleri) uygunluğunu denetlemelidir. Banka politikalarının uygunluğu, risk pozisyonlarının üst yönetimce incelenme süreci, kredi risk yönetiminin etkin denetiminin uygulanmasını değerlendirmeye tabi tutmalıdır.¹¹⁸

Gözetim ve Denetim otoritelerinin bu aşamada geniş yetkilere sahip olup kamu otoritesi olarak kamu ile bilgi paylaşımı sağlaması ve banka ile ilişki içinde olan ekonomik birimlere karşı sorumlu olmalıdır.

Gözetim ve denetim otoritesi bankanın kredi Portföyüne ilişkin değerlendirmelerini dikkatlice izlemeli ve piyasadaki bozulmalara karşı önlemlerini dinlemelidir. Bankanın bilanço içi ve bilanço dışı faaliyetlerde taşıdığı risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirmeli bunun yanında kredilere ilişkin ayrılan karşılıkları ve rezervleri de denetlemeli uygun risk limit kapsamında değilse belirtilen düzeye çıkarılmasını belirtmelidir.¹¹⁹

Gözetim ve denetim otoritesi bankaların kredi risk yönetiminde ihtiyati limitler belirlemelidir. Gözetim ve denetim otoritesi kredi Portföyündeki aşırı yoğunlaşma, problemli kredilerin sınıflandırılması, ilave karşılıkların belirlenmesi ve faizlerdeki yükselmenin likidite durumunda yol açacağı gecikmelerin banka karlılığına etkisini gibi konularda banka yönetimini yol göstermeli ve dikkatini çekmelidir.

---

¹¹⁸ TBB, a.e., s. 19

¹¹⁹ TBB, a.e., s. 20

2.2.2.Kredi Riskinin Ölçülmesi

2.2.2.1. BASEL I Sürecinde Kredi Riski Ölçüm Yöntemi

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankaların aldıkları risklere nazaran sermaye yapılarının zayıf olduğunu tespit etmiş ve bunun uluslar arası sistem açısından bir tehlike olduğunu görmüştür. Özellikle 1980 sonrası yaşanan finansal liberalizasyon ve küreselleşme uluslar arası bankaların denetimini ön plana çıkarmıştır. Bu amaçla Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi 1987 yılında BASEL I' in taslağını hazırlamıştır. İlk aşamada uluslar arası bankaların risk- sermaye yapısını kuvvetlendirmek için önerilen taslak daha sonra bankacılık alanında bir standart oluşturmuştur.

BASEL sermaye yeterliliği uzlaşısında bankaların bilanço içi ve bilanço dışı varlıkları bilanço içinde bulunduğu grupta Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin belirlediği yüzdeli risk ağırlıklandırması olan risk katsayıları ile ağırlıklandırılarak risk ağırlıklı varlıklar toplamına ulaşılmaktadır. Özellikle bilanço dışı varlıklar için krediyeye dönüştürme oranlarından sonra ağırlıklandırılması gerekmektedir.

Aynı şekilde sermaye olarak da bilanço içinde belirtilen gruplar belli kategorilere ayrılarak sermaye tabanı bulunur. Bu aşamadan sonra ise risk ağırlıklı varlıkların sermaye tabanı ile oranlanması ve minimum bir seviyenin altına düşmemesi beklenmektedir. BASEL bankacılık komitesi ise bu oranı %8 olarak belirlemiş ve taslağında sunmuştur.

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi 1987 yılında yayınladığı ve 1988 yılında uygulama alanı bulan taslağı için sadece risk ağırlıklandırmasını kredi riski için yapmıştır. Daha sonra 1996 yılında da piyasa riskini dahil etmiştir.

2.2.2.1.1. Bilanço İçi Varlıkların Risk Kategorilerine Ayrılması

Bilanço içi varlıklar risk durumlarına göre çeşitli risk kategorilerine ayrılmışlardır. OECD üyesi olan ülkelere açılan krediler için önemli avantajlar sunmuştur. Bilanço içindeki varlıklar borçlanılanın riskine göre %0, %20, %50, %100 olarak gruplanmış olan risk düzeylerinde ağırlıklandırılmıştır.

Tablo 3: Bilanço İçi Aktiflere Verilen Risk Ağırlıkları

Risk ağırlığı	Risk ağırlıklı varlıklar
% 0	-Nakit değerler
	-Ulusal para ile merkezi hükümetlere ve merkez bankalarına verilen borçlar
	-OECD ülkelerinin merkez bankaları ve merkezi hükümetlerine verilen diğer borçlar
	-OECD ülkelerinin merkezi hükümetleri tarafından garanti edilen teminatlı aktifler
% 20	-Çok taraflı kalkınma bankalarında olan veya bu bankalar tarafından teminata alınmış aktifler
	-OECD içindeki bankalara ait veya bu bankalar tarafından garanti edilmiş krediler
	-OECD dışında yer alan bankalara kullanılan vadesi bir aya kadar olan krediler
	-OECD içinde olup, merkezi hükümet dışında yer alan kamu teşebbüslerine verilen krediler
%50	-Tahsil edilmekte olan nakit aktifler
%50	-İpotek karşılığı kullanılan banka krediler
%100	-Özel sektöre kullanılan banka krediler
	-OECD dışındaki bankalara kullanılan vadesi bir yıldan uzun olan banka kredileri
	-OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine kullanılan krediler
	-Mülkiyeti kamuya ait ticari firmalara kullanılan krediler
	-Tesisler, üretim yapılan yerler, teçhizatlar ve diğer sabit aktifler
	-Gayrimenkul yatırımları
	-Diğer bankalar tarafından ihraç edilen sermaye araçları
	-Tüm diğer varlıklar

Kaynak: BIS,1988

Tabloda görüldüğü gibi OECD'ye üye olma avantajı nedeniyle OECD merkezi hükümetleri ve merkez bankalarına verilen borçlar karşılığında herhangi bir risk ağırlığı ve karşılığında sermaye ayrılmayacaktır. OECD dışındaki merkezi hükümetlere kullanılan krediler için % 100 risk ağırlığı getirilmiş olup riskine karşılık %8 oranında sermaye bulundurmaya zorundadır.

Aynı şekilde BDDK da Türkiye için BASEL I kapsamında çalışmalar yapmış ve kredi risk grupları bazında BDDK düzenlemesi ise aşağıda belirtilen risk grupları oluşturularak çerçevesin düzenlenmiştir.¹²⁰

- Kredi risk ağırlığı %0 olan varlık ve taahhütler
  - Kasadaki nakit
  - Hazine müsteşarlığına ve hazine kefaleti kullanılan krediler ile hazine müsteşarlığınca ihraç edilen borçlanma senetleri teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler
  - T.C. Merkez bankası nezdinde mevcut ve alacaklar
  - OECD ülkeleri merkez idareleri ve merkez bankalarına veya bunların kefaleti ile kullanılan krediler ve bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerden banka yatırım Portföyünde tutulanlar veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerin teminata alınması suretiyle kullanılan krediler
- Kredi riski ağırlığı % 20 olan varlık ve taahhütler
  - Yurtiçi bankalar ve merkezleri OECD ülkelerinde bulunan bankalardan olan vade dışında herhangi bir şarta bağlanmamış nakdi alacaklar ile bu bankaların garantisi ile veya bu bankalarca ihraç edilmiş menkul kıymetler teminata alınarak kullanılan krediler
  - Kısa vadeli, yüklenecek mal ile teminatlandırılmış akreditif taahhütleri gibi varlık ve taahhütler
- Kredi risk ağırlığı % 50 olan varlık ve taahhütler

---

¹²⁰ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 389,340,341

- o Gayrimenkul teminatına bağlanması nedeniyle kredi risk orta düzeyde kabul edilen varlık ve taahhütler

Kredi riski ağırlığı % 100 olan varlık ve taahhütler

- o İlk üç gruba girmeyen takipteki krediler, ortaklık payları, sabit kıymetler yer almaktadır.

BASEL I'de varlıkların risk kategorilerine ayrılmasında banka alacaklarının teminatları riski azaltma açısından ön plana çıkmaktadır. Üç kategoride izlenmektedir.¹²¹

- Teminatında OECD'ye üye ülkelerin merkez bankaları ve hazinelerinin kefaleti veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerin bulunduğu alacaklar kredi riski taşımaz (risk ağırlığı % 0)
- Teminatında OECD'ye üye ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarının veya çok taraflı banka ve mali kurumların kefaleti veya bunlarca ihraç edilmiş menkul kıymetler bulunan alacaklar düşük kredi riski taşır (risk ağırlığı %20)
- Teminatına gayrimenkul ipotegi bulunan alacaklar orta derecede kredi riski taşır (risk ağırlığı % 50)

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi belirtilen risk gruplarının ağırlıklandırılması yani varlıkların öncelikle risk ağırlıklarıyla çarpılması ve sonrasında risk ağırlıkları varlıkları toplayarak risk ağırlıklı varlıklar toplamına ulaşmaktadır.

Bilanço dışı Enstrümanlar sekiz farklı kategoriye alınmıştır. Bu kategorilere ise %0, %20, %50, %100 oranlarında ağırlıklandırma yapılmıştır. OECD üye ülkeler krediye dönüşüm katsayılarını kendi bankacılık denetim otoritelerine bırakmışlardır. Bilanço dışı varlıklar öncelikle krediye dönüşüm katsayıları ile çarpılarak krediye dönüşümü sağlanarak bu aşamadan sonra grubuna bağlı olarak kredi riski ağırlıklandırılması yapılmaktadır.

---

¹²¹ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 71

2.2.2.1.2. Sermaye Tabanının Oluşturulması

Sermaye yeterliliği oranını bulmak için sermaye tabanına ulaşmak gerekmektedir. İkinci değerimiz sermaye tabanına ise nasıl ulaşacağımıza BASEL bankacılık ve gözetim komitesi yayınladığı taslakta açıkça belirtmiştir. Ancak buradaki sermaye kavramı ile muhasebesel anlamdaki sermaye kavramı birbirinden farklıdır. Sermaye tabanı; ana sermaye ve katkı sermaye olarak iki kısma ayrılmış bunun yanında sermayeden indirilecek kalemlerin düşülmesi sermaye tabanına ulaştırmaktadır.

Ana sermaye olarak nitelendirilen grupta bankanın nakit sermaye unsurları olarak; bankanın ödenmiş sermayesi, dönem karından kanun hükümlerince ve banka ortaklarının rızasıyla ayrılan ihtiyari yedek akçeler (dağıtılmayan karlar) ve dönem karı yer almaktadır.¹²² Ana sermaye bileşenlerinin bankanın karşı karşıya olduğu acil durumlarda kayıpları hemen karşılamaya yönelik hazır kaynaklar olmalıdır.

Katkı sermaye nakit olmayan öz kaynak unsurları ile öz kaynak benzeri fonlar olarak; muhtelif değerleme fonları, serbest kredi karşılıkları sermaye benzeri krediler katkı sermayeyi oluştırmaktadır.¹²³

---

¹²² M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 65

¹²³ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 65

Tablo 4: Sermaye Tabanını Oluşturan Değerler

<p>I-ANA SERMAYE A) ödenmiş sermaye b) kanuni yedek akçeler c) ihtiyari ve fevkalade yedek akçeler d) dönem karı ve geçmiş yıllar karı toplamı e) dönem zararı ve geçmiş yıllar zararı (-)</p> <p>II-KATKI SERMAYE A)Genel kredi karşılığı türleri B)banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu C)bank sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu(yıl içi) D)iştirakler, bağlı ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı E)alınan sermaye benzeri krediler F)Menkul değerler değer artış fonu E)muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar</p> <p>III) SERMAYE (I+II)</p> <p>IV)SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER A)Mali iştirakler B)özel maliyet bedelleri C)ilk tesis giderleri D)Peşin ödenmiş giderler E)iştiraklerin, bağlı ortaklıkların, diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin rayiç değeri Kayıtlı değerinin altında ise aradaki fark, F)Türkiye' de faaliyet gösteren diğer bankalara sermaye benzeri krediler G)şerefiye H)aktifleştirilmiş giderler</p> <p>V)SERMAYE TABANI (III-IV)</p>

Kaynak: BDKK, 2002: 18

Katkı sermayenin ana sermayeyi aşan kısmı öz kaynak olarak değerlendirilmeyecektir. Ana sermayenin topla risk ağırlıklara oranı % 50'den aşağı olamayacaktır. Genel kredi karşılıklarının ana sermayenin %25 'ini aşan kısmı katkı sermayeye dahil edilmeyecektir.

Uluslar arası bankalar Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin yayınladığı tavsiye niteliğindeki kararları uygulayarak sermaye tabanına ulaşacaktır. Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi sermaye tabanının risk ağırlıklı varlıklara oranlanması neticesinde riske dayalı sermaye yeterliliği oranı belirlenmiştir.

2.2.2.1.3. Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi uluslar arası bankaların verdikleri kredilerin borçlu yapısına bağlı olarak borçluları gruplandırıp, risk katsayıları ile ağırlıklandırığı bilanço içi ve bilanço dışı varlıklarını sermayesi ile ilişkilendirmek ve riske karşı çok daha etkin davranabilmek amacıyla sermaye yeterliliği oranı belirlemiştir.

$$\text{Sermaye Yeterliliği Oranı} = \text{Sermaye Tabanı} / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar} \geq \%8$$

Sermaye yeterliliği oranı bankalar için tek bir amaç olarak uygulanmamalı bunun yanında bankalar için belirlenen standartlar ve bileşenler arasında sadece birisi olarak görölmektedir. Denetim otoriteleri ise uluslar arası bir standart olarak kabul edilen bu oranın üzerinde bankalar için bir sermaye yeterlilik oranı belirleyebilmektedir. Denetim otoriteleri bazı bankaların sermaye yapısını faaliyetlerine nazaran düşük bularak yükseltebilmektedir.

Uluslar arası bankalar için düzenlenmiş olan BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısı bankaların çeşitli ölkelerde faaliyet göstermesi nedeniyle ortak bir oranın belirlenmesi bankacılık için bir standart olarak nitelenmiştir.

Ancak ölkelerin muhasebesel ve vergi yasaları birbirinden farklı olduğundan dolayı uluslar arası bankaların birbirinden farklı ölkelerdeki faaliyetlerini yansıtan bilançoları birbirleri ile uyum sağlayamamaktadır. Muhasebesel ve vergisel anlamda birbirleri ile ortak uyumun sağlanabileceği bir standart oluşturma gereği doğmuştur.

2.2.2.2 BASEL II Sürecinde Kredi Riski Ölçüm Yöntemi

BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısında kredi riskinin ölçümü standart ve borçluların finansal durumunu detaylı olarak göstermemekteydi. Kredi riskinde borçlu farklılaştırılması yapılmamaktaydı. Aynı gruptaki firmaların yapıları, finansal

farklılıkları, büyüklüğü, ticaret hacmi, yönetim yapısı gibi değişik özellikleri bir taraf için avantaj sağlarken diğer tarafta çok daha iyi durumda olanın daha az maliyetle borçlanması gerekirken diğer borçlu ile aynı yükümlülüğü paylaşmaktadır. Bu durum kendisini özellikle OECD üyesi ülkeler ile OECD üyesi olmayan ülkeler arasında hissettirmektedir. Finansal yapısı ve yönetim yapısı çok iyi olmayan bir ülke ile gelişmiş bir ülke ve finansal yapısı ve yönetim yapısı kuvvetli olan ülke arasında bir fark gözlemlenmemiş ve ayrı risk ağırlığı ile ağırlıklandırılmıştır. Krediler de risk sınıfları geniş tutulduğundan dolayı birbirinden çok zıt kutupta olan borçluları aynı kategoriye koyabilmektedir.

BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısındaki eksikliklerin fark edilmesi ve riske çok daha duyarlı bir taslak hazırlamak üzere Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi 1999 yılında taslak metinler hazırlamış ve 2004 yılının Haziran ayında taslak son halini alarak BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı tavsiye niteliğindeki kararlarını yayımlamıştır.

Yeni taslakta özellikle kredi riski ölçüm yöntemleri üzerinde borçluların farklılaştırılmasına yönelik çalışmalar mevcuttur. Etkin risk yönetiminin sadece ölçerek değil bunun yanında uygulanan risk yönetiminin kamu otoritesi tarafından gözden geçirilmesi, finansal ve yönetim yapısı açısından piyasalara karşı sorumlu olacağını hissettireceği şeffaflık kavramı ön plana çıkmıştır.

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi 5 temel ilkeyi hedef olarak kendine seçmiştir.¹²⁴

- Finansal sistemdeki güven odaklı ve sağlam bir sistemi ön plana almaktadır.
- Rekabet eşitliğini güçlü kılarak sağlam ve güvenilir bir rekabetçi ortam oluşturmak
- Risklerin ele alınmasında BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısına nazaran çok daha kapsamlı bir yaklaşım oluşturmak
- Özellikle bankaların karşılaştıkları riskler üzerinde durarak çok daha iyi tanınması ve yönetilmesi amacı

¹²⁴ "Overview of The New Basel Capital Accord: A Consultative Document", BCBS, (çevrimiçi) (<http://www.bis.org/publ/bcbsca02.pdf.05.09.2005>, 2001, s.6-7

- Her banka düzeyine ve uzmanlığına göre bankaların kullanabilmesine karşın özellikle uluslar arası bankalar üzerinde odaklanmasını sürdürmelidir.

2.2.2.2.1. Derecelendirme

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşında borçluların durumlarını çok daha iyi yansıtan derecelendirme kavramı getirilmiştir. Borçluların finansal durumlarını, yönetim yapılarını, riskli faaliyetlerini, bulunduğu sektör, ülke, bölge v.b. birçok duruma göre Kriterlerini oluşturarak borçlulara not verecek olan bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları güven, itibar, risk düzeyini notlandıracaktır. Verilen notlar neticesinde borçluların sınıfı belirlenecek ve risk sınıfına göre maliyeti oluşacaktır.

Portföy bazında risk düzeyinin izlenebileceği, borçluları borçlarını ödeyebilirlik ve finansal durumlarına göre sınıflandıran bir risk derecelendirme sistemi olarak tanımlayabilir.¹²⁵

Derecelendirme; borçlanma araçlarının anapara ve faizinin ödenip ödenmeme konusundaki tespit aşamasıdır.¹²⁶ örneğin bir bankanın iki müşterisine kredi verdiğini aynı miktar ve aynı vadelerde olduğunu farz edelim. Bir müşterinin finansal yapısı, geliri, geçmiş dönemdeki borçlarını ödeme dataları açısından değerlendirildiğinde muntazam ve düzenli olduğu gözlenmektedir. Diğer müşterisinin finansal yapısı zayıf, geçmişte kullandığı kredilerde gecikmeler yaşandığı dataları elde edildiğinde derecelendirme sistemi iki adet müşteriye farklı risk kategorilerine ayırmak zorundadır. Bu aşamada risk sınıfı farklılaştığında kredi maliyetleri de farklılaşacaktır. Derecelendirme müşterinin itibarını ve borcunu ödeyip ödeyememe konusundaki ön tespit olarak değerlendirilebilir.

Bu aşamada derecelendirmeyi kim, nasıl ve hangi kriterlere göre yapacağını bilmek gerekmektedir. Derecelendirme kuruluşlarının güven ve itibarını ölçmek, siyasi ve ekonomik çıkardan uzak olmaları gerekmektedir. Belirlediği kriterler üzerinden piyasayı bilgilendirmeli, verdiği derecelendirmelerde standart oluşturmalıdır.

¹²⁵ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 159

¹²⁶ Nesrin ŞİRVAN, "Kredi Derecelendirme ve Türkiye Ekonomisi", (çevrimiçi) <http://gunaycaymaz.googlepages.com/krediderecelendirme.pdf>, 2004, s. 4

2.2.2.2.1.1 Derecelendirmenin Tarihçesi

Derecelendirme kavramı borç talep edenlerle borç verenler arasında borçlunun durumunun tespiti ve borcunu geri ödeyip ödeyemeyeceği konusunda bir ön gösterge niteliği taşımakta olmuş, 19.Yüzyılda ABD’de ilk defa kullanılmaya başlamış ve bugüne kadar sürekli olarak gelişmiştir.¹²⁷

- 1837 – 1841 ABD ekonomisinde büyük çöküş ile beraber şirketler taahhütlerini yerine getirememiş ve Lewis tappan ilk derecelendirme şirketini kurmuştur. Lewis tappan bir manifaturacıdır. Krizden etkilenen müşterilerinin durumlarını tespit etmeye çalışmıştır.1841 yılında mesleğini bırakıp ilk derecelendirme şirketini kurmuştur. Daha sonrasında Robert dun bu kuruluşun sahibi olmuş ve ilk derecelendirme rehberini 1859’ da yayınlamıştır. Cincinnati’li bir avukat olan John bradstreet tacir müşterilerinin kredi bilgilerini New York toptancılarına satmış ve daha sonra 1849’ da New York’ta bradstreet company kurmuştur. Daha sonra bu iki şirket 1933 yılında “Dun and Bradstreet” şirketini oluşturmuşlardır. 1962 yılında ise Moody’s Investors service şirketini oluşturmuşlardır.
- 1950’li yıllarda uluslar arası ihraççı şirketler ve bankalar incelenmeye başlandı.
- 1960’lı yıllarda ticari senetler piyasası hızla büyüdü ve belediyelerce ihraç edilen tahviller derecelendirmenin önemini arttırdı.
- 1970 ve 1980’li yıllarda makro ekonomik değişkenlerdeki hareketlilik derecelendirme ihtiyacını şiddetlendirdi.
- 1990’lı yıllarda artan rekabet karşısında uluslar arası şirket birleşmeleri, liberalizasyon, globalizasyon ve menkul kıymetleştirme

---

¹²⁷ Nesrin ŞİRVAN, a.e., 2004, s. 3

eğilimleri ve yaşanan finansal krizler derecelendirme kavramını zorunlu hale getirmiştir.

1982 yılında Chicago'da kurulan Duff & Phelps şirket tahvilleri alanında derecelendirme yapmış bunun yanında 1970'li yılların ortalarında kurulmuş olan üç tane derecelendirme şirketi Mc carthy, Cristanti ve Maffei de bu alana kaymıştır.

1978 yılında kurulan banka ve mali kurumların değerlendirilmesi alanında uzmanlaşmış IBCA, 1992 yılında Fransız derecelendirme kuruluşu Euronatation ile birleşerek Avrupa'nın en büyük derecelendirme şirketi olmuştur.

ABD'de Moody's, S&P, D&P ve Fitch çok geniş bir alanda kredi derecelendirmesi yapmaktadır. Ancak bazı kredi derecelendirme kuruluşları ise sadece belirli sektörleri ve alanları tercih etmektedirler. Thomson bankwatch ve IBCA ABD'de yalnızca mali müesseseleri inceleme ve derecelendirirken, A.M. Best adlı derecelendirme şirketi sigorta şirketlerinin poliçe ödemeleri konusunda uzmanlaşmıştır.

Liberalizasyon ve Globalleşme ile birlikte derecelendirme kavramı genişlemiş gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ve sektörlerin derecelendirmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle sermayenin uluslar arası özellik kazanması borçluların itibar ve güvenini ölçme ihtiyacını arttırmıştır.

Bugün tüm dünyada bilinen tanınan kredi derecelendirme kuruluşları mevcuttur. Bunlar arasında ABD'de S&P, Moody's, Duff and Phelps, Ficht, Thomson Bankwatch, İngiliz IBCA, Kanadalı CBRS ve DBRS, Japon derecelendirme şirketleri JBRI, JCRA ve NIS dünya çapında en çok bilinen ve adından söz ettiren kuruluşlardır.

Bununla beraber ülkeler kendi ülkelerindeki derecelendirme kriterlerini sağlayan kredi derecelendirme kuruluşlarını da derecelendirme konusunda faaliyet iznine bağlı olarak işlemesine izin verebilirler. Ancak bu kredi derecelendirme kuruluşları için denetim otoritelerinin iznine bağlı olacaktır. Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin yayınladığı kredi notu verecek kuruluşların karşılaması gereken standart ve Kriterleri taşıması gerekmektedir.

2.2.2.2.1.2 Derecelendirme Kriterleri

Borçluların ödeyebilme kapasitelerini ölçerken bir takım kriterler Data olarak ele alınması gerekmekte bu datalara göre borcunu ödeme isteği tespit edilmektedir. Ülke riskleri için genel ekonomik ve politik riskler üzerinde durulmaktadır. Ekonomi riski ölçmek için temel göstergeler olarak ekonomiye dair önemli değişkenlerin durumları risklilik açısından takip edilir.

- Döviz cinsinden nakit akışı düzeni
- Borç Rasyoları
- İhracatın büyüme hızı
- Ekonominin açıklığı
- Cari işlemler dengesi
- Kısa vadeli sermaye akışının rezervlere oranı
- Rezervlerin durumu, gelişimi ve büyüme hızı
- Toplam tasarruflar
- Kamu sektörünün mali açıkları
- Yatırımlar ve enflasyon

Politik anlamda ise ülkenin içinde bulunduğu siyasi konjonktür ve durumu tespit edilir. Politik risk faktörlerinin araştırılarak notlandırma yapılır.

- Seçim sistemi ve zamanı
- Dış politika gelişmeleri ve demokrasinin ne ölçüde yerleştiği
- Koalisyonların yapısı
- Muhalefetin durumu
- Merkez bankasının bağımsızlık derecesi

Şirketler açısından değerlendirme yapıldığında şirketlerin mali yapısının yanında şirketin fonksiyonları, bulunduğu sektör gibi çok çeşitli açılardan incelenmekte ve not sisteminde derecesi tespit edilmektedir.

- Organizasyon yapısı
- Mali yükümlülüklerini karşılayabilme gücü
- Şirketin orta vadeli fırsat ve risklerini
- Şirketin sektördeki diğer şirketlerle rekabet durumu, üretim kapasitesi, ağıtım ve pazarlama ağı
- Finansal yönetim ve muhasebe politikaları
- Şirketin geleceğini etkileyecek yönetsel ve sermaye yapısı değişiklikleri, yatırım kararları ve teknolojik yenilikler

Kredi değerlendirmesi iki kısımdan meydana gelmektedir. İlk kısım menkul değerlerin (tahvil v.b.), ikinci kısım ise menkul kıymeti ihraç edenin Kredibilitesinin değerlendirilmesidir. Menkul değerlere ilişkin Kredibilite çalışması kısa, orta ve uzun vade ayırımına tabi tutulmaktadır. Menkul ihraç edenlerin Kredibilitesi çalışılırken üç gruba ayrılmaktadır.

- İlk grup kısa ve uzun vade ayırımına göre Kredibilite değerlendirilmesi
- İkinci grupta borçlular sektörlerine göre ayırma tabi tutularak değerlendirilir. Sanayi sektörü, kamu hizmetleri sunan özel kesim, mali kuruluşlar ve kamu kuruluşlarıdır.
- Üçüncü grup borçluların ülkelere göre dağılımı yapılarak değerlendirilmektedir.

2.2.2.2.1.3 Derecelendirme Kuruluşları İçin Kriterler

Derecelendirme kavramında derecelendirmeyi yapacak kuruluşların piyasaya ve değerlendirme yaptıkları ekonomik birimlere karşı taşıması gereken Kriterler

mevcuttur. Bu kuruluşların bankacılık denetim otoriteleri tarafından altı Kriteri taşıması gerektiği ön plandadır.¹²⁸

Objektiflik; tarihsel sonuçlara dayanan bir doğrulama sürecine sahip olmalı, izlediği yöntem açısından düzenli ve açık olmalıdır. Borçluların finansal durumlarını sürekli olarak gözden geçirebileceği, asgari bir, tercihen üç yıllık bir kredi derecelendirme notasyonuna ve geçmişe sahip olmalıdır.

Bağımsızlık; derecelendirme kuruluşu siyasi ve ekonomik anlamda bağımsız olmalı ve kararlarını etkileyebilecek herhangi bir oluşum olmamalıdır.

Uluslararası erişim / şeffaflık; derecelendirme kuruluşunun verdiği notlar tüm ulusal ve uluslar arası kuruluşlara açık olmalı ve kredi derecelendirme kuruluşunun kredi notasyonları açık ve anlaşılabilir olmalıdır.

Kamuyu aydınlatma; kredi notlarının zamanla düşme durumlarını piyasaya açıklamalı ve ayrıca kullandıkları temerrüt tanımı, hesaplama süresi, fiili temerrüt oranları gibi kavramları kamuyu aydınlatma adına açık ve anlaşılır olmalı, piyasaya duyurulmalıdır.

Yeterli kaynağa sahip olma; kredi derecelendirme kuruluşları etkin ve objektif bir değerlendirme yapabilmeleri için yeterli mali imkana, insan kaynağına ve altyapıya sahip olmalıdır.

Güvenilirlik; derecelendirme için derecelendirme kuruluşları için verilen kriterin yanında kredi kuruluşunun verdiği notların tarafsız olduğuna inanılması ve güvenilmesi gerekmektedir. Verilen notlara piyasada itibar edilmesi gerekmektedir.

2.2.2.2.1.4.Derecelendirme Notasyonları

Kredi derecelendirme kuruluşlarının vermiş olduğu notların ve belirlediği kredi Notasyonlarının çok açık olması gerekmektedir. Verilen notların neyi ifade ettiği belirtilerek açıklanmalıdır.

---

¹²⁸ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 389,390

Tablo 5: Rating Firmalarına Göre Kredi Notları (Uzun Vadeli Borçlu Kredi Notu Tanımları)

	Standart and poor's	Mood's	Fitch	Açıklama
Yüksek derece	AAA	Aaa	AAA	Anapara ve faiz ödemelerinde çok güçlü bir kapasiteyi gösterir. Verilebilecek en yüksek nottur.
	AA+ AA AA-	Aa1 Aa2 Aa3	AA+ AA AA-	Bu derece yüksek kaliteli tahvillere verilir. Anapara ve faiz ödemelerinde güçlü bir kapasiteyi gösterir.
ORTA DERECE	A+ A A-	A1 A2 A3	A+ A A-	Bu tahviller birçok lehte yatırım tutumuna sahiptir. Ancak olumsuz ekonomik değişikliklere karşı temkinli olunmasını gerektirir.
	BBB+ BBB BBB-	Baa1 Baa2 Baa3	BBB+ BBB BBB-	Bu nota sahip tahviller anapara ve faiz ödemelerinde uygun bir kapasiteye sahip olduğunu fakat olumsuz ekonomik koşullarda ödemelerde gecikme riskinin göz önüne alınması gerektiğini gösterir.
Spekülatif derece	BB+ BB BB-	Ba1 Ba2 Ba3	BB+ BB BB	Tahvillerin anapara ve faiz ödemelerinde sadece ılımlı bir korumaya sahip olduğunu gösterir.
	B+ B B-	B1 B2 B3	B+ B B-	Genel olarak zayıf karakterli tahvillerdir. Geri ödemelerde riskin fazla olduğunu gösterir.
Taahhütleri karşılama riskinin çok yüksek olduğu durumlar	CCC+ CCC CCC-	Caa1 Caa2 Caa3	CCC+ CCC CCC-	Zayıf kalitedeki ihraçlardır. Risk yüksektir.
	CC	Ca	CC	Oldukça yüksek risk içerdiğini gösterir.
	-	C	-	En düşük tahvil kalitesine verilen nottur. Yatırımcıların üstlendiği riskin çok yüksek olacağını belirtir.
	C	-	C	İhraç edilen tahvillerin geri ödemelerinin yapılamayacağını gösterir.
	D - -	- - -	DDD DD D	Verilebilecek en kötü nottur. Geri ödemelerin imkansız olduğunu gösterir.

Kaynak; BDDK,2004; 21(QIS-TR)

Yukarıda kredi notasyonlarına bakılınca üç büyük derecelendirme kuruluşunun verdiği kredi notlarının ne anlama geldiği açık ve net olacaktır. Örneğin BB+ derecesine sahip bir tahvil için çok büyük risk taşımadığını ancak risksiz olmadığını risk taşıdığı belirtmektedir. Aynı şekilde AAA notuna sahip bir tahvil için anaparasını ve faiz ödemelerinin çok rahat olacağını borçlunun ödeme kabiliyeti ve isteğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kredi verecek olanların yani borçluya borç verenlerin bu notasyonları dikkatlice izleyerek vereceği kredinin geri dönme olasılığının tespiti ile hangi fiyatla borç verebileceğini teyitleyecektir.

2.2.2.2.2. Dışsal Derecelendirme (Standart Yöntem)

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında tavsiye edilen basit ve orta düzey yöntem olarak dışsal derecelendirme kavramı kredi derecelendirme kuruluşlarının borçluların ödeme kabiliyetini ve isteğini yansıtacak notlar vererek borçluyu tanıma, riskini tespit ve riskin ortaya çıkma olasılığına karşılık Kredibilitesi ve likiditesi açısından sermaye yeterliliği rasyosunu ve güvenilirliğini belirlemektedir. Bu aşamada borçlulara derecelendirme kuruluşları tarafından verilen notlar kredi fiyatlamasında da kullanılmakta riskin yüksek olması durumunda kredinin fiyatı artmakta ve borçlunun kaynak maliyeti de artmaktadır. Yüksek kredi derecelendirme notuna sahip borçluların kaynak maliyeti azalacak ve rekabetçi pazar ekonomisinde avantaj sağlayacaktır.

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında sermaye yeterliliği oranını bulabilmek için BASEL I' deki oranlama devam edecek olup derecelendirme yöntemi değişmiştir. Varlıkların sınıflandırılması ve ardından derecelendirilerek notlarının bulunması ağırlıklandırılması ile BASEL II yeni sermaye yeterliliğinin paydası oluşturulacaktır. Sermaye tabanı kısmı ise değişikliğe uğramamıştır.

2.2.2.2.1. Varlıkların Sınıflandırılması

- HAZİNE VE MERKEZ BANKALARINA KULLANDIRILAN KREDİLER

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi yayınladığı taslakta; hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler için risk derecesine bağlı olarak bankaların tutmaları gereken sermaye düzeyini yeni taslakta aşağıdaki oranlara göre farklılaştırmıştır.

Tablo 6: Hazine ve Merkez Bankasına Kullandırılan Krediler

Kredi derecelendirmesi	AAA ile AA- arası	A+ ile A-	BBB+ ile BBB- arası	BB+ ile B- arası	B –'nin altı	Derece Lendi Rilmemiş
Risk ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı (Türkçe çeviri), BDDK, 2004, s. 28)

Denetim otoriteleri uygun bulduğu takdirde bankalar tarafından ülkelerinin Hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler için daha düşük risk ağırlığı belirleyebileceklerdir. Denetim otoriteleri ayrıca hazine ve merkez bankalarına kullandırılan kredi için ihracat kredi kuruluşlarının ülke riski için yaptığı derecelendirmeyi esas alarak risk ağırlıklandırması yapabilmektedir.¹²⁹

Tablo 7: İhracat Kredi Kuruluşları Notasyonları

İKK risk puanları	0-1	2	3	4 ila 6	7
Risk Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150

Kaynak: BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı(Türkçe çeviri), BDDK,2004, s. 29)

Ayrıca uluslar arası ödemeler bankası (BIS), Avrupa merkez bankası, uluslar arası para fonu ve Avrupa birliğinden alacaklar için ise bankalar %0 risk ağırlığı belirleyebileceklerdir.

¹²⁹ BDDK, "Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması" (yeni basel sermaye uzlaşısı) gözden geçirilmiş düzenleme (türkçe çeviri)(çevrimiçi)http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1249Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf, 2004, s. 28

- BANKALARDAN ALACAKLAR

Bankalara kullandırılan kredilerde iki opsiyon vardır. Birincisi bankanın kurulu bulunduğu ülke kredi notunun bir derece altının verilebilmesidir. İkinci olarak bankanın derecelendirme kuruluşlarından aldığı nota bağlı olarak aldığı not üzerinden ağırlıklandırılmasıdır. Bunun yanında üç ay ve daha kısa vadeli krediler için ise daha düşük risk ağırlığı ile ağırlıklandırılacaktır.

Tablo 8: Bankalardan Alacaklar

Seçenek 1

Hazine ve merkez bankasının derecelendirme notu	AAA ile AA- arası	A+ ile A- arası	BBB+ ile BBB- arası	BB+ ile B- arası	B-'nin altı	Derecelen Dirilmemiş
1.seçenekte risk ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%100

Kaynak: BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı(Türkçe çeviri), BDDK,2004, syf .32)

Tablo 9: Bankalardan Alacaklar

2.seçenek

Bankalar için risk ağırlığı	AAA ile AA- arası	A+ ile A- arası	BBB+ ile BBB- arası	BB+ ile B- arası	B- 'nin altı	Derecelendi Rilmemiş
2.seçenekte risk ağırlığı	%20	%50	%50	%100	%150	%50
2.seçenekte kısa vadeli alacaklar için risk ağırlığı	%20	%20	%20	%50	%150	%20

Kaynak: BASEL II Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı(Türkçe çeviri),BDDK,2004, s.32)

2.seçenek kullanılan ve vadesi 3 aydan kısa olan kredilerin risk ağırlığı %150 olan bankalar için kullanılmamaktadır.¹³⁰

- MERKEZİ HÜKÜMET İÇİNDE YER ALMAYAN KAMU KURUM VE KURULUŞLARINA KULLANDIRILAN KREDİLER

Merkezi idareye dahil olmayan kamu kurum ve kuruluşlarının risk ağırlıklandırılması bankalardan olan alacaklara uygulanan iki seçenekte kullanılarak

¹³⁰ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 403

yapılabilmekte ve bankalardan olan alacaklar gibi risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ancak kısa vadeli risk ağırlığına tabi olan risk ağırlığı ile derecelendirilmeyecektir.

Ülkemizde özelleştirme ve toplu konut idareleri ve Türk Eximbank'ın bu kategoride olması ve bu risk ağırlıklarından faydalanması öngörülmektedir.¹³¹

- **ÇOK TARAFLI KALKINMA BANKALARINA KULLANDIRILAN KREDİLER**

Çok taraflı kalkınma bankalarından alacaklar normal ticari bankalar için uygulanan risk ağırlığına tabi olacaktır. Ancak Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin belirlediği koşulları sağlayan bankalar % 0 risk ağırlığı ile derecelendirilebilecektir.¹³²

- o AAA ' dan düşük olmayan kredi notu
- o Sermayedarlarının çoğunluğunun AA- veya daha yüksek kredi notuna sahip olması ve ağırlıklı olarak öz kaynakla çalışması
- o Kuvvetli sermaye desteği
- o Sermayesi kuvvetli ve likidite açısından sorunu olmayan
- o Etkin işleyen risk ve kurum yönetimi

- **MENKUL KIYMET ŞİRKETLERİNE KULLANDIRILAN KREDİLER**

Bankalar gibi etkin risk bazlı sermaye yeterliliği kullanıyorsa bu şirketler bankalardan olan alacaklara uygulanan risk ağırlığına tabi tutulacak ancak bu gruba girmeyen şirketler ise kurumsal kredilere ilişkin olan risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

- **KURUMSAL KREDİLER**

Sigorta şirketleri dahil derecelendirilmiş olan kurumsal krediler belirtilen tablodaki risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

Tablo 10: Kurumsal Kredi Alacakları

Kredi değerlendirilmesi	AAA ile AA- arası	A+ ile A- arası	BBB+ ile BB- arası	BB-'nin altı	Derecelendirilmemiş
Risk ağırlığı	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı(Türkçe çeviri), BDDK,2004,S. 33

¹³¹ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 406

¹³² M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 406

Derecelendirilmemiş kurumsal krediler için denetim otoriteleri ülkelerindeki temerrüt oranlarını göz önüne alarak kurumsal kredilerde daha yüksek bir risk derecelendirilmesini tespit edebilir.¹³³

- PERAKENDE KREDİLER

“İkamet amaçlı gayri menkullerin ipoteği ile teminatlandırılmış olanların dışında kalan, birey veya bireylere kullandırılan krediler ile toplam tutarı 1 milyon avro’yu aşmayan KOBİ’lere kullandırılan ve kredi Portföyünde borçlu yoğunlaşması yaratmayan tahsilinde gecikme olmamış krediler bu kapsamda değerlendirilmektedir.”¹³⁴

Kredilerin perakende Portföy içinde olabilmeleri için 4 Kriter belirlenmiştir.¹³⁵

- Risk gerçek kişilerden ya da küçük işletmelerden olan alacak olmalı
- Bu tür krediler bireysel Segment ya da KOBİ segmentine ait olan kredi türleri olacaktır. Bunlar arasında bireysel ihtiyaç kredisi, otomobil kredisi, kredi kartları, KMH veya KOBİ segmentine ait olan kredi türleri ile alacaklı olunmalıdır.
- Riskin yeterli derecede çeşitlendirilmesi gerekir. Herhangi bir borçluya kullandırılmış olan kredi tutar toplamı perakende Portföy toplamının %0,2’ yi aşmamalıdır.
- Kredilerin düşük tutarlı olması
- Perakende Portföye dahil olan krediler BASEL II bankacılık denetim otoritesi tarafından % 75 risk ağırlığı ile sabit tutularak bu oran üzerinden risk ağırlığı saptanacaktır.

- KONUT İPOTEĞİ KARŞILIĞI KULLANDIRILAN KREDİLER

“ Bu kapsamdaki krediler, söz konusu gayri menkulün borçluya ait olması, gayri menkulde borçlunun ikamet etmesi, edecek olması ya da borçlu tarafından bir

---

¹³³ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 407

¹³⁴ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 143

¹³⁵ “BDDK, “Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması” (yeni basel sermaye uzlaşısı) gözden geçirilmiş düzenleme (türkçe çeviri)(çevrimiçi)http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1249Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf, 2004, s. 34

başkasına kiraya verilmiş olması ve ipoteğin, güvencesini oluşturduğu kredilerin tamamını karşılama koşullarına bağlı olarak % 35 risk ağırlığına tabi olacaktır.¹³⁶

BASEL I deki risk ağırlığı %50 olan ancak BASEL II ile %35 düzeyine inen konut kredilerinin bankalar tarafından yoğun olarak üzerinde duracağı kredi olacaktır. Denetim otoritesi belirlediği risk düzeyinde farklılaşma görürse daha yüksek olarak belirleyebilecektir.

- TİCARİ GAYRİMENKUL İPOTEĞİ KARŞILIĞI KULLANDIRILAN KREDİLER

Ticari gayrimenkul ipotekli krediler için Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi % 100 risk ağırlığı belirlemiştir.¹³⁷

- TAHSİLİ GECİKMİŞ ALACAKLAR

Vadesi 90 günü geçmiş olan kredilerin bu krediler için ayrılmış özel karşılıkları krediden düşüldükten sonra net bakiye üzerinden teminatsız bölümü risk ağırlıkları aşağıda belirtildiği gibi olacaktır.¹³⁸

Kredinin özel karşılıklarının ödenmemiş kısmın % 20' sinden az olması durumunda %150 risk ağırlığı uygulanacak

- o Kredinin özel karşılıklarının ödenmemiş kısmının % 20' sinden az olmaması durumunda % 100 risk ağırlığı uygulanacak
- o Kredinin özel karşılıklarının ödenmemiş kısmının % 50' sinden az olmaması durumunda % 100 risk ağırlığı uygulanacak ve denetim otoritesi risk ağırlık oranını % 50 ' ye düşürebilecektir.
- o İkamet amaçlı kullanılan kredilerde ise 90 günden sonraki gecikmelerde kredi tutarının özel karşılıkları düşüldükten sonraki kısmı % 100 risk ağırlığına tutulacaktır. Ulusal denetim otoritesi ise bu krediler için ulusal inisiyatif tercihinin bağlı olarak özel karşılıkların bakiyenin %20' sinin üzerinde olması durumunda % 50 risk ağırlığı uygulayabilecektir.

---

¹³⁶ H.Candan; A.Özün, a.g.e., s. 144

¹³⁷ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 413

¹³⁸ BDDK, a.g.e. 2004, s. 36

- DİĞER AKTİFLER

Belirtilmiş olan aktiflerin haricinde kalan aktif konumundaki alacaklar için Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi % 100 risk ağırlığını tavsiye etmiştir.¹³⁹

- BİLANÇO DIŞI ALACAK VE İŞLEMLER

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında bilanço dışı alacak ve işlemler belirlenen krediye dönüşüm oranı ile çarpılacak ardından bulunan değer kredi risk ağırlığı ile çarpıldıktan sonra kredi risk ağırlıklandırılması olacak ve sermaye yeterliliği hesaplarına girebilecektir. Bilanço dışı alacak ve işlemler aşağıdaki gibi olacaktır.¹⁴⁰

- o Orijinal vade bir yıla kadar olacak olan taahhütlerde % 20, bir yılın üzerinde bulunan taahhütlerde ise % 50 krediye dönüşüm oranı uygulanacak
- o Bankanın anlaşmadan cayabildiği yada borçlunun iflası vs. gibi durumlarda % 0
- o Menkul kıymet ödünç vermesi veya teminata almasına dair işlemlerde % 100 krediye dönüşüm oranı
- o Kısa vadeli, mal hareketlerinden doğan akreditiflerde %20 krediye dönüşüm oranı uygulanacaktır.

2.2.2.2.2. Risk Azaltım Teknikleri

Bankalar finans sektöründe piyasadaki faaliyetlerinde üstlendikleri riskleri çeşitli risk azaltıcı teknikler uygulayarak aşağı çekebilmektedirler. Kredi riskleri nakit ve menkul kıymet karşılığı kullanılarak teminat özelliği nedeniyle riskini geriletebilir. Kredi kullanan kiŐinin riskini azaltmak amacıyla bir başka kiŐinin kefaleti alınmak suretiyle bankanın almış olduğu risk azaltılabilir.¹⁴¹

---

¹³⁹ BDDK, a.g.e., 2004, s. 37

¹⁴⁰ BDDK, a.g.e., 2004, s. 37, 38

¹⁴¹ BDDK, a.g.e, 2004, s. 44

2.2.2.2.2.1 Basit Yöntem

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında bağımsız derecelendirme kuruluşlarının derecelendirme yaptığı standart yöntemde iki çeşit risk azaltım tekniği bulunmaktadır.

Basit yöntemde alınan teminatlarda borçlunun borcunun teminatlı olan kısmı teminatın risk derecelendirmesinde çıkan risklilik oranı ile teminatsız kısım ise borçlunun risk derecesi ile ağırlıklandırılarak risk ağırlıklı ortalamaya ulaşılmakta olup, teminatın teminat olarak kabul edilebilmesi için borçlunun risklilik derecesinden daha az bir risk derecesine sahip olması gerekmektedir. Basit yöntemi kullanmakta olan bankalar aşağıda belirtilen teminatları kullanarak risklerini azaltabilmektedirler.¹⁴²

- Nakit
- Kredi derecelendirme şirketleri tarafından kabul edilen borçlanma senetleri
  - Devlet ya da kamu nitelikli alacaklar için belirlenen risk ağırlığına tabi kamu kuruluşları tarafından çıkarılmış "BB" ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
  - Bankalar, menkul kıymet şirketleri ya da şirketler tarafından çıkarılmış "BBB" ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
  - Kısa vadeli borçlanma enstrümanları içinde en azından "A-3/P-3" dereceye sahip olanlar.
- Bilinen bir derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş borçlanma senetleri
  - Banka tarafından ihraç edilen
  - Tanınmış bir borsaya kote olan

---

¹⁴² M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 10,11

- Birincil borç niteliğinde olan
  - İhraççı banka tarafından ihraç edilen kıymetlerin hepsinin öncelik sırası aynı ve en azından "BBB-" veya "A-3/P-3" risk derecesine sahip olanlar,
  - Kıymeti elinde bulunduran bankada söz konusu kıymetin "BBB" veya "A-3/P-3" den daha düşük risk derecesine sahip olmasına yönelik bir tavsiye bilgisi olmayanlar,
  - Kıymetin piyasa likiditesine yönelik düzenleyici otorite tarafından yeterince güven verilmiş olanlar.
- Belirli bir ana endekse kote hisse senetleri
  - Altın
  - Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kolektif yatırımlara verilen garantiler ile yatırım fonları
    - Birim fiyatı günlük olarak açıkça kote edilenler.

BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısından fark olarak ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetleri teminat olarak kabul edilmeyecek olup risk azaltıcı özelliği olmayacaktır.¹⁴³

Özellikle gelişmekte olan ülke olarak Türkiye açısından teminata çek alınamaması piyasasında çek ürününü çok fazla kullanan bir ülke olarak risk azaltıcı unsurunda sorunlar yaşatacaktır.

2.2.2.2.2.2. Kapsamlı Yöntem

Kapsamlı yöntemde risk ve koruma sağlayan araç arasında piyasadaki fiyat hareketlerine göre riskin düzeyinde artırım teminatın düzeyinde ise azaltım sağlanarak piyasaya uyum sağlama amacı ön planda olmaktadır. Arttırılan risk tutarı

---

¹⁴³ "Basel II TTGV Yönetim Kurulu Bilgilendirme Sunumu", (çevrimiçi) /http://www.ttg.org.tr/UserFiles/File/Sunumlar/Basel_II.pdf?PHPSESSID=883008f... Ankara, 2007, s. 15

ile azaltılan teminat tutarı arasındaki fark yani korumasız kalan kısım ise karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmakta ve ağırlıklandırılmış olmaktadır.¹⁴⁴

Kapsamlı yöntemde basit yöntemdeki teminatlara ek olarak aşağıda belirtilen teminatlarda kullanılarak risk ağırlığı azaltılmaya çalışılmaktadır.¹⁴⁵

- Bir ana endekse Dahil olmayan ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri(hisse senedine dönüştürülebilir tahviller dahil)
- Yukarıdaki enstrümanlara yatırım yapan, transfer edilebilir menkul kıymetler kolektif yatırımları garantileri ile yatırım fonlarıdır.

2.2.2.2.3. Diğer Risk Azaltıcı Unsurlar

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında riskleri azaltıcı faktörler olarak garantiler, kredi türev enstrümanları ve bilanço içi netleşme anlaşmaları kredi riski azaltım teknikleri içerisinde kullanılmaktadır.¹⁴⁶

2.2.2.2.3 İçsel Derecelendirme Yöntemi

BASEL II sermaye yeterliliği uzlaşısında bankaların ileri düzey yöntemler olarak uygulayabilecekleri içsel derecelendirme sistemleri, varlıkların çeşitli risk bileşenleri vasıtasıyla hesaplanarak beklenen ve beklenmeyen kayıplar için sermaye yeterliliği hesaplama yöntemi olarak değerlendirilmektedir.

---

¹⁴⁴ M.Yayla; Y.Kaya a.g.e., s. 11

¹⁴⁵ İbrahim ASLAN, "Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri", **Selçuk Üniversitesi**, t.y., s. 62

¹⁴⁶ M.Yayla; Y.KAYA, a.g.e., s. 11

Bankaların kurdukları içsel derecelendirme ile müşterilerin risklilik dereceleri saptanmakta, sayısallaştırılmakta ve çıkan sonuç itibari ile sermaye gereksinimi hesaplanabilmektedir.¹⁴⁷

“İçsel derecelendirme yaklaşımları esasen beklenen kayıp ile beklenmeyen kayıp parametrelerinin ölçülmesine dayanır. Beklenmeyen kayıp için sermaye ayrılır, beklenen kayıplar için gelirden karşılık ayrılır.”¹⁴⁸

Belirlenen içsel derecelerin borçluların beklenmedik olumsuz durumlarda borcunu ödeyebilme kapasitesini yansıması beklenmektedir.¹⁴⁹

2.2.2.2.3.1 Varlıkların Sınıflandırılması

İçsel derecelendirme yaklaşımında varlıklar 5 ana kategoriye ayrılarak sınıflandırma yapılmıştır. Ayrıca ana kategorilerde kendi içinde farklı sınıflara ayrılmıştır.¹⁵⁰

- Kurumsal alacaklar
  - Proje finansmanı
  - Özel varlık finansmanı
  - Emtia finansmanı
  - Gelir getiren gayrimenkul finansmanı
  - Yüksek Volatiliteye sahip ticari gayrimenkul finansmanı
- Ülke, hazine ve merkez bankasından alacaklar
- Bankalardan alacaklar

---

¹⁴⁷ E.Ayan, **a.g.e.**, s. 115

¹⁴⁸ (çevrimiçi) <http://www.jcravasyarating.com/index.php?sayfa=158&s=1>, 2007

¹⁴⁹ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 169

¹⁵⁰ İbrahim ASLAN, “Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, **Selçuk Üniversitesi**, t.y., s. 60

- Perakende alacaklar
  - Konut ipotekli krediler
  - Nitelikli rotatif perakende krediler
  - Diğer perakende krediler
- Hisse senetleri

5 ana kategoriye ayrılan varlıkların bankalar tarafından içsel derecelendirme yöntemini kullanarak derecelendirmeleri yapılarak risk düzeyleri tespit edilir. Belirtilen her bir varlık türü için üç temel bileşen mevcuttur.¹⁵¹

- Risk bileşenleri
  - Temerrüt olasılığı (PD)
  - Temerrüt anındaki risk (EAD)
  - Temerrüt halinde kayıp (LGD)
  - Efektif vade (M)
- Risk ağırlık fonksiyonları
- Asgari gereksinimler

2.2.2.2.3.2 Risk Bileşenleri

Risk bileşenleri borçlunun risklilik derecesini yansıtan, temel ve gelişmiş içsel derecelendirme yöntemlerinde tahminleri bankalar veya denetim otoritesi tarafından hesaplanan değerlerdir. Borçluların içsel derecelendirmedeki notlarına göre farklılık göstermekte ve her bir borçlu için değişebilmektedir.

- TEMERRÜT OLASILIĞI (PD)

Borçlunun borcunu 90 günü geçtiği halde ödemesini yapmaması ve bankanın kredi borcunun tasfiyesi için teminatlara başvurması durumunda temerrüt gerçekleşmiş olmaktadır. İçsel derecelendirme sisteminde kredi derecesine sahip

---

¹⁵¹ (çevrimiçi) <http://www.jcravrsasyarating.com/index.php?sayfa=158&s=1>, 2007

olan borçluların bir yıllık sürede yüzde kaçının temerrüde düşeceğini öngören tahminlere temerrüt olasılığı hesaplamaları ile ulaşılabilmektedir. Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi tarafından belirlenen minimum temerrüt olasılığı tahmini on binde üç'tür. Ölçülen datalar minimum beş yıllık bir tarihi gözleme dayanmalıdır.¹⁵²

- TEMERRÜT ANINDAKİ RİSK (EAD)

Borçlunun temerrüde düştüğü tarihte oluşan brüt risk tutarı temerrüt anındaki riskini vermektedir. Bu risk tutarı kredi riskinin hepsinin aktif tarafta silindiğinde yasal öz kaynaklardaki oluşacak azalma ve kredi riski için ayrılmış olan öz kaynakların toplamından az olmayacaktır.¹⁵³

Temerrüt anındaki risk tutarını, borçlunun temerrüt tarihindeki yükümlülük altına girdiği tutar ve borçluya temin edilmiş ancak kullanmamış veya borçluya tesis edilmiş temerrüt tarihinden sonra kullanması muhtemel kredilerin toplamı olarak ele alınmaktadır.¹⁵⁴

- TEMERRÜT HALİNDE KAYIP ORANI (LGD)

Borçluya açılmış olan kredinin temerrüde düşmesi halinde zarara dönüşmesi beklenen kısmına temerrüt halinde kayıp oranı tanımlaması yapılmıştır. Temel içsel derecelendirme yönteminde temerrüt halinde kayıp oranları BASEL bankacılık komitesi tarafından standart olarak tespit edilmiştir.¹⁵⁵

- Teminatsız kurumsal alacaklar ile hazine ve banka kredilerinde temerrüt halinde kayıp oranı %45
- Diğer kredilere nazaran tahsilatı önceliksiz durum konumda olan kurumsal alacaklar ile hazine ve banka kredileri %100

Temerrüt halinde kayıp oranlarını hesaplamak için kurumsal alacaklar, hazine ve banka kredileri için 7 yıl, perakende krediler için ise asgari 5 yıl en düşük tarihi gözlem süreleri kullanarak hesaplanması gerekmektedir. Bunun yanında kredi zararlarının tahsil edilebilme yüzdesi ile ilgili tarihsel anlamdaki gözleme dayandırılması temerrüt halindeki kayıp tahminlerini ortaya çıkarmaktadır.¹⁵⁶

---

¹⁵² M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 435

¹⁵³ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 436

¹⁵⁴ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 189

¹⁵⁵ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 437

¹⁵⁶ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 184,185

Temerrüt halinde kayıp oranını hesaplamak için riskler tamamı teminatla kontrol altına alınmış olan riskler ve teminatsız olarak iki kısma ayrılarak hesaplanabilmektedir. Teminatsız kısım için % 45, teminatlı kısım için ise aşağıda belirtilen oranlar kullanılacaktır.¹⁵⁷

Tablo11: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlarda Kullanılacak Temerrüt Halinde Kayıp Oranları

	Temerrüt halinde kayıp	Asgari koruma oranı	Teminat tutarı/ koruma sağlanan bakiye
Kabul edilebilir finansal teminat	THK ^e =%45x(E*/E) E: standart yaklaşım kapsamlı yöntem sonrası risk bakiyesi(net risk) E:standart yaklaşım kapsamlı yöntem etkisi düşülmemiş risk bakiyesi(brüt risk)		
Alacaklar	%35	0	%125
İpotekler	%35	%30	%140
Diğer teminatlar	%40	%30	%140

Kaynak: Hasan Candan ve Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul,2006, s.187)

- EFEKTİF VADE (M)

Temel içsel derecelendirme yaklaşımında kurumsal alacaklar için belirlenen efektif vade 2,5 yıldır. Ulusal denetim otoriteleri ise içsel derecelendirme yaklaşımlarında kullanılacak vadeyi değiştirebilmekte ancak bu vade ise 1 yıldan az 5 yıldan daha uzun olamayacaktır.¹⁵⁸

2.2.2.2.3.3 Risk Ağırlık Fonksiyonları

Risk unsurlarının risk ağırlıklı varlıklara dönüşmesi ve ardından da risk ağırlıklı varlıklarında sermaye gereksinimine dönüştürülmesini olanak sağlayan hesaplamalardır. Her bir alacak grubu için Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin

¹⁵⁷ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 188

¹⁵⁸ M.A.Altıntaş, **a.g.e.**, s. 438

hazırlamış olduğu hesaplama yöntemi ile alacakların yani risklerin ağırlıklandırılması yapılarak ne kadar sermaye ayrılmasını gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

- KURUMSAL KREDİLER, HAZİNE VE BANKALAR

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi çeşitli formülasyonlarla sermaye yeterliliğini ortaya çıkarmak istemektedir. Bu amaçla risk bileşenlerini formülasyonda yerine koyarak sermaye yeterliliğine ulaşmaya çalışmaktadır.¹⁵⁹

$$Sg=[THK \times N[(1-K)^{-0.5} \times T(TO) + (K/1-K)^{0.5} \times T(0.999)] - TO \times THK] \times (1-1.5 \times m)^{-1} \times (1+(V-2.5) \times m)$$

Formülde;

- N(x), X değişkeninin standart normal Kümülatif dağılımı
- T(x), standart normal Kümülatif dağılımın tersi
- TO x THK, beklenen kayıp

İfade etmektedir.

Yukarıda belirtilen formülün sonucunun temerrüt tutarı ve 12,5125 ile çarpılması sonucu risk ağırlıklı varlık toplamına ulaşılmaktadır.

- PERAKENDE KREDİLER

Perakende kredilerin risk ağırlıklı varlıkların hesaplanıp sermaye yeterliliğine ulaşılması için aşağıda belirtilen formülasyon kullanılacaktır.¹⁶⁰

$$SG_{KK} = THK \times N [(1-K)^{-0.5} \times T(TO) + (K/1-K)^{0.5} \times T(0,999)] - TO \times THK$$

Bankalar tarihsel verilere göre elde ettikleri tahminleri BASEL bankacılık komitelerinin oluşturduğu formülasyonlara yerleştirerek kendileri için sermaye yeterliliği kavramında önemli yer tutan risk ağırlıklı varlıklara ulaşmaktadırlar. Risk ağırlıklı varlıklara ulaştıktan sonra taşıdıkları risk için ne kadar sermaye gerektiğini de bu formülasyonlardan çıkarabilmektedirler. Böylelikle her bir borçlunun borcunu ödeyebilme kapasitesini ölçebilmekte risk seviyesi yüksek olan borçlulara daha

¹⁵⁹ H.Candan; A.Özün, a.g.e., s. 196

¹⁶⁰ H.Candan; A.Özün, a.g.e., s. 199

yüksek fiyatlandırma yapabilecektir. Borcunu ödeyebilme kapasitesi yüksek olan borçlular için ise bu durum hem kredi bulma hem de maliyetinin düşmesi nedeniyle çok daha etkin bir ekonomik birim olma özelliğini kazandıracaktır. Riski yüksek olan ekonomik birimler ise çok daha düzenli ve etkin çalışabilmek için piyasadaki kurallara ve düzenlemelere uyarak daha düşük fiyat almaya çalışan birim olacaktır.

2.2.2.2.3.4. Asgari Gereksinimler

Bankaların risk bileşenleri ve risk ağırlıklı fonksiyonları kullanabilmek yani içsel derecelendirme yaklaşımını kullanabilmeleri için tarihi datalara ihtiyaç duymaktadırlar. Tarihsel datalar vasıtasıyla risk bileşenleri tahminsel sonuçlar alınabilmekte ve bu yolla formülasyonlar kullanılabilir. ¹⁶¹

İçsel derecelendirme yaklaşımını kullanacak bankalar öncelikle son üç yıl içinde aktif olarak bir rating sistemi ile borçlularını derecelendirmeli bunun yanında PD tahminleri asgari 5 yıllık olmalı, EAD ve LGD tahminleri ekonomideki iniş ve çıkış dönemlerini de yansıtacak şekilde olup asgari 7 yıllık tarihi datalara dayandırılmış olması gerekmektedir. ¹⁶¹

---

¹⁶¹ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 439

Tablo 12: BASEL II İçsel Derecelendirme Sistemi Standartları

- Son üç yıldır faal olarak kullanımda olmalı,
- Hem borçlu hem de borcun niteliklerine göre ikili derecelendirmeye imkan tanınmalı,
- Temerrüde düşmemiş borçlular için en azından 7, temerrüt halini yansıtmak üzere 1 olmak üzere minimum 8 kredi derecesi bulunmalı,
- Borçlu ve işlem rating notları her yıl asgari bir kez yenilenmeli,
- Temerrüt olasılığı tahmini için asgari 5 yıllık tarihi veri,
- Temerrüt halinde kayıp ve temerrüt anındaki risk tahminleri için asgari 7 yıllık tarihi veri,
- İçsel derecelendirme sisteminin geliştirilmesi, seçilmesi, uygulanması ve doğrulanması sürecine aktif olarak katılacak ve sorumluluk üstlenecek bir kredi riski kontrol birimi olmalı,
- İçsel derecelendirme sistemi, risk bileşeni tahmini de dahil olmak üzere yılda en az bir kez bağımsız bir iç denetim birimince incelenmeli,
- Stres testleri yapılmalıdır.

Kaynak: M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 439

2.2.2.2.3.5. İçsel Derecelendirme Yönteminin Sınıflandırılması

Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi tarafından risk bileşenlerinin banka tarafından ve denetim otoritesi tarafından belirlenmesi açısından içsel derecelendirme yaklaşımı temel içsel derecelendirme ve ileri düzey içsel derecelendirme yaklaşımı olarak ikiye ayrılmıştır.

Temel düzey içsel derecelendirme yaklaşımında PD tahminleri denetim otoritesi tarafından belirlenmekte diğer risk bileşenleri bankalar tarafından hesaplanmaktadır. EL (beklenen kayıp) ve UL (beklenmeyen kayıp) risk bileşenleri ve risk ağırlık fonksiyonları ile tespit edilmektedir.¹⁶²

¹⁶² E.Ayan, a.g.e., s. 116

$$EL_i = PD_i \times LGD_i \times EAD_i$$

Belirtilen formül ile beklenen kayıp değeri ortaya çıkarılmakta bu formülde hareketle beklenen kayıp değerinin gerçek kayıp değerinden farklılığı ise bize beklenmeyen kayıp değeri ortaya çıkarılmaktadır. Bunun için beklenen kayıp değerinin standart sapmasının alınması gereklidir.

$$\sigma_i = EAD_i \times \sqrt{PD_i \times (1 - PD_i) \times LGD_i^2 + PD_i \times \sigma_{LGD}} \quad (a)$$

$$\sigma_p = \sum \sigma_i \times \rho_i \quad (b)$$

σ_p : Toplam kredi Portföyünün zararlarının standart sapması

σ_i : Her bir kredinin zararının standart sapması

ρ_i : Her bir kredinin zararı ile Portföy zararı arasındaki korelasyonu

Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımlarında ise temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp oranı, temerrüt tutarı ve efektif vade bileşenlerinin tamamını bankalar kendi oluşturacağı sistemleri ile belirleyeceklerdir. Bankalar bu aşamada çok etkin ve ileri düzey bir kredi riski ölçüm modelleri kullanmaları gerekmektedir.¹⁶³

2.2.3. Kredi Riskinin İzlenmesi

Kredinin izlenmesi, kredilendirme işlemi yapıldıktan sonra ekonomik birimin krediyi kapatmadan önce kredinin ve kredi Portföyünün incelenme aşaması olarak tanımlanmaktadır. Kredinin temerrüde düşmeden ve hala aktif olarak açık olan kredinin ödenememe sinyallerine karşı önlemler alınması bankaların önemle üzerinde durması gereken görevleri arasındadır.¹⁶⁴

5411 sayılı bankacılık kanununun 52.maddesinde kredi riskinin izlenmesine dair bir madde oluşturmuştur ve önemini belirtmiştir.

“ Bankalar, kredileri nedeniyle maruz kalınacak riskleri ölçmek, karşı tarafın mali gücünü düzenli olarak analiz etmek ve izlemek, gerekli bilgi ve belgeleri temin

¹⁶³ E.Ayan, **a.g.e.**, s. 117

¹⁶⁴ Ö.Akgüç, **a.g.e.**, s. 537

etmek ve bunlara ilişkin esasları belirlemek zorundadır. Kredi müşterileri bu çerçevede konsolide ve konsolide olmayan bazda istenilen bilgi ve belgeleri bankalara vermekle yükümlüdür.”¹⁶⁵

Bankalar tarafından verdikleri kredilerin olumlu bir şekilde geri dönmesi karlılıkları açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle bankalar vermiş oldukları kredileri iyi gözlemlemeli ve kredinin ödenmemesine dair oluşacak sinyalleri dikkatle incelemelidirler.

Kredilerin izlenme süreci içinde kredilerdeki olumsuzlukların tespiti ve giderilmesi açısından aşağıda belirtilen faydaları mevcuttur.¹⁶⁶

- Kredi Portföyünün kredi politikası ile uyumunun saptanması
- Kredi kalitesinde herhangi bir bozulmanın olup olmadığının zaman yitirmeden belirlenmesi
- Kredi geri ödemelerinde gecikme olup olmayacağını önceden görülebilmesi, erken uyarı,
- Kredi kayıplarının engellenmesi ya da asgari düzeye indirilebilmesi,
- Kredi kayıplarında sorunlar varsa, sorumluların saptanması,
- Yoğunlaşmanın önlenmesi, hem sektörel hem kredi türleri hem de müşteri bazına çeşitlendirmenin sağlanması
- Toplam kredi Portföyünü riskini azaltama,

Krediler açısından düşünülürse aşağıda belirtilen sürecin sürekli olarak izlenmesinin gerektirebilmektedir.¹⁶⁷

- Kredi müşterisinin mali bünyesi
- Kredi koşullarına uyum
- Onaylanmış kredilerin müşterilerce kullanımı
- Teminatların yeterliliği
- Geri ödemelerin düzenli ve istikrarlı olup olmaması

¹⁶⁵ “Bankacılık Kanun ve İlgili Kanunlar”, a.e., 2006, s.51

¹⁶⁶ Ö.Akgüç, a.g.e., s. 537

¹⁶⁷ H.Candan; A.Özün, a.g.e., s.537

Ancak kredilerin bir Portföy yaklaşımı altında incelenmesi durumunda ise belli Kriter ve riskleri iyi izlemek gerekmektedir.¹⁶⁸

- İşlemin karşı tarafına ait riskler ve dağılımları
- Belirgin yeni kredi hareketi
- Vade, bölge ve sektörler itibariyle sınıflandırma
- Risk derecelendirmelerindeki dağılım ve eğilimin yönü
- Teminatlı ve teminatsız riskler
- Risk derecelerine ilişkin hareketlenmeler
- En büyük riskler
- Geri ödemelerde gecikmeler
- Donuk aktifler
- Kredi zarar karşılığı işlemleri
- Kredi istisnaları
- Kredi Portföyü eğilimleri

2.2.3.1. Erken Uyarı Sinyalleri

Bankaların ekonomik birimler hakkında kredi kullanımından sonra kredilerin ödenme gücü ve kalitesi hakkında bilgi sağlama aracı olarak ve kredilerin sorunlu hale gelmeden tespit edilmesini sağlayan bilgilerin toplamına erken uyarı sistemleri denmektedir. Erken uyarı sistemleri 5 farklı alandan tespit edilebilmektedir.¹⁶⁹

- Banka işlemlerinde gözlemlenen erken uyarı sinyalleri
  - Müşterilerin bankalardaki mevduatlarında yaşanan azalmalar
  - Teminata alınmış olan senetlerin yenilenmesi
  - Sabit varlık ve işletme sermayesini iyi planlayamama

¹⁶⁸ H.Candan; A.Özün, a.g.e., s.537

¹⁶⁹ "Kredilerin izlenmesi", **Yapı Kredi Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü Notları**, İstanbul, 2003, s. 3

- Kredilerin ödemelerinde gecikmeler yaşanması ve kredilerin donuklaşmaya başlaması
- Uzun vadeli ve nakit üretmeye dayalı projeler yerine nakit ihtiyacına yönelik kısa dönemli kredilerin ağırlıklı olarak kullanılmaya başlaması
- Kredilerin geri ödeme kaynaklarının sınırlı olması
- Kredi müşterileri ile iş yapan ekonomik bireylerin bankadan kredi müşterisi ile ilgili istihbaratlar talep etmeleri
- Piyasa ve çevreden alınan
  - Bankalardan ve finans çevrelerinden alınan sinyaller
  - Resmi makamlardan alınan sinyaller
  - Piyasadan alınan sinyaller
- Faaliyetlerde yaşanan erken uyarı sinyalleri
  - Firmanın yaptığı iş kolunun özelliklerindeki değişimler
  - İyi planlanamayan ve performans açısından iyi olmayan finansal kontrol ve sonuçlar
  - Firmanın üretim kapasitesinde düşmeler
  - Firmanın çalışanlarına maaşlarının ödenmesindeki istikrarsızlıklar
  - Teknolojik yatırımların iyi takip edilememesi ve sabit varlık yetersizliği
- Firmanın yönetim yapısında oluşan olumsuz değişiklikler
  - Tepe noktasındaki yöneticilerde oluşan davranış değişiklikleri
  - Banka ile ilişkilerde bilgi ve benzeri kaynakların sunulmaması
  - Önemli konumdaki yöneticilerin ölümü
  - Aşırı riskli faaliyet ve yatırım eğilimleri nedeniyle aşırı risk alma
  - Firmanın yöneticilerin firmanın asıl faaliyet konusundan uzaklaşması

- Firma stratejilerinin çabuk ve hızlı hareketi sınırlaması
- Finansal konulardaki erken uyarı sinyalleri
  - Finansal tabloların önceki dönemlere nazaran kötü performansı ve tabloların sunumunun gecikmesi
  - Firma stoklarının önemli derecede artış göstermesi ve devir süresinin normalden daha yüksek olarak gözlemlenmesi
  - Firmaya maliyeti yüksek olan kısa dönemli nakit kredilerdeki aşırı artış eğilimi
  - Finansman giderlerinin aşırı artması
  - Günü gelmiş olan borçların ödenememesi
  - Yeni strateji ile farklı bölge, iş kolu ve yeni ürünlere doğru riskli adımlar atılması
  - Muhasebesel anlamda kayıt ve düzenlemelere dikkat edilmemesi
  - Yetersiz öz kaynak
  - Satışlardaki azalışlar
  - Vadesi geçmiş alacakların yoğunlaşması
  - Bilançoların aktif ve pasif tarafındaki uyumsuzluk ile ilgili sinyaller

Amaç banka yönetiminin, verilmiş olan kredilerin Portföyünde ve müşterilerin finansal güçleri ve faaliyetlerinde oluşacak olan sorunların verilen alanlarda önceden tespiti ve gerekli tedbirleri alarak sağlıklı kredilendirme süreci oluşturmaktır.

2.2.3.2. Risk Yoğunlaşmaları Ve Rasyolar

Risk yönetiminde önemli olan kavramlardan bir tanesi de riskin belirli alanlara yoğunlaşmasıdır. Örneğin kaynaklarının %25 ini tekstil sektöründe kullandıran bir

bankanın tekstil sektörünün yaşadığı olumsuzlukları üzerinde hissetmesi kaçınılmazdır.

Risk yoğunlaşmasını önlemek ve riski farklılaştırmasını gerçekleştirmek için riskleri kendi içinde sektörlere, bölgelere, kullanım amaçlarına göre ayırarak bu alanlarda risk yoğunlaşması çeşitlendirilerek azaltılabilir.¹⁷⁰

Risk çeşitlendirilmesinin sonuçlarını ise rasyolar yardımıyla izlenecek olup eğer olumsuz sonuç rasyolarda gözüküyorsa riskin iyi çeşitlendirilmediği ortaya çıkmaktadır. Önemli rasyolar ise aşağıda belirtilmektedir.¹⁷¹

- Tüketici kredilerinin toplam kredilere oranı
- Yatırım kredilerinin toplam kredilere oranı
- Ticari kredilerin toplam kredilere oranı
- Her bir sektörde kullanılan kredilerin toplam kredilere oranı
- İştiraklere, kuruluşlara kullanılan kredilerin toplam kredilere oranı
- İthalat, ihracat kredilerinin toplam kredilere oranı
- Hisse senetlerinin menkul kıymetler Portföyüne oranı
- Devlet tahvili, hazine bonosu ve gelir ortaklığı gibi menkullerin toplam Portföye oranı
- Tüketici kredileri ortalama büyüklüğü
- Ticari kredilerin ortalama büyüklüğü

Bunun yanında ayrıca bankaların bakmak zorunda olduğu krediler için hazırlanmış rasyolarda mevcuttur. Hem bankacılık ölçeğinde hem de bankanın kendi ölçeğinde bakmak zorunda olduğu ve bir bankanın krediler yönünden kendi sektöründe durumunu yansıtan oranlardır.¹⁷²

- Krediler / öz kaynak oranı
- Krediler / varlık toplamı
- Tahsili gecikmiş krediler / toplam krediler

---

¹⁷⁰ H.Kaval, **a.g.e.**, s.82

¹⁷¹ H.Kaval, **a.g.e.**, s.83

¹⁷² Ö.Akgüç, **a.g.e.**, 2006, s. y.

- Tahsili gecikmiş krediler/ varlık toplamı
- Ayrılan özel karşılıklar / tahsili gecikmiş krediler
- Tahsili gecikmiş kredilerden tahsilat / tahsili gecikmiş krediler

2.2.4. Kredi Riskinin Denetimi Ve Raporlanması

Banka ekonomik birime fiyatlama yaparak sattığı parasını günü geldiğinde faizi ve diğer alacaklarıyla beraber düzenli olarak tahsil etmek istemektedir. Bu anlamda kredilendirmesini ve fiyatlamasını yaptığı kredinin açılması aşamasından tahsili aşamasına kadar kredisini takip etmektedir. Plase ettiği kredinin bankanın yönetim kurulu tarafından belirlenen kredilendirme politikasına ve stratejilerine uygun olarak verilip verilmediği, amaçlanan stratejide sapma var mı ve bu sapma neden kaynaklanıyorsa tespit ve önleme mekanizmaları oluşturmak amaçtır.

Bankalar kanunu 51. Maddesinde "kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu; kredi açma, onay verme ve diğer idari esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. "Bankalarda kredi açılışından itibaren başlayan süreci özetlemektedir.¹⁷³

Yönetim kurulları kredi açma yetkisini ise genel müdürlüklere ve bölge müdürlüklerine en son aşamada da şubelere kadar yetki devri ile ulaştırmaktadır.¹⁷⁴

BASEL II yeni sermaye yeterliliği sürecinde etkin iç kontrol süreci ile kredilendirme süreci sürekli olarak risk odaklı olarak denetlenmelidir. Denetlenen birimlerin denetimi yapan bireylerden bağımsız olması öncelikle üzerinde durulması gereken bir konudur.¹⁷⁵

---

¹⁷³ "Bankacılık Kanun ve İlgili Kanunlar", a.e., 2006, s.50

¹⁷⁴ a.e., s. 50

¹⁷⁵ H.Candan; A.Özün, a.g.e., s.121

Bankalarda risk odaklı bir kredilendirme sürecinde, kredi Portföyünde belirli bir getiri düzeyi için en düşük riski içeren oluşumu yaratmak kredi riskini izlemenin ve denetlemenin de en baştaki amacı olmaktadır.¹⁷⁶

Bankalar risk yönetiminde etkin olmak için kendi dahili kontrol sistemlerini oluşturmalıdır. Bunun yanında bağımsız derecelendirme ve bağımsız denetim birimleri tarafından da denetlenerek objektiflik sağlamalıdır. Alınan sonuçları da kamuoyu ile paylaşmaları gerekmektedir.

Bankalar kredi portföyünü zamanlama açısından düzenli periyodik denetim ve olağan üstü durumlarda denetim olarak ayrıştırmalıdır.¹⁷⁷

- Düzenli periyodik denetim

Düzenli periyodik denetimin amacı, kredilerde yaşanan dönemsel kötüleşmelerin fark edilip önlenmesi, kredinin kalitesinin düşmesinde yaşanan sistemsel hata, yetersizliklerin fark edilip düzeltilmesi olarak belirtilebilir

- Olağan Üstü durumlarda denetim

Kredi Portföyünün kalitesinin düştüğü duyuları, ekonomik birimlerin ödeme gücünü çekmesinin görülmesi, bankaların kredilendirme yaptığı sektörlerdeki olumsuz gelişmeler ve finansal krizlerin yaşandığı dönemdeki denetimdir.

İzlenen ve denetimi yapılan kredi Portföylerinin politika ve stratejilerinde farklılık mı yaşandığı yoksa kredilendirmenin istenilen bir şekilde devam mı ettiğini belirlemek ve üst yönetime raporlamak denetimin önemli parçalarındandır. Belirlenen stratejilerdeki farklılığın üst yönetime raporlanması neticesinde banka üst yönetimi gerekli önlemleri alabilmek için yeni stratejiler üretmek zorunda kalabilecektir.

---

¹⁷⁶ Ö.Akgüç, a.g.e., 2006, s.538

¹⁷⁷ Ö.Akgüç, a.g.e., 2006, s.538

III. BÖLÜM

3.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSKİN KISIT OLARAK SERMAYE İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ VE OLASI ETKİLERİ

3.1. Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı

Türk bankacılık sektörü geliştirmekte olan ülke konumunda olan bir ülke için ve mali yapının % 90'ını içeren ağırlığıyla sektörün yaşayacağı sorunlar ülke ekonomisi için önem arz etmektedir.

Türk bankacılık sektörü 1980' li yıllara kadar bankacılığın ana faaliyet konusu olan para alıp para satmanın fiyatını oluşturan faizlerin devlet tarafından belirlendiği bir süreci yaşamıştır. Bu dönemde özellikle enflasyonun yüksek olması ve piyasaya giriş çıkışın sınırlı olması nedeniyle bankacılık sektöründe yüksek karlılıklar görülmüştür. 1980 yılından itibaren ise finansal liberalizasyon ve serbestleşme ile birlikte faiz oranlarının serbest bırakılması, döviz alım satımlarının serbestleştirilmesi gibi bankacılığı yakından ilgilendiren serbestleştirmeler ile bankacılık sektörü kaynak yapısını ve bilanço yapısını değiştirecek ve risk seviyesini arttıracak adımlar atılmıştır. Aynı şekilde 1985 yılından itibaren DİBS ihaleleri açılmış, 1986 yılından itibaren ise İnterbank piyasası kurulmuştur. Ticari bankalar 1981 yılından itibaren kredi fiyatlarını serbest bir şekilde piyasada belirleyebilmektedirler bunun yanından 1989 sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesiyle birlikte liberalizasyon süreci hız kazanmıştır.¹⁷⁸

1980 – 1990 yılları arasında Türk bankacılık sektörü önemli değişimler yaşamıştır.¹⁷⁹

- 1 Temmuz 1980 yılında faiz oranlarının serbest bırakılması ile faizlerde hızlı bir yükseliş olmuş ve bankerlerin artması sonucunu doğurmuş, yüksek faizle para toplamışlardır. Bankalarda bu dönemde faizlerini önemli derecede yükseltmişlerdir.

¹⁷⁸ Müge İŞERİ, **Son Finansal Krizler Ertesinde Türkiye'de Bankacılık**, Türkmen Kkıtabevi, İstanbul, 2004, s. 12-13

¹⁷⁹ İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 23

- SPK'nın kurulması ile iç piyasada finansal araçların türleri artmış ve bankaların finans piyasasındaki payı azalmıştır.
- Az şubeli toptancı bankacılık ve holdinglerin kuruluşları olarak ve kendilerini finanse eden bankacılık anlayışı hakim olmuştur.
- Bankalar bünyelerinde yatırım fonları kurmuşlardır.
- Yabancı bankalardan etkilenerek teknolojik altyapı ve otomasyon çalışmalarını hızlandırmışlardır.
- Bireysel bankacılık ürünlerine yönelim artmıştır.
- Döviz tevdiat hesapları artmış ve para ikamesi süreci hızlanmıştır.

Bankacılık sektörü sürekli olarak ülke ekonomisinin yaşadığı süreçten etkilenmekte ve makro ekonomik politikaların etkilerini de üzerinde görmektedir. 1994 yılında yaşanan ekonomik krizin ardından 5 Nisan kararlarının alınması sürecinde döviz borcu yüksek olan bankalar sorunlar yaşamış ve Marmara bank, TYT bank, IMPEX bank'ın faaliyeti durdurulmuştur. Bunun yanında sistemik bir bankacılık krizine neden olmamak için 5 Mayıs 1994 tarihinde tasarruf mevduatının % 100' üne garanti uygulaması ile sistemik kriz çıkması önlenmiştir.¹⁸⁰

Ardından 1999 yılında yaşanan ekonomik kriz bankacılık sektörünün yapısal sorunlarının çözümünden uzak olunduğunun kanıtıydı.¹⁸¹

- Kamu bankalarının hazine'nin finansmanında sürekli olarak yer alması ve oluşan görev zararlar
- Bankacılık sisteminin fon arz edenler ile fon talep edenler arasında görev almasının neticesinde ağırlıklı olarak fon talep eden kurum kamu olması nedeniyle kamuyu fonlar niteliğinde olarak bankacılık kavramından uzaklaşılması
- Özel sermayeli bankaların holding, grup ve iştiraklerine kullandığı kredilerin artması
- Mali yönden zayıf olan bankalara gerekli yaptırımların uygulanmaması

---

¹⁸⁰ İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 24

¹⁸¹ İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 25

- Rekabet ortamının yaratılamaması ve sektörde yoğunlaşmaların risk düzeyini arttıracak şekilde artması

1999 ekonomik krizinden sonra 1 Ocak 2000 tarihinden itibaren tablita tipi sabit döviz kuru hedeflenerek makro ekonomik süreçte istikrar aranmaya çalışılmıştır. Bu süreçte bankalar yurt dışından ucuz kaynaklı döviz bularak yurt içinde TL krediler vererek kur riski taşımaya başlamışlardır. Yine aynı şekilde kamunun finansmanına devam edilmesi neticesinde piyasa riski ve likidite riski taşınmıştır. Sonuçta 2000 Kasım ayında sistemde likidite krizi olarak başlayan ve aktiflerinde önemli oranda iç borçlanma senetleri taşımaları bankacılık krizini tetiklemiştir.¹⁸²

Ekim 2000 tarihinde bankalar yılsonu için açık pozisyonlarını kapatmaya yönelmişlerdir. Aynı şekilde yabancılarda yılsonu hesaplarını kapatmak ve bilançoları için döviz talebini arttırmışlardır. Bankalar döviz alabilmek için likiditelerini arttırmaya başlayınca piyasadaki faiz oranları yükselmeye başladı. Faizlerdeki yükseliş ellerinde hazine bonosu bulunduran bankaları zarara uğratmaya başladı. Bazı bankaların TMSF bünyesine alınacağı dedikoduları bankaların birbirlerine olan kredilerini durdurdu. Yabancı bankalar bankaların oluşturduğu fonlardan çıkmaya başladı ve faizler daha da yükseldi. Bankalarla ilgili çeşitli düzenlemelerin yapılacağı beklentisi krizi tetiklemiştir.¹⁸³

Hükümet 6 Aralık 2000 tarihinde banka hesaplarına mevduat garantisi vermiştir. Ancak 2001 Şubat ayında yaşanan siyasi gerginlik ve ödenmesi gereken yüklü itfa gerginliğe yol açmış, likidite talebi artmış ve kasım krizinden farklı olarak sistemik kriz ortaya çıkmış, döviz kuru dalgalanmaya bırakılarak ekonomik program çökmüştür.¹⁸⁴

Yaşanan krizler neticesinde bankacılık sektöründe beliren yetersizlikler ortaya çıkmıştır.¹⁸⁵

- Türk bankacılık sektörünün öz kaynak yetersizliği ortaya çıkmıştır.
- Kısa vadeli olan kaynak yapısı nedeniyle likidite ve faiz riski taşımaktadır.

---

182 İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 27

183 Mahfi Eğilmez; Ercan Kumcu, **Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması**, Om Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 269

184 İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 27

185 İ.Parasız, **a.g.e.**, s. 28

- Vade uyumsuzluğu daha da artmıştır.
- Yüksek faiz nedeniyle bankaların kaynak yapısı ve ellerinde iç borçlanma araçlarının değerinde kaybın bilanço yapısını olumsuz etkilemesi
- Kurun devalüe edilmesi sonucunda bankaların yaşadığı zarar
- Bankaların aktif yapısı ciddi sorunlarla ve yanlışlarla dolu olması
- Sorunlu kredilerde önemli artış
- Bankacılık sektöründeki küçük ölçekli bankaların karlılığı düşürmesi
- İç denetim ve risk yönetim sistemlerinin yetersiz olması

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinden ardından 2001 Mayıs ayında bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı uygulanmaya başlamış ve bankacılık sektörünün yaşadığı problemleri çözmek amacıyla 4 kriter üzerinde yoğunlaşmıştır.¹⁸⁶ Kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması

- TMSF bünyesindeki bankaların çözüm odaklı olarak yapılandırılması
- Özel bankaların etkin ve verimli bir yapıya dönüştürülmesi
- Bankacılık sektöründe rekabet düzeyinin artırılması amacıyla düzenlemelerde bulunulması

01 /11 /2005 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı yeni Bankacılık kanunu yürürlüğe girmiştir. Bunun yanında BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısını hedef alan etkinlikler başlamış ve sektörü çok daha etkin risk yönetimi üzerinde kararlar alan bir konuma taşımıştır. Bankalar sermaye yapılarını güçlendirmek amacıyla yurtdışı ortaklar ile ortaklık anlaşmaları imzalamış ve yabancı bankaların etkin risk yönetimi ve sermaye yapılarından yararlanılmaya başlanmıştır. Sektörde birleşme ve devirler teşvik edilmiş güçlü sermaye yapısına sahip bankaların oluşturulması ön plana çıkarılmıştır. Banka kuruluş ve sermaye bulundurma şartları ağırlaştırılmıştır. BDDK'nın denetim ve izleme yetkisi, bankaların daha şeffaf bilanço ve yapıya sahip olması, kredilerde risk sınırlamaları gibi

¹⁸⁶ Müge İŞERİ, a.g.e., s. 12-13

düzenlemeler yapılarak sektörün karlılık ve risk arasında oluşturacağı yapıyı çok daha etkin hale ve sağlam bir bankacılık anlayışına dayandırmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Sektörün Aktif Yapısı

Bankaların aktif yapısındaki en önemli kalemi olan kredilerin; 2007 yılsonu itibariyle toplam aktifler içinde payı % 50 düzeyine yükselmiştir. 2001 yılından itibaren yaşanan süreç bankacılık sektörünün faaliyet konusu olan kredilere yoğunlaştığı ve aracılık faaliyetini çok daha iyi bir şekilde yerine getirdiği gözlemlenmektedir.¹⁸⁷

Tablo13: Toplam Krediler / Toplam Aktifler

TOPLAM KREDİLER / TOPLAM AKTİFLER							
	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ	50,0	45,0	38,6	33,7	28	26,5	21,90
ZİRAAT BANKASI	26,7	24,2	20,6	16,0	11,8	12,6	14,6
T.GARANTİ BANKASI	55,1	54,4	46,4	40,0	30,7	28,9	24,6
İŞ BANKASI	42,4	39,6	32,6	32,3	27,6	30,5	24,1
AKBANK	54,3	49,5	42,2	37,1	29,6	25,7	28,2
YAPI VE KREDİ BANKASI	56,6	46,0	47,4	40,8	38,2	37,6	17,7

Kaynak: ("Yayınlanmış Rasyolar", TBB,2007)

Tablo'dan da görüldüğü üzere Türk bankacılık sektörü ve ilk beş banka'nın kredilerinin toplam aktiflere oranı 2001 yılından itibaren sürekli olarak artış eğiliminde gözükmektedir. Böylelikle sektördeki yapılanma ve makro ekonomik politikadaki istikrar bankacılığın krediler üzerinde yoğunlaşmasını ve gerçek faaliyet alanında gelirlerini arttırmayı ön plana çıkarmaktadır.

Toplam aktiflerin 561 Milyar olduğu sektörde kredilerin payı 280 Milyar YTL olmuştur. Kredilerin % 75'lik payı YTL, % 25'lik dilimi ise YP olarak kullanılmıştır.

¹⁸⁷ TBB, "Yayınlanmış Rasyolar", (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf> 2007

Türk bankacılık sektöründeki toplam kredilerin bölümlere ayrılması neticesinde; kurumsal krediler % 68 ve bireysel krediler (konut, taşıt, kredi kartları, ferdi krediler v.b.) %32 olmuştur.2002 yılında ise bu oran kurumsal kredilerde % 86 ve bireysel kredilerde ise %14 oranları ile gerçekleşmiştir.¹⁸⁸ Burada bireysel kredilerin artması sermayenin tabana yayılması ve riskin dağıtılması ilkesi gereği önemli konumdadır.

Türk bankacılığının en önemli sorunlarından olan devlet iç borçlanma araçlarının aktif yapısındaki oranı ise 2001 yılından beri sürekli olarak azalarak sektör ortalaması % 31,3 düşmüştür.¹⁸⁹ 2001 yılında bu oran %35 olmuştur. Kamusal sermayeli bankalarda bu oran 2001 yılında % 53,4 iken 2004 yılında bu oran 44,9 olmuştur. Özel sermayeli mevduat bankalarında bu oran %28,5 olarak 2007 yılı sonunda tespit edilmiştir. Bu oranlara bakılınca kamu sermayeli bankaların hazine iç borçlanmalarında önemli rol aldığı gözlenmektedir.

Toplam kredilerin toplam mevduata oranlanması neticesinde bankanın topladığı parasının ne kadarını Plase ettiği üzerinde önemli sonuçlar veren toplam krediler / toplam mevduat oranlaması 2001 yılından sonra sürekli olarak artan bir seyir izlediği görülmektedir.

Tablo 14: Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı

TOPLAM KREDİLER / TOPLAM MEVDUAT							
	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ	78,6	69,7	60,4	52,3	43,5	39,6	31,8
ZİRAAT BANKASI	31,7	29,1	25,9	20,1	16,2	17	20,9
T.GARANTİ BANKASI	95,2	90,7	71,8	59,6	47,7	43	39,4
İŞ BANKASI	70,0	64,3	55,5	51,2	43,9	43,3	34,6
AKBANK	90,2	82,9	70,3	65	45,6	37,9	40,8
YAPI VE KREDİ BANKASI	88,6	72,3	67,0	70,4	59,5	54,6	23,2

Kaynak: “Seçilmiş Rasyolar”, TBB, 2007

¹⁸⁸ TBB, “Yayınlanmış Rasyolar”, (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf> 2007, s.38

¹⁸⁹ TBB, “Seçilmiş Rasyolar”, (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, 2007, s. 1

Tablodan net bir şekilde görüldüğü gibi 2001 yılından itibaren Türk bankacılık sektöründe önemli bir rasyo olan bankaların asıl faaliyet konusu üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Ancak burada da görüldüğü gibi kamu bankası olan ziraat bankasının her ne kadar mevduatın krediye dönüşümünü arttırdıysa da kaynaklarının krediye dönüşümü sektör ortalamasının çok altındadır. Kamu bankası olarak ziraat bankasının sektörün yaşadığı değişimin oldukça gerisinde olduğu rakamlardan yorumlanabilmektedir.

Takipteki kredilerin toplam kredilere oranı ise yıllar içinde azalmış ve 2001 yılında bu oran % 37, 4 düzeyinde bir oranda iken 2007 yılında bu oran sadece % 3,5 düzeyindedir.¹⁹⁰

Bilançonun toplam aktiflerin içerisinde Türk parası aktifler 2002 yılında %53,6 iken 2007 yılında % 71,2 olmuştur. toplam aktifler içerisinde yabancı para aktifler ise 2002 yılında % 46,2 iken 2007 yılında bu oran 28,2 olmuştur. para ikamesinin tersine dönerek ulusal para birimi ile birikim ve harcama yapıldığını ve makro ekonomik istikrarın etkili olduğu gözlenmektedir.¹⁹¹

Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 2007 yıl sonu rakamı olarak 561 milyar YTL (481 milyar USD) olarak gerçekleşmiş ve bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğünün GSYİH' ya oranı ise %66 oranında gerçekleşmiştir.¹⁹²

AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında bankacılık sektörünün daha gelişime açık ve yatırım yapılarak kar elde edilebilir bir sektör olduğu göze çarpmaktadır. AB üyesi ülkelerin bankalarının toplam aktif büyüklüğü ortalaması GSYİH orantısı % 321 gerçekleşmektedir.

Bankacılık sektörünün 2007 yılı sonunda ilk beş bankanın toplam aktifler içindeki payı %62, toplam mevduatta % 64 ve toplam kredilerde %57 olarak belirmiştir. Bu oranlar 2002 yılından itibaren sırasıyla % 58, %61 ve % 55 olmuştur.

---

¹⁹⁰ TBB, "Seçilmiş Rasyolar", (çevrimiçi)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, 2007, s.2

¹⁹¹ BDDK, "Basel 2 İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS -TR2) Değerlendirme Raporu", (çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3554QIS-TR2_%20Raporu.pdf, Temmuz 2007

¹⁹² TBB, "Seçilmiş Rasyolar", (çevrimiçi)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, 2007, s.4

bu da sektördeki ilk beş bankanın paylarını arttırdığı ve yoğunlaşma yaşandığını göstermiştir.¹⁹³

3.1.2. Sektörün Kaynak Yapısı

Aralık 2007 itibariyle Türk bankacılık sektöründe pasiflerin toplamı 561 milyar YTL olmuştur. Pasif toplamının içinde 357 milyar YTL ile mevduatlar oluşturmaktadır. Mevduatların %65'ini YTL mevduat %35'ini YP mevduat oluşturmaktadır. Mevduat dışı kaynaklar kaynakların % 16'sını oluşturmakta olup 92 Milyar YTL olmuştur. Mevduatın ortalama vadesi 2,5 ay olmuş, YTL için 2,3 olan vade oranı YP için ise 2,8 ay olmuştur. Sektörün öz kaynak toplamı 73 Milyar YTL olmuştur. Öz kaynakların toplam aktiflere oranı % 13 olarak belirlenmiştir. Sektörün net aktif karlılığı % 2,6 ve Öz kaynak karlılığı % 19,5 olmuştur.¹⁹⁴

3.1.3. Sektörün Sermaye Yeterliliği Oranı

BASEL II Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı ile birlikte bankaların risk ile kar arasındaki dengeyi iyi belirleyerek risklerini etkin kullanma ve yönetme açısından Türk bankacılık sektörü adına önemli bir adım olacaktır. BASEL I ile birlikte önceleri sadece kredi riskini ve daha sonra piyasa riskini ölçen süreç yeni sermaye yeterliliği süreci ile birlikte operasyonel risk unsurunu da dahil etmiştir.

Türk bankacılık sektöründe Haziran 2007 tarihinden itibaren operasyonel riskin sermaye yeterliliği sürecine dahil edilmesidir. Bunun yanında Mart 2007

---

¹⁹³ TBB, "Seçilmiş Rasyolar", (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, 2007, s.35

¹⁹⁴ TBB, "Seçilmiş Rasyolar", (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, 2007, s.39-40

yılında yürürlüğe girmiş olan 5582 sayılı konut finansmanı sistemi ve ileriki dönemlerde bu sistemden sağlanacak kaynaklarla ilgili olarak düzenlemelerdir.¹⁹⁵

Bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği rasyosu incelendiğinde kamu bankalarının sermaye yeterlilik rasyosu özel bankalara göre daha yüksek görünmektedir. Özel bankaların mevduatın krediye dönüşüm oranlarında sektörün üzerindeki oranları neticesinde kredi riskine daha çok maruz kalması ve toplam risk ağırlıklı aktiflerini arttırmaları bunda önemli bir etkidir.

Tablo15 : Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği Oranı

ÖZKAYNAKLAR / (KREDİ + PİYASA+ OPERASYONEL RİSKE ESAS TUTAR)						
	2007	2006	2005	2004	2003	2002
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ	19,1	22,0	24,2	28,8	30,9	24,2
ZİRAAT BANKASI	25,4	39,5	47,7	50,6	95,1	72,0
T.GARANTİ BANKASI	15,4	14,1	15,1	16,8	16,6	12,7
İŞ BANKASI	20,5	23,9	25	29	28,4	25,3
AKBANK	18,9	20,7	21,4	36,2	44,5	39,1
YAPI VE KREDİ BANKASI	13,7	12,3	7,2	18,3	18,6	15,1

Kaynak: "Yayımlanmış Rasyolar", TBB, 2007

Bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği rasyosu 2007 yılı aralık itibariyle 19,1 olarak gerçekleşmiştir. Sektörün asgari sermaye yeterliliği olan % 8 oranının çok üstünde bir sermaye yeterliliği ile çalıştığını göstermektedir.

3.1.4. Sektördeki Yabancı Bankalar

2001 krizinden sonra gelişmekte olan ülkelerin sorunları olan yetersiz sermaye, rekabet edebilirlik, sağlam finansal yapı ve etkin risk yönetimi önemli ölçüde göze çarpmıştır. Türkiye gelişmekte olan ülke konumunda Avrupa birliği'ne aday statüsündeki bir ülke olarak yatırım yapabilmek amacıyla sermaye ihtiyacı duymaktadır. 2001 döneminden sonra yabancı bankalar Türkiye'de bulunan birçok

¹⁹⁵ TBB, "Seçilmiş Rasyolar", (çevrimiçi)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, 2007, s.4

yerli bankayı satın almış veya ortaklık kurarak kendi ülkelerindeki karlılık doyunluğunu geliştirmekte olan ve potansiyel alanlara kaydırmışlardır. Bugün sektörde HSBC, Citibank, BNP Paribas, NBB, Fortisbank, İngbank, Unicredit gibi uluslar arası düzeyde faaliyet gösteren bankalar Türkiye’ de faaliyette bulunarak sektördeki kar potansiyelini paylaşmakta bunun yanında bankacılık anlayışlarını ülkemize çekerek sektördeki diğer bankaları çok daha etkin ve verimli olmak için çaba sarf etmelerine neden olmaktadır.

Bankacılık sektöründe yabancı bankaların toplam aktif varlıklar içindeki payı 2001 yılında % 3,1 iken Aralık 2007 itibariyle %15 olmuştur. Toplam krediler içinde ise 2001 yılında %3,6 iken Aralık 2007 yılında % 18,8 ve toplam mevduatlar içinde 2001 yılında % 2,1 iken Aralık 2007 itibariyle % 14,4 olmuştur.¹⁹⁶ 2001 yılından itibaren sektöre önemli oranda yabancı kaynak ve yabancı banka girişi olduğu gözlemlenmektedir.

3.2. Türk Bankacılık Sektöründe BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının Uygulanması

Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan ülkeler içinde olan Türkiye’nin BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısını uygulamaya başlaması neticesinde kredi risk yönetimi açısından çok daha etkin ve ileriye yönelik düzenlemeler de beraberinde gelecektir. Özellikle BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısının tek tip risk profili ve geliştirmekte olan ülkelerinde içinde bulunduğu OECD avantajını yitirmesi bunun yanında Türk bankacılık sektöründe çok kullanılan teminat yapılarının BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının standart yönteminde teminat olarak kabul edilmemesi bankaların risk yönetiminde zorlayacak ve ek sermaye ile çalışmalarını gerektirecektir. BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı kredi risk yönetimi açısından sürecin etkili olduğu bir yol olacaktır. Kredi riskinin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve denetimi, raporlanması sürecini içeren kredi risk yönetimi yeni düzenlemede etkinlik açısından çok önemli adımlar atacaktır. Asgari sermaye

¹⁹⁶ “Yayımlanmış Rasyolar”, (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, TBB, 2007

yeterliliği sürecinde kredi riskinin tanımlanması ve ölçümü süreci kendisini belirleyecektir. Kredi riskinin izlenmesi ve denetimi süreci hem bankaların hem de denetim otoritesinin gözetimi ile çok daha etkin olacaktır. Son olarak kredi riskinin raporlanması sürecinde bankaların hem dahili hem de harici olarak piyasaya etkin bir risk yönetimi gerçekleştirdiğini gösterecektir.

BASEL II yeni sermaye yeterliliğinin uygulanması neticesinde uluslar arası ekonomilere ve uluslar arası bankacılık sistemine muhtemel etkileri kendini gösterecektir.¹⁹⁷

- Uluslar arası sistemde denetim ve gözetimin artması neticesinde fon akımı çok daha etkin olacaktır. Orta ve uzun vadede ise ulusal ekonomilerin sağlam temellere oturmasını, mali sistemlerinin güvenilir ve itibar yaratıcı etkisi olacaktır.
- Uluslar arası bankalar için sermaye ihtiyacını azaltıcı etkide bulunacaktır. Bunun yanında yeni sistemin kurulması, data toplanması ve nitelikli elaman ihtiyacı maliyetleri arttıracaktır.
- Risk ağırlıklı aktiflerin büyüme süreci çok daha etkin olmak zorunda kalacaktır. Bu süreçte kredi arzında daralma yaşanabilecektir.
- Derecelendirme şirketlerine olan talep artacak bu da derecelendirme şirketleri ile ilgili düzenlemelerin artmasını öngörmektedir.
- Ülkelerinde çoğunda BASEL II Yeni sermaye yeterliliğine yönelik düzenlemeler neticesinde yasal çalışmalar yapılacak ve denetim otoritelerinin gözetiminde olacaktır.
- Sermaye yeterliliği konusunda üstünlüğe sahip gelişmiş ülke bankaları sermaye avantajı ile gelişmekte olan ülkelerin bankaları üzerinde satın almalar ve ortaklık anlaşmaları ile gelişmekte olan ülkelerin yapısından faydalanarak kar potansiyellerini arttıracaklardır.
- Bankalar BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısından sonra risk ağırlıklı aktifler kategorilerini gözlemleyerek bilanço yapılarını kendilerine avantaj sağlayacak şekilde değiştirme sürecine gireceklerdir.

---

¹⁹⁷ M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 24

Uluslar arası bankalar bu süreçte çok daha etkin olacağı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin içinde bulunduğu sermaye yetersizliği uluslar arası bankaları önümüzdeki dönemde hem ortaklık hem satın almalarla birlikte süreci hızlandıracaktır. Bugün ülkemizde bulunan bankalar uluslar arası sürecin en önemli göstergeleridir. Fortisbank, İNGbank, HSBC, NBG, BNP Paribas gibi uluslar arası faaliyet gösteren bankalar BASEL II sürecinde yaşanan konsolidasyon ve banka satın almalarının örnekleri olarak gösterilmektedir.

3.2.1. BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi

Türk bankacılık sektörünün asgari sermaye yeterliliği oranı 2007 yılı itibariyle %19,1 olmuştur. Belirtilen oran Basel Bankacılık Gözetim Otoritesinin tavsiye ettiği oranın oldukça üzerinde bir oran olarak görülmektedir. Ancak ileriki dönemlerde BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının yürürlüğe girmesiyle birlikte bu oranda değişimler yaşanacaktır. Özellikle Türk bankacılık sektörünün OECD ülkesi olması neticesinde BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısında ülke ve banka kredilerinde önemli ayrıcalıklar sağlamıştır. Ancak Türk bankacılığı BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında çeşitli dezavantajlar yaşayacaktır.

3.2.1.1. Bankaların Finansal Yapısına Etkisi

Türk bankacılık sektöründe BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının uygulanması bankaların risk ağırlıklı aktiflerinin derecelendirme neticesinde risk dereceleri değişecek olup bankalara ek sermaye tutma zorunluluğu getirecektir. Bankalar bilanço yapılarındaki risk ağırlıklı varlıklarında portföy değişiklikleri ile kendilerine hem karlılık hem de fazladan tutacağı atıl sermayeyi kullanma olanağı sunacak pozisyonlara geçecektir.

- KAMU PORTFÖYÜ VE BANKA PORTFÖYÜNDEN ALACAKLARA ETKİSİ

BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısında ülkelerin hazineleri ve merkez bankaları borçlanmalarında OECD üyesi olarak % 0 risk ağırlığına tabi tutulmakta idi. Ülke hazine ve merkez bankalarının yurt dışından ve yurt içi yabancı para borçlanmasında avantaj sağlamaktaydı. OECD üyesi ülkeler içinde düşük dereceli olan ülkeler bundan faydalanmış OECD dışında olan ülkeler ise risk derecelendirmesinde dezavantaj yaşamıştır.

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının yürürlüğe girmesi neticesinde bu avantaj ortadan kalmaktadır. Türkiye de bu avantajını yitirerek kredi notunun "BB-" olması nedeniyle %100 risk ağırlığına dahil edilmiştir. bundan önceki durumda Türk hazinesi ve merkez bankasına yurt içinden ve yurt dışından verilen borçlar neticesinde sermaye tutmak zorunda olmayan kuruluşlar bundan sonra % 100 risk ağırlıklı aktif olması nedeniyle 100 YTL alacak için 8 YTL buldurmak zorunda kalacaktır.

Örneğin; hazine'nin açtığı ihale sonucunda yurt içinden veya yurt dışından 100 birimlik borçlanması neticesinde alacaklı olan taraf %8 minimum sermaye tutmak zorunda olduğundan dolayı 8 YTL minimum sermaye karşılığı buldurmak zorunda kalacaktır. Elinde tuttuğu sermaye nedeniyle sermayenin getirisinden mahrum kalacak ve yatırım yapıp yapmama kararını % 8'lik minimum sermaye yeterliliği hususunda verecektir.

Ülke denetim otoriteleri kendi ülkelerinin borçlanmasında kendi para birimiyle yapılan borçlanmalarda ise yetkisini kullanarak %0 risk ağırlığı belirleyebileceklerini belirtmiştir. BDDK, YTL cinsinden borçlanma için % 0 risk ağırlığını belirlediği durumda yabancı denetim otoriteleri de kendi bankalarının T.C. hazine ve T.C. Merkez bankalarından YTL alacaklarına da % 0 oranını uygulayabileceklerdir. Ancak hazinenin yabancı para ile borçlanmasında ise bu yetkiyi kullanamayacak ve Türkiye'nin notu nedeniyle %100 risk ağırlığına göre işlem yapılacaktır.¹⁹⁸

T.C. Hazinesi ve Merkez bankası önümüzdeki dönemde yurt dışı borçlanmalarda yurt dışından borç bulmada sorun yaşayabileceğini göstermektedir.

---

¹⁹⁸Halil, Altıntaş, "Bankacılık Krizleri, Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri", **Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı 32, Kayseri, 2004, s. 407

Bankalar açısından ise ellerinde bulunan kamu Portföyü kendileri için risk ağırlıklı varlıkların artması anlamını taşımakta ve sermaye yeterliliği rasyosunda düşürücü etki yapmaktadır.

Bankalardan alacaklar için BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısında OECD üyesi olan bankaların %20 risk ağırlığına tabi tutulması öngörülmektedir. BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında derecelendirme notu ön plana çıktığından yeni sistemde bankaların derecelendirme notu borçlanmasında etkili olacaktır. Türkiye'deki bankaların derecelendirme notları "BB-" notunun üzerinde olmadığından dolayı % 100 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılacaktır. Böylelikle bankaların yurt dışından borçlanmaları sınırlandırılacak ve kredilerinde daralma yaşanabilecektir. Aynı şekilde yurt içi bankaların birbirlerinden borçlanmaları neticesinde %100 risk ağırlığına tabi tutularak sermaye bulundurmada kalacaktır.

- KURUMSAL FİRMA PORTFÖYÜNE ETKİSİ

BASEL I'de özel şirketler için % 100 risk ağırlığı belirlenmiş ancak teminat yapısı ile % 0' a kadar risk ağırlığını indirebilmekteydi. BASEL II süreci ile şirketler Portföyü kurumsal şirketler ve perakende şirketler ayrımına geçecektir.

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında Kurumsal firma olmanın asgari şartları olarak satış cirosu ve bir bankacılık grubundan kullandığı kredi tutarı belirleyici olmaktadır. Aynı şekilde perakende Portföyde yer alan şirketlerde kendi içinde kurumsal KOBİ ve perakende KOBİ olarak iki kısma ayrılmıştır.¹⁹⁹

- Kurumsal firma; Şirketin satış cirosu $\geq$ 50 milyon Euro ve bir bankadan kullandığı kredi miktarı $\geq$ 1 milyon Euro
- Kurumsal KOBİ; şirketin satış cirosu $<$ 50 milyon Euro ve bir banka grubundan kullandığı kredi miktarı $\geq$ 1 milyon Euro

Yukarıda belirtilen firmalar kurumsal nitelikte olup BASEL II yeni sermaye yeterliliği içerisinde derecelendirme notlarına bakılarak risk ağırlığı saptanacaktır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde çok az sayıda derecelendirmeye sahip firma olması ve derecelendirme neticesinde ülke notunu geçemeyecek notlar alması neticesinde kurumsal şirket Portföyü BASEL II yeni sermaye yeterliliği ülkemizde uygulandığı vakit risk ağırlıklı varlıkları arttırıcı etki yaparak sermaye yeterliliği oranını düşüreceği tahmin edilmektedir.

---

¹⁹⁹ M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 9

Örnek 1: XYZ bankasındaki toplam riski 5.000.000 YTL olan firmanın cirosu 35.000.000 YTL'dir. S&P tarafından BB ratingi verilmiş olan firmanın 100.000 YTL tutarında kredi talebinde bulunmaktadır. Kredinin teminatına gerçek müşteri çeki alındığı varsayılmaktadır.

Çözüm 1: firmanın cirosu 50 milyon Euro'nun altında olması ve toplam riski ise 1 milyon Euro'nun üzerinde olması nedeniyle firma kurumsal KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Kredinin teminatında ise BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında herhangi bir risk azaltıcı etkisi olmamaktadır. Firmanın ratingi BB olmasının neticesinde risk ağırlığı % 100 olarak kabul edilecek olup ayrılacak sermaye miktarı 100.000 YTL kredi tutarı için 8000 YTL sermaye ayrılacaktır.

- PERAKENDE PORTFÖY KREDİLERİNDEN OLAN ALACAKLARA ETKİSİ

Perakende Portföy içerisinde hem gerçek kişilere kullanılan tüketici kredileri hem de satış cirosu itibariyle kurumsal firma düzeyinde olmayan firmalar perakende Portföy grubu içinde olacaktır.

Perakende KOBİ: Satış Hasılatı < 50 milyon Euro ve bir bankacılık grubunda kullanmış olduğu kredi riski 1 milyon Euro'nun altında olması neticesinde perakende KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Perakende Portföy BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında sermaye yeterliliği rasyosunda olumlu etki bırakacağı düşünülmektedir. Perakende Portföy standart olarak % 75 risk ağırlığı ile değerlendirilecektir.

BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısında % 100 risk ağırlığı ile değerlendirilen firmalar risk ağırlığı oranının düşmesi neticesinde rasyoda olumlu etkilenecektir.

Örnek 1: XYZ bankasındaki toplam riski 250.000 YTL olan bir firmanın cirosu 10.000.000 YTL'dir. S&P tarafından C ratingi almış olan firma 2.500 YTL kredi talebinde bulunmuştur. Kredinin teminatına şahıs kefaleti alınmıştır.

Çözüm 1: cirosu 50 milyon Euro'nun altında olması ve toplam riskinin de 1 milyon Euro'nun altında olması nedeniyle firma perakende KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Standart olarak %75 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılacaktır. 2500

YTL kredi talebi için banka 150 YTL sermaye ayırması gerekecektir. BASEL I sermaye yeterliliğinde ise 200 YTL ayırması gerekmektedir.

- KONUT İPOTEĞİ KARŞILIĞI KULLANDIRILAN KREDİLERE ETKİSİ

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan konut edindirme kredilerinin risk ağırlığı BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısındaki % 50 oranından % 35 oranına düşerek risk ağırlığını düşürücü etki yapabilecektir. Bankalar bu krediler vasıtasıyla ipotek belgelerinin likiditesinin sağlanması ve yeniden kaynak yaratabilmesi nedeniyle özellikle üzerinde duracağı kredi olacağı düşünülmektedir.²⁰⁰

- RİSK AZALTICI ARAÇLARA ETKİSİ

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı ile birlikte BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısında kredinin riskini azaltıcı etkisi bulunan ve Türk bankacılık sektöründe çok kullanılan araçlar yeni uzlaşıda risk azaltıcı etkisini kaybederek risk ağırlıklı aktifin artmasına neden olacaktır.

Türk bankacılık sektöründe en çok kullanılan teminat türleri olarak gayrimenkul ipoteği, alacak temliki, gerçek müşteri çeki veya senedi, gerçek veya tüzel kişi kefaleti, taşıt rehini ve ticari işletme rehini kullanılmaktadır.²⁰¹

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının standart yaklaşım uygulanması neticesinde bankalar basit yöntem veya kapsamlı yöntemden birini seçerek uygulayabileceği risk azaltıcı araçları kullanabilecektir. Bahsedilen teminatların yanı sıra, garanti ve türev ürünlerin yanında kredi türev Enstrümanları ve bilanço içi netleşmelerde kredi riski azaltım teknikleri arasında kullanılabilir. İleri düzey içsel derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalar ise denetim otoritesine risk azaltıcı etkisini ispatlayabilirse risk azaltıcı araç olarak ileri düzey yaklaşımlarda kullanabilecektir.²⁰²

Türk bankacılığın çok yoğun olarak kullandığı teminat türlerinin risk azaltıcı etkisinin kaybolması neticesinde BASEL II sermaye yeterliliğinin uygulanması ile birlikte risk ağırlıklı aktif kaleminde artı yönlü etkilerde bulunacaktır. Risk ağırlıklı aktiflerin artması neticesinde sermaye yeterliliği rasyosu düşecektir.

²⁰⁰ M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 16

²⁰¹ M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 33

²⁰² M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 34

3.2.1.2. Etkin Denetim Ve Risk Kültürü Oluşturma Etkisi

Bankalar BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı ile süreç içerisinde riski çok daha iyi algılamalarını ve denetim yapılarını verimli olarak faaliyetlerine dahil edip risk ve denetim kültürünü oluşturarak aldıkları riski profesyonel bir biçimde yöneteceklerdir.

Türk bankacılık sektöründe iç denetim süreçleri bu kültürü oluşturma amacıyla birebir örtüşmektedir. İç denetim içinde iç kontrol ve teftiş kurulları oluşturularak banka içi suistimal ve riskin denetlenmesi ve bankanın hedef politika ve stratejileri ile uyumlu olup olmadığı değilse etkinleştirilmesi ve rapor olarak sunulması sürecini kapsayacaktır.

Türk bankacılık sektöründe BDDK denetim otoritesi olarak sistemin sorunları ve riskleri üzerinde etkin olarak çalışmakta ve risk yönetim kültürünü oluşturmaya çalışmaktadır.

5411 sayılı Bankacılık kanunu 93.maddesinde” Kurum tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sistemin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir.” İbaresini kullanarak denetim otoritesinin Türk bankacılık sektöründe kredi kanalını etkin bir şekilde düzenleyebileceğini, eğer olumsuzluklar olur düzenleyici etkisini gösterebileceğini belirtmektedir.

Denetim otoritesi bankaların aldıkları riskler ile sermayeleri arasındaki oranı takip edecek ve gerektiğinde müdahale ederek bankadan asgari sermaye yeterliliği oranını yükseltmesini talep edebilecektir. Denetim otoritesi bankanın maruz kaldığı kredi riski yoğunlaşmalarını tetkik edecek olup yeterli düzeyde güven sağlamıyorsa kredi riski yoğunlaşması için tedbirler alacaktır.²⁰³

---

²⁰³ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 84

Bankacılık kanunu 94.Maddesinde denetim otoritesinin sektördeki gelişmeleri takip etmesi ve aktif faaliyet olarak bankacılık sektörünün risk anlayışında önemli adımlar atmasını öngörmüştür.²⁰⁴

Kredi risk yönetimi açısından bankaların iç denetimi ve risk yönetiminde algılanamayan yetersizlikler BDDK tarafından yapılan gözlem ve denetimler vasıtasıyla minimum seviyeye çekilerek sektörün riski kontrol edilebilecektir.

3.2.1.3 Asimetrik Enformasyon Sürecine Etkisi

Risk yönetimi kültürünün yerleşmesini sağlayacak olan piyasa disiplini kavramı ile bankalar durumlarını yansıtır bilançolarını, sermaye yeterliliği oranlarını ve nasıl hesapladıklarını, her bir risk türü için kullandıkları yöntem ve ölçme araçlarını kamuoyunu bilgilendirerek bankanın piyasada algılanmasını sağlayacaktır.²⁰⁵

Bankalar faaliyetleri sonucu üzerinde aldıkları riskler için temel hedef ve politikalarını belirli aşağıda belirtilen başlıklar altında açıklamalıdır.²⁰⁶

- Strateji ve süreçler
- Risk yönetimi işlevinin yapısı ve örgütlenmesi
- Risk bildirim ve ölçümü sistemlerinin kapsamı ve yapısı
- Finansal koruma ve riski azaltma politikaları
- Finansal koruma ve risk azaltma araçlarının süregelen etkililiğini izlemek üzere tesis edilen strateji ve süreçler

Bankalar piyasaya karşı şeffaf olacak taşıdıkları riskin süreçlerini, amaçlarını, nasıl ölçtüklerini, hangi yöntemleri ve yaklaşımları kullandıklarını ve sonuçlarının nasıl olduğunu belli periyotlarla açıklayarak kendisi hakkında piyasaya bilgi

²⁰⁴ Bankacılık Kanunu, a.e., 2006

²⁰⁵ M.A.Altıntaş, a.g.e., s. 92

²⁰⁶ H.Candan; A.Özün, a.g.e., s. 344

sunacaktır. Böylelikle banka ile ilişkili birimlerin karar almasında piyasanın bilgi eksikliğini giderecektir.

Piyasa disiplini uygulaması neticesinde Türk bankacılık sektöründe bilgi paylaşımı sağlanacak olup böylelikle kredi riskini arttıran asimetric enformasyon sürecinin simetrik bilgiye dönüşerek piyasada etkin rekabet koşulları ve etkin risk yönetimi ön plana çıkması hedeflenmektedir. Bankalar düzenli olarak bağımsız dış denetçiler tarafından onaylanmış ve doğrulanmış finansal tablolarını basın, bankanın veya işlem gördüğü borsanın internet sayfalarında veya BDDK'nın internet sayfasında kamuoyu ile paylaşacaktır.²⁰⁷

Kamuoyunu bilgilendirme politikası, gözetimi ve denetimi bankalarda yönetim kurullarına ait olmaktadır. BDDK'nın bankaların yayınlamış olduğu finansal raporların yönetim kurulu ve eş değer kişiler tarafından muhasebe ve finansal kayıtlara uygun olduğunu belirterek imzalamaları ön koşuldur.²⁰⁸

Kamu açıklamaları altı aylık dönemde; risk yönetimi hedefleri ve stratejileri yılda bir yapılabilir. Eğer risk yapısı hızlı bir değişim süreci yaşıyorsa üç aylık dönemler itibariyle piyasaya açıklamalar yapılmalıdır.

Türk bankacılık sektöründe ise bankalarımız üçer aylık dönemler itibariyle Solo ve Konsolide bazda finansal tablolarını ve bağımsız denetim raporlarını kamuoyuna açıklamaktadır.

Bankaların veri depolama ve derecelendirme yapısı ile müşterileri hakkında çok daha etkin bilgi elde etmesi, müşterilerini sınıflandırmaya tabi tutması, borcunu ödeyebilme kapasitesini doğru tespit edebilmesini sağlayacaktır. Böylelikle bankaların risklerini arttırıcı etkisi olan banka ile ilişkide olduğu birimler arasındaki asimetric enformasyon sürecini tersine çevirerek müşterileri hakkında daha fazla bilgiye ulaşabilecektir.

Hem banka hem de banka ile ilişkili olan birimler arasındaki bilgi eksikliğinden kaynaklanan Optimum anlaşmayı bozacak olan asimetric enformasyonun tersine işlemesi neticesinde ödenemeyen ve takipteki krediler gibi sorunlu krediler üzerinde etkili olması beklenmektedir.

---

²⁰⁷ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 340

²⁰⁸ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 343

Borçluların borçlarını ödeme kapasitesinin derecelendirilerek belirlenmesi sürecinde ekonominin yükseliş veya çöküş dönemlerinde olması borçluların kredi notunu etkileyecektir. Borçlu makro ekonomik istikrarın yakalandığı ve büyüme sürecinde iyi bir gelir düzeyine sahipken ödemeleri düzenli olacak ancak ekonominin yaşadığı gerileme ve Resesyon dönemlerinde kredi ödemelerini gerçekleştiremez duruma gelebilecektir. Ekonominin yükselme dönemlerinde borçlunun derecesi yüksek olabilir ancak Resesyon dönemlerinde derecesi düşük olarak derecelendirilebilir.

Derecelendirme notu ekonominin devresel hareketleri ile aynı yönlü hareket ederek devresel hareketlerin süresini ve erezyonunu arttırabileceği öngörülmektedir. Bankaların genişleme dönemlerinde kredi notunun yüksek çıkması neticesinde çok daha az sermaye tutması ve daha çok kredilendirmesi kredi patlaması yaşanmasına ve ekonominin genişlemesine, gerileme dönemlerinde kredi notunun düşük çıkması neticesinde daha fazla sermaye tutması ve kredilendirmenin azalmasına ve süreci daha uzun sürecek bir Resesyona sürükleyebilecektir.²⁰⁹

Daralma dönemlerinde yaşanan kötü not riskin yükselmesine ve daha fazla atıl sermaye tutulmasına etki ederken faiz oranlarının müşteri için daha yüksek olmasına neden olacaktır. Sonuçta iyi müşteri piyasadan çekilerek kötü müşteriye yer kalacak bu ise ters seçim sorununu ön plana çıkaracaktır. Sonuçta yüksek faiz oranından borçlanmasını yapma isteği yüksek ancak ödemesi sorun olacaktır.

3.2.1.4. Kredi Piyasasına Etkisi

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı ile birlikte bankalar kredi fiyatlamasında kredi kullananın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesini ölçerek kredisine çok riskli veya az riskli notunu vererek kredi işleminin fiyatlamasını yapmaktadır. Derecesi düşük olan bir borçlunun kredilendirilmesinde bankanın risk derecesi artacak, bankanın risk ağırlıklı aktifini arttıracak böylelikle banka herhangi başka bir karlı yerde kullanacağı sermayesini krediye karşılık olarak sermaye olarak

---

²⁰⁹ M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 15

tutacaktır. Atıl kalan sermayesinin karını müşteriye yansıtacaktır. Düşük dereceli borçluların kredi faiz oranını arttırarak fiyatlamasını yapacaktır.²¹⁰

Katlanılan risk ve ilave maliyetin yansıtılması neticesinde BASEL II yeni sermaye yeterliliğinin kredi fiyatlaması ortaya çıkmaktadır.²¹¹

- Geleneksel kredi fiyatlaması: Fonlama maliyeti + müşteri riski primi + kar payı
- BASEL II Kredi fiyatlaması: Fonlama maliyeti + beklenen kayıp oranı + ilave sermayenin maliyeti + kar payı

Derecesi yüksek olan borçlular için yeni uzlaşındaki fiyatlama derecesi yüksek olan borçlulara göre çok daha rahat olacak ve faiz oranı kendisine daha az maliyetli olacaktır. Böylelikle etkin kredi risk yönetimi sağlanmış olacak ve kredinin fiyatlaması borçluların notlarına göre değişmiş olacaktır.

Metzger'in 2004 yılındaki BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının gelişmekte olan ülkelerin kredi piyasası üzerinde yapısal etki ve yerine geçme etkisi olarak iki türlü etkisi olacağını belirtmiştir.²¹²

- YAPISAL ETKİ

Kredi arzı yönünden incelediğinde uluslar arası bankaların gelişmekte olan ülkelerdeki iştirakleri vasıtasıyla daha hızlı bir biçimde içsel derecelendirme yöntemine geçip kaliteli müşterileri kendisine toplayacağı ve dereceleri yüksek olan müşterileri tercih edeceği düşünülmektedir. Ulusal bankaların ise standart yaklaşımı kullanarak daha düşük dereceli olan müşterilere daha düşük kar ile hizmet edeceği düşünülmektedir. Kredinin talep tarafında olan derecesi yüksek olan kaliteli müşterilerin içsel derecelendirmeyi kullanan bankalarda kredi talebini yoğunlaştırmaları ve daha az maliyete katlanacağı öngörülmektedir.

- YERİNE GEÇME

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısına daha çabuk adapte olan uluslar arası bankaların gelişmekte olan ülkelerdeki ulusal bankaların piyasa hakimiyetinin yerini alacağı ve daha etkin olacağı düşünülmektedir.

---

²¹⁰ M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 42

²¹¹ M.Yayla; Y.Kaya, **a.g.e.**, s. 42

²¹² Münür Yayla; Yasemin Türker Kaya, "BASEL II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci", **Ard Çalışma Raporları 2005/3, BDDK**, 2005, s. 21

Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan Türk bankalarının uluslar arası bankalarla rekabet edebilme ve sermaye yeterliliği açısından daha etkin olarak çalışabilmesi amacıyla devir, satın alma ve birleşmeler ile birlikte sermaye yapısını kuvvetlendireceği düşünülmektedir.

3.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına Geçiş Çalışmaları

Türk bankacılık sektörü BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısına yönelik olarak nasıl etkileneceğine dair bankaların katılımı ile sayısal etki çalışmaları yaparak hem eksikliklerini görmek hem de uygulamaya hazırlıklı olmak istemektedir.

3.2.2.1. QIS-TR2 Sayısal Etki Çalışması

QIS-TR2 çalışması Eylül 2006 verileri esas alınarak Eylül 2006 – Haziran 2007 dönemleri içinde Türk bankacılık sektöründeki aktif büyüklüğü olarak yaklaşık %97' sini oluşturan 31 bankanın katılımı ile oluşturulan ve BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının Türk bankacılık sektörüne uygulanması neticesinde etkisinin araştırılmasını amaçlayan bir çalışmadır.

Bu çalışmada bankaların Eylül 2006 tarihindeki Portföylerine BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının uygulanması neticesinde sermaye yeterliliği oranındaki etkisi gözlenmiştir. Portföylerde kamu Portföyü oransal olarak en büyük payı almakta daha sonra kurumsal Portföy ve perakende Portföy olarak sıralanmaktadır. Yeni uzlaşuya geçiş ile beraber kamu Portföyünde olumsuz etkilerin gözlemlendiği ancak bunun yanında perakende Portföyün sermaye yeterliliği oranını olumlu olarak etkilediği görülmüştür. Bankaların sermaye yeterliliği oranını düşürücü

etkisi olan kamu Portföyü, kurumsal Portföy ve operasyonel riskin ilavesi neticesince sermaye yeterliliği oranı % 19,31'den %13,68 oranına düştüğü görülmüştür.²¹³

Çalışmada bankalar sermaye yeterliliği oranında kredi riskini hesaplamak için standart yaklaşımı benimsemişlerdir. Derecelendirme notları kullanılarak kredi riskinin risk ağırlığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın neticesinde özellikle Türkiye'nin OECD ülkesi olması nedeniyle daha önceden yabancı para menkul kıymetlerde %0 olarak ağırlıklandırılan kamu Portföyünün %100 olması ve bankalar Portföyünün yine aynı nedenden dolayı risk ağırlıklı varlıkları arttırması önemli etkindir.

Portföylerin risk ağırlıklı varlıklara katkısının incelenmesi neticesinde yukarıda belirtilen iki kalemin haricinde perakende Portföy de olumlu etkiler görülmektedir.

Tablo 16: Portföylerin Risk ağırlıklı Varlık Artışına Katkısı

Portföyler	Katkılar(%)	Katkıların dağılımı(%)
KOBİ dışı kurumsal krediler Portföyü	4.43	11.62
Kurumsal KOBİ kredileri Portföyü	1.44	3.78
Kamu Portföyü	18.58	48.71
Bankalar Portföyü	2.69	7.06
İkamet amaçlı gayrimenkul kredileri Portföyü	-1.53	-4.00
Diğer perakende krediler Portföyü	-4.12	-10.81
Nitelikli rotatif perakende krediler Portföyü	-2.96	-7.76
Perakende KOBİ kredileri Portföyü	-1.50	-3.94
Alım – satım hesapları	6.29	16.48
Hisse senedi yatırımları Portföyü	0.00	0.00
İlişkili ortaklıklara yapılan yatırımlar Portföyü	0.28	0.75
Operasyonel risk	14.54	38.12
TOPLAM	38.15	100

Kaynak: (BDDK, QIS-TR2 Sayısal Etki Çalışması,2007)

BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının mevcut bankaların yukarıda belirtilen Portföylerine uygulanması neticesinde görüldüğü üzere risk ağırlıklı varlıkları en çok arttıran kalemler kamu Portföyü ve operasyonel riskin dahil edilmesi neticesinde görülmektedir. Yeni uzlaşının uygulanması neticesinde risk ağırlıklı

²¹³ “QIS-TR2 Sayısal Etki Çalışması”, BDDK, 2007, s.5

varlıklar kalemi %38.15 oranında artış gösterecek olup böylelikle sermaye yeterliliği oranını düşürecek eğer düşürülmesi istenmiyorsa sermaye tabanı yükseltilecektir.

Bu çalışmanın neticesinde aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmış ve BASEL II yeni sermaye yeterliliğinin uygulanması neticesinde olası etkiler olarak belirtilmiştir.²¹⁴

- Sermaye yeterliliği oranının azalışı temel olarak ülkemizin kredi notu dolayısıyla YP kamu menkul kıymetlerinin %100 risk ağırlığına tabi tutulması
- Kurumsal Portföyden kaynaklanan azalış teminat olarak alınan YP kamu menkul kıymetin % 100 risk ağırlığına tabi tutulması ve bilanço dışı kredi dönüşüm oranlarındaki değişim
- Bankalar Portföyü ise derecelendirme notu neticesinde düşük dereceye sahip olması ve teminatlarında YP kamu menkul kıymetlerinin % 100 risk ağırlığına sahip olması
- Perakende Portföyü olumlu etki yapmış ve sermaye yeterliliği oranını arttırmıştır. Özellikle ikamet amaçlı gayrimenkul kredilerinin %35 risk ağırlığı oluşturması ve perakende krediler Portföyünün %75 standart oran uygulanması
- Operasyonel riskin dahil edilmesi neticesinde sermaye yeterliliği oranı düşürücü etkisi olmuştur. Operasyonel risk türünün risk ağırlıklı varlıklar kalemine yeni eklenmesi neticesinde risk ağırlıklı varlıklar kalemini arttıracaktır.

Çalışmanın sonucu olarak bankalar önümüzdeki dönem içinde Portföy yapılarını değiştirerek sermaye yeterliliği oranlarını bu etkiden kurtarmak isteyebileceklerdir. Özellikle Perakende Portföy kredilerine yönelik olacağı tahmin edilmektedir. Bankalar Kamu Portföyünü azaltarak perakende Portföyünü genişleteceklerdir. Perakende Portföy içinde tüketici kredileri ve perakende KOBİ'ler hem karlılık hem de bankalara daha az atıl sermaye tutma olanağı sağlaması neticesinde karlılıklarında artış yaşanabilecektir. Bir diğer Portföy olarak ikamet amaçlı gayrimenkul kredileri Türk emlak piyasasının gelişmesi neticesinde önemle üzerinde durulacaktır. İpoteğe dayalı olarak çıkarılacak kıymetler neticesinde

²¹⁴ "QIS-TR2 Sayısal Etki Çalışması", BDDK, 2007, s.43

bankalar finansman olanağı bulabilecek ve çok daha etkin bir çalışma süreci oluşabilecektir.

3.2.2.2. BASEL II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına Geçişin Yol Haritası

BDDK, 30 Mayıs 2005 tarihinde yayınladığı BASEL II'ye ilişkin yol haritası başlıklı taslak metin ile aşamaların tarihleri ayrıntılı bir şekilde belirtmiştir. Yayımlanan süreç aşağıdaki tablodaki gibi olacaktır.²¹⁵

Tablo 17:BASEL II Yol Haritası

Ekim	2005	Bankalardan BASEL II'ye ilişkin banka içi yol haritalarını talep edilmesi
Kasım	2005	Standart yaklaşımlar için ulusal uygulama tercihlerinin belirlenerek yayımlanması
Mart	2007	BASEL II'nin sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak yayımlanması
Ağustos	2007	BASEL I BASEL II paralel uygulaması
Ocak	2008	BASEL II hükümlerinin yürürlüğe girmesi
Ocak	2009	İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlara ve ileri ölçüm yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması

Kaynak: Hasan Candan ve Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul,2006, s.359)

BDDK, 25 Haziran 2008 tarihinde BASEL II uygulamasının ertelenmesine ilişkin açıklaması neticesinde BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının yürürlüğe girmesini 01.01.2009 tarihine ertelemiştir.²¹⁶

²¹⁵ H.Candan; A.Özün, **a.g.e.**, s. 359

²¹⁶ BDDK, Basel II Uygulamasının Ertelenmesine İlişkin Basın Açıklaması, Sayı 2008/15, 25 Haziran 2008, (çevrimiçi)
http://www.bddk.org.tr/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/497725_06_08.pdf, 2008

Bankalar BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısına yönelik olarak BASEL II yol haritası uyarınca uygulama hazırlıkları yapmaktadırlar.²¹⁷

- Mevcut uygulamadaki muhasebe ve raporlama sistemlerini BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının ilkelerine uygun olarak düzenleme
- Bilgi yönetimi ve veri depolama sistemlerinin güncelleştirilmesi
- Varlıkların Portföyler itibarıyla sınıflandırılması
- Kurumsal / KOBİ / perakende kredi ayrımının yapılması
- Müşteri / teminat takip sistemlerinin uygulanabilir hale getirilmesi
- Faaliyet kolları bazında gelir ve gider ayrımlarının yapılabilmesi
- Derecelendirme notlarının eşleştirilmesi

Bunun yanında ileri düzey yaklaşımlara geçmeyi düşünen bankalar ise yoğun bir şekilde riskleri çok daha iyi tespit edip ölçebilmek amacıyla datalar üzerinde ve yazılım programları üzerinde durmakta ve sistemlerini kurmayı hedeflemektedirler. Bu amaçla; veri toplama sürecinin merkezileştirilmesini, risklerin sayısallaştırılarak ölçülmesi için sistemlerinin oluşturmak, risk ölçüm modellerinin satın alınması veya içsel olarak üretilmesi, veri temini ve depolanması ve bilgi işlem sistemlerinin otomasyonu üzerinde durarak BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında etkin risk yönetimi sürecini oluşturmayı hedeflemektedirler.²¹⁸

Bankalar BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısına hazırlık aşamasında Türk bankacılığının içinde bulunduğu çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar.²¹⁹

- Türk bankacılık sektöründe risk yönetim kültürünün yerleşmemiş olması
- Yeterli verinin olmaması ve reel sektörün istenilen düzeyde dokümantasyon, muhasebe ve kayıt sistemine sahip olmaması
- Birleşme süreci devam eden ya da tamamlanan bankalarda, müşteri bilgi ve bilgi sistemlerinin bütünleştirilmesinde yaşanan problemler

²¹⁷ "Basel II İlerleme Raporları Değerlendirmesi, Strateji Geliştirme Dairesi, **BDDK**, 2006, s. 2

²¹⁸ "Basel II İlerleme Raporları Değerlendirmesi, Strateji Geliştirme Dairesi, **BDDK**, 2006, s. 3

²¹⁹ "Basel II İlerleme Raporları Değerlendirmesi, Strateji Geliştirme Dairesi, **BDDK**, 2006, s. 4

- Mevcut bankacılık düzenlemeleri ile raporlama, muhasebe ve denetim çerçevesinin BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının tavsiye ettiği süreçlerden ve uygulamalardan farklı olması

Bankalar borçluların kredi risklerini etkin biçimde ölçmek amacıyla çalışmalarını sistem - altyapı tesisi ve veri tabanı oluşturma üzerinde yoğunlaştırmıştır. Veri tabanı oluşturulması ve risk ölçüm modellerine ilişkin yazılımların hazırlanması sistem alt-yapı tesisine yönelik çalışmalardır. Bunun yanında aktiflerin sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar ve gerekli verilerin bilgi işlem sistemlerinden otomatik üretilebilmesi amacıyla veri tabanı oluşturulmasına yönelik çalışmalar hız kazanmıştır.

İleri düzey yaklaşımları hedefleyen bankalar, temerrüt halinde kayıp oranı (LGD) ve temerrüt tutarı (PD) tahminlerine yönelik olarak çalışmalar örnek Portföyler üzerinden yapılmaya çalışılmaktadır. Teminatların müşteri bazlı takibinin yerinde kredi bazlı takibinin yapılabilmesine yönelik çalışmalar mevcuttur.²²⁰

Türk bankacılık sektörünün BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşına hazırlık çalışmasında önemle üzerinde durulan konular olarak müşterilere yönelik veri tabanı oluşturulması, veri tabanını işleyecek olan risk ölçümüne yönelik yazılım kurma ve satın alma, verilerini tasnif etme, kredilerini risk bazlı olarak teminat ve garanti verileriyle eşleştirme, kredi riski verileri, iyi yetişmiş insan kaynağı olarak sıralayabiliriz.

Türk bankacılık sektörü yeni dönem için hazırlıklarını etkin olarak sürdürmekte risk tabanlı yönetim kültürüne adapte olmaya çalışmaktadır. Sektörde bulunan büyük ölçekli yabancı bankalar etkin risk yönetim kültürlerini ülkemize çekmekte bankaların çok daha hızlı adapte olmasını sağlamaktadırlar. BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı ile birlikte risk yönetim kültürü ve risk merkezli profesyonel bankacılık anlayışı sisteme hakim olacağı düşünülmektedir.

---

²²⁰ "Basel II İlerleme Raporları Değerlendirmesi, Strateji Geliştirme Dairesi, **BDDK**, 2006, s. 9

SONUÇ

Ekonomi içinde fon fazlası olan birimler ile fon açığı olan birimleri bir araya getiren ekonominin çok daha etkin olmasını sağlayan finans sektöründe önemli paya sahip olan bankacılık sektörü bu faaliyetini yerine getirirken birimlerin risklerini üzerine almaktadır. Bankalar para alıp satarak ve müşterilerine çeşitli finansal hizmetler sunarak kar elde etmeye çalışmaktadır. Bankalar sonuçta bir işletme olarak kar amaçlı çalışmaktadırlar. Riskli işlemler arttıkça kar potansiyeli artmakta ve gelirini arttırmaktadırlar. İşletme olarak bankalara kaynak sağlayanlar bankaların karlarını arttırırken kullandıkları tutarların geri dönmemesi neticesinde bankaların ciddi sorunlar yaşaması, fonların iyi yönetilememesi bankalara güvenleri zedelenmektedir.

Bankalar bu amaçla risk yönetim süreçlerini etkin olarak kullanmalı ve banka yönetim kültürüne taşınmalıdır. Risklerini tanımlamalı, ölçmeli, uygulamasını izlemeli, denetim ve raporlama aşamalarından geçirerek sürecini tamamlamalıdır.

Finans sektöründe ve bankalarda riskleri arttıran önemli nedenlerden olan asimetrik enformasyon ve denetim eksikliği süreçlerin işlememesine ve olumsuz etkiler oluşmasına neden olmaktadır. Bankalar ile ekonomik birimler arasında oluşan bilgi ve enformasyon sorunu, bankanın müşterilerini tanıyamaması neticesinde risk düzeyini ölçememesi riskin oluşma olasılığını arttırmaktadır.

Risklerin iyi tespit edilememesi sonucunda oluşan bankacılık krizleri finans sektöründe ve ekonominin tamamında işleyiş bozukluklarına neden olmaktadır. Bankalar açısından riskten kaçınmak imkansız olmakta ancak riskin yönetimi neticesinde uygun karlılıkla yönetim tercih olarak seçilebilmektedir.

1973 yılında brettonwoods sisteminin çökmesi neticesinde altına dayalı sabit kur sistemi çökmüş uluslar arası ülkelerin paraları dalgalanmaya bırakılmıştır. 1980 yılından itibaren yaşanan teknolojik devrim ve finansal liberalizasyon risk algılamasında yeni kavramlar türetmiştir. Küreselleşme neticesinde ülkelerin birbirine bağımlılığı artmış birinde yaşanan bir olumsuzluk diğerine sirayet etmeye başlamıştır. Bankalar da bu süreçte yeni ürünler türetmiş ve risk düzeylerini arttırmışlardır.

Bu süreçte yaşanan iflaslar ve finans sektörünün yaşadığı olumsuzluklar risklerin çok daha iyi yönetilmesi gerektiğini göstermiştir. Bu amaçla 1988 yılında BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısı tavsiye kararları BIS bünyesindeki Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi tarafından yayınlanmıştır. İlk aşamada sadece kredi riski üzerinde yoğunlaşan kararlar daha sonra piyasa riskini de dahil etmiştir. Amaç, risklerine karşı bir güvence oluşturmak ve risk ile karlılık arasında denge oluşturarak bankacılık sisteminin risklerini çok daha iyi yönetmek olarak algılanabilir. Özellikle uluslar arası bankaların riskli faaliyetleri sonucu olumsuz etkiler yaratması hem uluslar arası finans sistemini hem de ulusal sistemler üzerindeki etkilerini sınırlamak amaç olmuştur.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde 1990'lı yıllarda yaşanan bankacılık krizleri sistemin risk düzeyinin iyi yönetilemediği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Risklerin çok daha etkin olarak ölçülebileceği riskin tanımlanması, ölçümü, izlenmesi ve denetimi süreçleri ortaya çıkararak kapsamlı bir çalışmayı Basel Bankacılık Gözetim Otoritesi BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı olarak 2004 yılında tavsiye niteliğinde kararlar olarak sunmuştur. Risk yönetim kültürünü bir bütün olarak bankacılık alanına yerleştirmek isteyen bir taslak olarak üç bölümden oluşmuştur. Riskin tanımlanması ve ölçümü üzerinde duran asgari sermaye yeterliliği birinci bölümü oluşturmakta, riskin izlenmesi ve denetlenmesi amacını ortaya koyan denetim otoritesinin incelemesi ve son olarak riskin nasıl ve ne kadar etkin yönetildiğini ilgili mercilerce paylaşılması amacına ve piyasanın bilgilenebilmesi neticesini öngören piyasa disiplini üçüncü bölümü oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı sadece risk ölçme amaçlı değil risk yönetim sürecini bir bütün olarak finans sektörüne uygulamayı düşünmektedir.

BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısına nazaran BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı tek bir ölçüm yöntemi yerine standart yöntem ve içsel derecelendirme yaklaşımı gibi bankalara tercihlerine ve uygulayabilirliklerine göre ölçüm yöntemleri sunmuştur. Standart yöntemde risklerin derecelendirmesini yapan derecelendirme kuruluşlarının notlarına göre borçluların risk profili ortaya çıkarılmakta ve verilen nota bağlı olarak risk derecesi ve risk derecesine bağlı olarak ne kadar sermaye tutması gerektiğini görecektir. İçsel derecelendirme yönteminde bankaların içsel risk ölçüm yönteminde verilerine bağlı olarak her borçlunun risklilik düzeyi tespit edilerek borçlunun risk düzeyine göre fiyatlaması farklılık arz edecektir.

Türk bankacılık sektörü BASEL sermaye yeterliliği uzlaşmalarına risk yönetimi açısından önem vermiş ve iki uygulamayı da tavsiye niteliğinde kararlar yayınlandıktan itibaren uygulamaya çalışmıştır.

Türk bankacılık sektörü 1980 öncesinde faiz oranını ve döviz kurunu devletin belirlediği bir sistemde çalışmaktaydı. 1980 sonrası dönem ile beraber öncelikle faizin ve ardından yabancı para kanununun ve finansal serbestleşme ve küreselleşme ile birlikte bankacılık sektöründe risk düzeyinin arttığı dönemi yaşamıştır. Denetimsiz olarak yaşanan finansal serbestleşme neticesinde ülke ekonomisi ve Türk bankacılık sektörü krizler yaşamıştır. Özellikle 2000 kasım ve 2001 şubat krizleri bankacılık sektörünün bir dönüm noktası olarak algılanabilir. 1990'lı yıllarda T.C. Hazinesinin borçlanmak için yüksek faizler sunması bankacılık sektörünü devleti fonlamaya itmiştir. Türk bankacılık sektörü bu dönemde karlarını arttırmış ve asıl faaliyet konusu olan reel sektörü fonlayarak üretim ve istihdam yaratmasını engellemiştir. Banka kurmanın ve işletmenin kolaylığı ve denetimin etkin olmaması neticesinde holdingler kendi bankalarını kurmuş ve kendi iştiraklerini fonlamışlardır. Risk yönetim sürecinin etkin bir düzeyde olmadığı bu süreçte Türk bankaları krizi yaşamıştır.

Türk ekonomisinde ve Türk bankacılık sektöründe yaşanan krizden sonra yeni ekonomik program ile Türk bankacılık sektörünün yapısal sorunları üzerinde önemle durulmaya başlanmıştır. Bankalarda risk yönetim kültürü oluşturulmaya çalışılmış, öz kaynak yetersizliği banka birleşmeleri ve banka satın almaları ile güçlendirilmeye çalışılmış, denetim eksikliğini gidermek amacıyla bankalar BASEL sermaye yeterliliği uzlaşmalarında tavsiye ettiği iç denetim sürecini etkin olarak kullanmanın yanında BDDK bankaları sürekli olarak denetim altında tutarak risklerini iyi yönetmeleri hususunda gözetlemektedir.

Türk bankacılık sektörü BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşmasına geçmek amacıyla hazırlıklara devam etmektedir. Risk ve sermaye arasında optimum oranı yakalamak ve bankaların üstlendikleri riskleri ile sermayeleri arasında oluşan sermaye yeterliliği oranını etkin bir şekilde belirlemeye çalışmaktadır.

Türk bankacılık sektörü son dönemde güçlü sermaye ve etkin risk yönetimini hedeflemekte sektördeki sermaye yetersizliği çeken bankalar ya Türk bankacılık sektöründe karlılık potansiyelini gören yabancı bankalar tarafından satın alınmakta

ya da yurt içinde sermaye düzeyi yüksek ve etkin bankalar tarafından alınarak potansiyel sağlanmaktadır.

Türk bankacılık sektörü BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısına geçiş çalışmaları neticesinde önemli düzeyde etkilenmeler yaşayacaktır. Özellikle risk ağırlıklı aktiflerinin risk derecelerinin artması sonucu risk ağırlıklı aktifler kalemi sermaye yeterliliği oranını düşürecektir. Bankalar bu amaçla Portföy yapılarını ileriki dönemlerde önemli oranda değiştireceği ön görülmektedir. Ülkemizin OECD üyesi olması neticesinde BASEL I sermaye yeterliliği uzlaşısında önemli avantajlar sağlarken yeni uzlaşıda derecelendirmeler önemli olacağından dolayı ve ülkemizin derecesinin düşük olması kamu Portföyü ve kurumsal Portföy önemli oranda etkilenecektir. Ülkemizde derecelendirme kavramı ve kültürünün oluşmaması birçok şirketin ve kurumun derecesiz olması, veri tabanı eksikliği ve altyapı sistemlerinin kurulumunun zaman alması BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı öncesinde önemli sorunlar olarak gözükmemektedir. BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısına perakende Portföy ve ikamet amaçlı gayrimenkul Portföylerinin diğer Portföylere nazaran daha düşük risk ağırlığı uygulaması bankaların bu alanda kredilerini yoğunlaştırmaları neticesini doğuracaktır. Yeni uzlaşısı bankaların Portföy yapılarını ve politikalarını değiştireceği düşünülmektedir.

Türk bankacılığı BASEL II yeni sermaye yeterliliği uzlaşısına geçiş çalışmalarını 31 bankanın katılımı ile birlikte yapılan QIS-TR2 sayısal etki çalışması sonuçları üzerinde görmüştür. Bu çalışma neticesinde Türk bankacılık sektörü sermaye yeterlilik rasyosu 19,31'den 13,68 düzeyine düşmüştür. Bu oran asgari sermaye yeterliliği oranının üzerinde olması sektör açısından olumlu olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdiş, Muhammet **Global Finansal Sistem Finansal Krizler ve Türkiye**, Denizli, Beta,2000
- Akgüç, Öztin **Banka Yönetimi ve Performans Analizi**, İstanbul, Arayış Basım ve Yayıncılık, 2007
- Altıntaş, Halil “Bankacılık Krizleri, Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri”, **Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı 32, Kayseri, 2004
- Altıntaş, M. Ayhan **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006
- Aras, Güler; Müslümov Alövsat **Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi ve Bankacılık Sistemi Üzerindeki Etkileri**, İstanbul,
- Aslan, İbrahim “Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, **Selçuk Üniversitesi**, t.y
- Ayan, Ebubekir **Bankacılık Risklerinin Yönetiminde BASEL II Uzlaşısı**, İstanbul, BETA , 2007
- Aydeniz, E. Şule **İşletmelerde Gelecek (Futures) ve Opsiyon Sözleşmeleri ile Risk Yönetimi**, İstanbul, Arıkan,2007
- Aydın, Aydan; Ataman Pelin **Bankacılıkta Mali Bünye Sorunları ve Yeniden Yapılandırmada Ülke uygulamaları**, TBB Araştırma Grubu, 2000
- Bessis, Joel **Risk Management In Banking**, Newyork, John Wiley&Sons,2002
- BDDK “Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması” (yeni basel sermaye uzlaşısı) gözden geçirilmiş düzenleme (türkçe

- çeviri)(çevrimiçi)http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1249Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf, 2004,
- BDDK “Basel 2 İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS -TR2) Değerlendirme Raporu”, (çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3554QIS-TR2_%20Raporu.pdf, Temmuz 2007
- BDDK “Basel II İlerleme Raporları Değerlendirmesi”, Strateji Geliştirme Dairesi, 2006
- Candan, Hasan; Özün, Alper **Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL II**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006
- Diederichs, Marc "Risikomanagement und Risikocontrolling", **Verlag Franz Vahlen**, München, 2004
- Dornbusch, Rudiger; Ffischer, Stanley: **Makroekonomi**, (çeviri), Mc-Hill -Akademi, İstanbul, 1998
- Duman, Koray “Finansal Kriz ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi** (4), Antalya, 2002
- Dünya Bankası (çeviri:) “Gelişmiş ve Gelişmekte olan seçilmiş ülkelerde Kredi Sınıflandırması ve Karşılık Ayırma Uygulamaları”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 48, 2004
- Eğilmez, Mahfi; Kumcu, Ercan **Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması**, İstanbul, Om Yayıncılık, 2002
- Eken, Mehmet Hasan **BASEL II Kriterleri ve KOBİlerin finansman olanakları**, Maliye Finans Yazıları, Sayı 80, İstanbul, 2008
- Ercan, Metin Kamil; Banu Ünsal **Finansal Yönetim**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2005
- Eren, Aslan; Süslü, Bora **Finansal Kriz Teorileri Işığında Türkiye’de Yaşanan Krizlerin Genel bir**

- Değerlendirilmesi**, Yeni Türkiye, sayı 41 yıl: 7, 2001
- Ergüneş, Nuray **Bankalar, Birikim, Yolsuzluk 1980 Sonrası Türkiye’de Bankacılık Sektörü**, İstanbul, Sosyal Araştırmalar Vakfı 16, 2008
- Fıkırkoca, Meryem **Bütünsel Risk Yönetimi**, Ankara, Pozitif Matbaacılık,2003
- Giese, Guido; Boyacıoğlu, Melek(çev) “BASEL II Uzlaşısı’na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 41, 2002
- Güney, Alptekin **Banka İşlemleri**, Beta Basm, Eylül 2007, s. 1
Gül, “Basel II Çerçevesinde Kredi Riski ve Temerrüt Olasılığı Tahminine Yönelik Ampirik bir Çalışma”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2006
- Güloğlu,Bülent; Altunoğlu, A.Ender“Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika,Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:27, 2002
- Gürsoy, Cudi Tuncer “Finansal Yönetim İlkeleri”, **Doğuş Üniversitesi Yayınları Yayın No:1**, İstanbul, 2007
- İnan, E.Alper “Finansal Krizler, Serbest Kur ve Ekonomik Büyüme”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 41, 2002
- İşeri, Müge **Son Finansal Krizler Ertesinde Türkiye’de Bankacılık**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2004,
- Jorion, Philippe **:Value At Risk:The New Benchmark for Managing Financial Risk**, New York, Mcgraw – Hill,2001
- Kansu, Aydan **Türkiye 1994 ve 2001 Krizleri**, İstanbul, Derin Yayınları, 2004

- Karabulut, Gökhan **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri**, İstanbul, Der Yayınları: 328, 2002
- Karacan, Ali İhsan **Bankacılık ve Kriz: Bir Yazın Taraması**, İstanbul, Tütünbank, 1996
- Karacan, Ali İhsan **Bankacılık Krizleri Kökenler ve Politika Seçenekleri**, İstanbul, Dünya Yayıncılık,1999
- Kaval, Hasan **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Yaklaşım Yayınları,2000
- Mandacı, Pınar Evrim "Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 5 sayı 1, 2003
- Mangır, Fatih "Finansal Deregülasyonun(1989-2001) Türkiye Ekonomisi Üzerinde Etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Konya,
- Özel, Saruhan **Global Dengesizliklerin Dengesi**, İstanbul, Beta,2008
- Özince, Ersin "Finansal İstikrar, BASEL II ve Bankalar Açısından Etkileri", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 53, 2005
- Parasız, İlker **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Bursa, Ezgi,2007
- Rodoplu, Gültekin **Para ve Sermaye Piyasaları**, Isparta, Tuğra Ofset, 2002
- Seyidoğlu, Halil **Uluslar arası İktisat**, İstanbul, Güzem Can Yayınları No:20, 2003
- Seyidoğlu, Halil; Yıldız Rifat **Ekonomik Kriz Öncesi Erken Uyarı Sistemleri**, İstanbul, Alfa,2006

- Şimşek Salih; Karakaş Adem “Asimetrik Bilgi - İktidar ve Kurumsal Düzenleme”,
(çevrimiçi)http://paribus.tr.googlepages.com/a_karakas.doc, 2007
- Şirvan, Nesrin “Kredi Derecelendirme ve Türkiye Ekonomisi”,
(çevrimiçi)
<http://gunaycaymaz.googlepages.com/kredidercelendirme.pdf>, 2004
- TBB **Bankalarda Kurumsal Yönetim**, TBB, İstanbul,1999
- TBB **Kredi Risk Yönetimine ilişkin ilkeler**, TBB, İstanbul, 1999
- TBB (çeviri) **Bankaların Kredi Riskleri Hakkında Kamuoyunu bilgilendirmesi**, TBB,1999
- TBB** “Yayınlanmış Rasyolar”, (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf> 2007
- TBB** “Seçilmiş Rasyolar”, (çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, 2007
- Tunca, Zafer **Makro İktisat**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005
- Türko, Metin **Finansal Yönetim**, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 2002
- Tüz, Melek Vergiliel **Kriz İşletme Yönetimi**, Bursa, Alfa,2001
- Uyar, Seçil **Bankacılık Krizleri**, Ankara, 2003
- Uzun, A.Meral “Finansal Regülasyon ve Piyasa Disiplini”,
Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi, cilt 5 sayı 1, Sivas

- Yavuz, Salih Yavuz Risk Yönetimi"içeri" Aktif Pasif Yönetimi "dışarı"
(mı?), **Bankacılar Dergisi**, sayı 41,
İstanbul,2002
- Yayla, Münür; Kaya, Yasemin Türker "BASEL II , Ekonomik Yansımaları ve Geçiş
Süreci", **ARD Araştırma Raporları 2005/3**,
BDDK,2005
- Yılmaz Rasim **Gelişmekte Olan Ülkeler Perspektifinden
Finansal Krizler ve Banka Hücumları**, Kütahya,
Bekin, 2005
- Yüksel, Ayhan "BASEL II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel
Etkileri", **Araştırma Raporları 2005/4**, BDDK,
2005
- Yüzbaşıoğlu, A. Nejat "Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi", **Risk
Yönetimi Konferansı**, BDDK, İstanbul, 16 Ocak
2003

(çevrimiçi) <http://www.jcravrasyarating.com/index.php?sayfa=158&s=1>, 2007

"Avrupa Risk Yönetimi Dernekleri Federasyonu (ferma), (çevrimiçi) "http://
www.ferma.eu/portals/2/documents/RMS/0407.pdf, 2007

"Basel II TTGV Yönetim Kurulu Bilgilendirme Sunumu", (çevrimiçi)
/http://www.ttgiv.org.tr/UserFiles/File/Sunumlar/Basel_II.pdf?PHPSESSID=883008f
... Ankara, 2007

"Kredilerin izlenmesi", **Yapı Kredi Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü Notları**,
İstanbul, 2003, s. 3

"Overview of The New Basel Capital Accord: A Consultative Document", **BCBS**,
(çevrimiçi) (<http://www.bis.org/publ/bcbsca02.pdf>,05.09.2005, 2001, s.6-7